



การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา
ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี

THE PARTICIPATION OF THE MORAL IN THE MANAGEMENT OF TEACHING IN
THE SECONDARY SCHOOL IN AMPHOE NONGKHAE,
SARABURI PROVINCE.

พระอนุศาสตร์ อาภากร (สิทธิสกุลชัย)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕



การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา
ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

พระอนุศาสตร์ อากาศโร (สิทธิสกุลชัย)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕



THE PARTICIPATION OF THE MORAL IN THE MANAGEMENT OF
TEACHING IN THE SECONDARY SCHOOL IN AMPHOE NONGKHAE,
SARABURI PROVINCE.

Phaanusart apagaro (Sittisagunchai)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
Buddhist Management

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี
ผู้วิจัย	: พระอนุศาสตร์ อากาศโร (สิทธิสกุลชัย)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
คณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์	: ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม, พธ.บ., M.A., Ph.D.(Pol.Sc) : พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ., พธ.บ., ป.ชส., ศศ.ม.ม.ร.ป.ม.(การจัดการ) : ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, พธ.บ., M.A., Ph.D.(Pol.Sc)
วันสำเร็จการศึกษา	: ตุลาคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ๒) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูและนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำนวน ๒๙๗ คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .๙๕๐ วิเคราะห์ผลการวิจัย โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมาน คือ สถิติทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) และทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มครู พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๗๖ มีอายุระหว่าง ๕๑ – ๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๒ ในส่วนสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นครู / อาจารย์ คิดเป็นร้อยละ ๘๖ การศึกษาส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๘๒ ในส่วนประสบการณ์การสอนของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ต่ำกว่า ๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๖ ส่วนรายได้ต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๘๐

กลุ่มนักเรียน สรุปผลได้ว่า เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๘ มีอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุ ๑๓ ปี คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๓ ในส่วนกำลังศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๓ ในส่วนผลการเรียนของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่มีผลการเรียน เกเรเฉลี่ย ๓.๕๑ – ๔.๐๐ คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๒

๒. ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับคือ ด้านการเตรียมการสอน ด้านการดำเนินการสอน ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

๓. การเปรียบเทียบคุณภาพความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี สำหรับครู จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน สำหรับนักเรียน จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา และผลการเรียนแตกต่างกัน

๔. ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี มีอยู่ ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านการเตรียมการสอน ๒) ด้านการดำเนินการสอน ๓) ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ๔) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ๕) ด้านการวัดผลและประเมินผล ดังนี้ ๑. พระสอนศีลธรรมเตรียมเนื้อหาเข้าใจยาก ไม่สอดคล้องกับเนื้อหาของรายวิชาที่นักเรียนเรียน หรือไม่ตรงตามแนวการสอนที่ทางโรงเรียนมอบให้ ๒. พระสอนศีลธรรมไม่มีระบบในการจัดเตรียมการสอน หรือไม่มีการเตรียมตัวในการสอนแต่ละครั้ง ๓. เนื้อหาสาระรายวิชาพระพุทศศาสนานั้น เป็นเรื่องที่มีความเข้าใจยากสำหรับนักเรียน ๔. พระสอนศีลธรรมติดภารกิจทางวัดไม่สามารถทำการสอนได้โดยตลอด ๕. พระสอนศีลธรรมมีเวลาน้อย มาสอนสัปดาห์ละครั้ง ๖. พระสอนศีลธรรมไม่มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยเพื่อสร้างความสนใจให้นักเรียน ๗. ทางโรงเรียนไม่มีห้องที่จะใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการเรียนการสอนสำหรับพร้อมใช้งานได้ทุกครั้งที่ครูพระพร้อมจะใช้สื่อ/อุปกรณ์การเรียน ๘. สื่อ/อุปกรณ์ที่พระสอนศีลธรรมจัดทำขึ้น นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำ ทำให้นักเรียนไม่มีความสนใจ หรือ

กระตือรือร้นที่จะเรียน ๙. พระสอนศีลธรรมไม่ค่อยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ พระสอนศีลธรรมได้แต่บรรยาย จนหมดชั่วโมง ทำให้นักเรียนไม่มีความตั้งใจเรียน เกิดอาการเบื่อ ๑๐ ในวิชาที่พระสอนศีลธรรมสอนกับการวัดผลและประเมินผลไม่ตรงกัน จึงทำให้นักเรียนสอบไม่ได้ ๑๑. พระสอนศีลธรรมไม่แจ้งล่วงหน้าให้นักเรียนได้ทราบว่าจะมีการวัดผลและประเมินผล จึงทำให้นักเรียนสอบตกเป็นจำนวนมาก

Thesis Title : the participation of the moral in the management of teaching in the secondary school in Amphoe Nong Khae, Saraburi province,

Researcher : Phraanusart Aphagaro (Sittisagunchai)

degree : Master of Arts (Buddhist Management)

The Board of Directors, who control a thesis

: Asst. Prof., Dr.Surapon Suyaprom, Ed.,
B.A., M.A., Ph.D. (Pol. Sc.)

: Phra Maha Boonlert Inthapanyo, Asst. Prof., B.A., M.A.,
(Conflect Management)

: Asst. Prof., Dr.Termak Tongin, B.A, M.A, Ph.D. (Pol. S.c.)

Date of Graeuation : 31 March 2013

ABSTRACT

The main objectives of this research : 1) to study the participation of the moral in the management to teaching in the secondary school in the district Nong Khae Saraburi province 2) to compare the participation of the moral in the management to teaching in the secondary school in the district Nong Khae Saraburi Province 3) to study the problem obstacles and recommendations to the participation of the moral in the management to teaching in the secondary school in the district Nong Khae Saraburi Province sampling used in the research, teachers and students in high school in the district Nong Khae Saraburi province, the number of 2 respondents used this technique is used in the collection for IYR respondents in the build up their own research by the confidence as well as with. 9 analyzes the results of research by using computer programr finished analyzing statistics for the research in the social sciences statistics show that used in the analysis of data, describe the frequency and the 5 percent (Percentage) average (Mean) the standard deviation (Standard Deviation) and statistics critical to estimate is statistics fried to review the Company and (T-test) to analyze the shifts the only way (One-Way Analysis of Variance) and the test of different from the Party by means of international significance at least (Least Significant Difference: LSD)

The Findings of the study were concluded as follows:

1. The answer is to review the teachers found that most of the female accounting percent 76 aged between 51 – 60 -year percent 32 in the status of the respondents found that most of them was a teacher,/teachers think percent 96 education most of the study at the undergraduate, accounting percent 92 in the experience of teaching of the respondents found that most of them have experience less than 5 years, percent 36 the income per month of the respondents found that most of them have income from 10,000 baht percent 80

The students report that gender of the respondents found that most of the female accounting for 5 percent 53.8 years of the respondents found that most of them was 13 years, percent 58.3 in the strength of the respondents found that most of them are studying in the level Mathayom last year 1 percent 54.3 in the study of the respondents found that most of them is the result of the School grade point average 3.51-4.00 percent 33.2

2. The opinions of teachers and students with the participation of the moral in the management of teaching in the secondary school in Amphoe Nong Khae, Saraburi province, the overall in the level, with an average 3.89 When considering the income, found that the participation of the moral in the management of teaching in the secondary school in the level every side, respectively, in the preparation of teaching in the operation taught in the media/equipment in the teaching in the temple and assess the results and in the environment in the classroom.

3. Compare quality the opinions of teachers and students with the participation of the moral in the management of teaching in the secondary school in Amphoe Nong Khae, Saraburi province, for teachers to distinguish the sex, age level of education experience of work and income per month different for students to distinguish the sex-level of education and the result of the study different.

4. problems and difficulties of the participation of the moral in the management to teaching in the secondary school in the district Nong Khae Saraburi Province , is 5, 1) in the preparation of teaching 2) in the operation taught 3) in the media/equipment in the teaching 4) In the environment in the classroom. 5) in the measured and assess the results are as follows: 1. The moral prepared content difficult not in accordance with the content of the students studying terminology or not in accordance with the concept of teaching at the school to 2. The moral no

system in the preparation of teaching or not is preparing for the in the teaching each time 3. substantive terminology Buddhism, is a difficult for students 4. The moral mission to the temple was not able to the teaching by throughout the 5. The moral is at least once every week to teach 6. The moral no media of teaching the modern technology to create the interested in the 7 students. School is not a room that will use media/equipment in the teaching for ready to use every time that the teacher and ready to use media/equipment, learned 8.media/equipment that the moral prepared by students not to participate in the preparation for their students do not have the interest or enthusiasm to study 9.the moral rarely an opportunity for students and opinions not much to participate in the matter, the moral but lecture until all hours to students do not have the intention to symptoms was bored 1 in the subject the moral teaching with the measured and assess the results are not directly, so that the students to review not 1.the moral did not notice the students know that the measure the impact and assess the results, so the students he enlisted in the number.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของ คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อันประกอบด้วย ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม, พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ. และอาจารย์ ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ช่วย ตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธีวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ วิจัยที่ผู้วิจัยมีข้อติดขัด ให้กระจ่างจนสามารถทำงานบรรลุเป้าหมาย

ขอเจริญพรขอบคุณท่านผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ทั้ง ๕ ท่าน คือ อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต, อาจารย์ ผศ.ดร. โกนิฐฐ์ ศรีทอง, อาจารย์ ผศ.ดร. ภัทรพล ใจเย็น, อาจารย์ ผศ. อนุภูมิ โขวเกษม, อาจารย์ ผศ. ชวรัชย์ ไชยสา พร้อมทั้งครูและนักเรียนทุกท่านใน อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในดูแลรับผิดชอบ ปกครองของท่าน

ขอขอบพระคุณ ที่เมตตาเป็นคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งได้ให้ คำแนะนำ แก้ไขเนื้อหาในบางส่วนเพื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณพระอาจารย์ทุกรูป/คน และคณาจารย์คณะสังคมทุกท่าน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ได้ให้ความรู้ สหวิทยาการ และ ประสพการณ์ รวมถึงการให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และเป็นกำลังใจให้แก่ ผู้วิจัยมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านรวมทั้งญาติโยมที่อุปถัมภ์ที่ได้ให้การสนับสนุน ทุนการศึกษา และช่วยเหลือในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมถึงท่านผู้ประสานงานทำวิทยานิพนธ์ และผู้ใกล้ชิดที่ให้กำลังใจและสนับสนุนในทุกๆ เรื่อง

คุณงามความดีและอานิสงส์ใดที่จักพึงบังเกิดจากการทำงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวาย บูชาคุณพระศรีรัตนตรัย คุณพระอุปชฌาย์ คุณบิดา คุณมารดา คุณครูอาจารย์ รวมทั้งพี่ๆ น้องๆ ญาติ สนิทมิตรสหาย และเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่เป็นกำลังใจสนับสนุนในทุกๆ เรื่อง ทั้งญาติโยมที่ให้การ อุปถัมภ์ข้าวและน้ำตลอดมาที่ดำรงเพศสมณะ และที่ได้ร่วมกันสรรค์สร้างงานวิจัยฉบับนี้ให้แก่ผู้วิจัย จนประสบผลสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

พระอนุศาสตร์ อาภากรโ

ตุลาคม ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	๗
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภาพ	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๔
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	๗
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน	๙
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรม	๑๔
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๘
๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม	๕๘
๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน	๖๑
๒.๔.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสอนศีลธรรม	๖๕
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๓
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๔
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๔
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๗๔
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๕

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๙
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๘๐
๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๑
๔.๒ ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี	๘๔
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี	๙๐
๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี	๙๒
๔.๕ สรุปผลสัมฤทธิ์ การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี	๙๗
๔.๖ สรุปองค์ความรู้การวิจัย	๑๐๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๐๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๓
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๐๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๘
บรรณานุกรม	๑๑๑
ภาคผนวก	๑๑๗
ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๑๑๘
ข ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	๑๒๔
ค ค่าสัมประสิทธิ์ อัลฟ่า (Alpha coefficient)	๑๓๐
ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๓๕
จ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๔๑
ฉ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๔๘
ประวัติผู้วิจัย	๑๕๐

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑ แสดงแสดงข้อมูลจำนวนประชากรในการวิจัย	๗๔
๓.๒ แสดงแสดงข้อมูลจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	๗๕
๔.๑ จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม (ครู)	๘๑
๔.๒ จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักเรียน)	๘๓
๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม	๘๔
๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ด้านการเตรียมการสอน	๘๕
๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ใน อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ด้านการดำเนินการสอน	๘๖
๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอน	๘๗
๔.๗ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๘๘
๔.๘ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ด้านการวัดผลและประเมินผล	๘๙
๔.๙ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม	๙๐
๔.๑๐ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ด้าน การเตรียมการสอน	๙๒
๔.๑๑ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ด้าน การดำเนินการสอน	๙๓

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๒	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน	๙๔
๔.๑๓	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอน	๙๕
๔.๑๔	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการวัดผลและประเมินผล	๙๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา	๓๕
๒.๒	การบูรณาการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา	๔๘
๒.๓	แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน	๕๔
๒.๔	แบบประเมินคุณภาพกิจกรรมนักเรียน	๕๖
๒.๕	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๓
๔.๑	แสดงแผนผังโครงสร้างบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี	๑๐๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๘/๒๓. หมายความว่า ระบุถึง วินัยปิฎก มหาวิภังค์ ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๑๘ หน้าที่ ๒๓ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยใช้ระบบคำย่อ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณาสก	(ภาษาไทย)
ม.มุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปรปณาสก	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพของสถานการณ์สังคมไทยในปัจจุบันชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาวิกฤตอันน่าเป็นห่วงจากการพัฒนาที่ขาดความสมดุล โดยมุ่งสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วทำให้บุคคลและสังคมรวมทั้งโครงสร้างและกลไกการบริหารและการจัดการต่างๆ ปรับตัวตามไม่ทัน เกิดความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ^๑ ก่อให้เกิดปัญหานานัปการ โดยเฉพาะต่อเด็กและเยาวชนในวัยเรียน เช่น ปัญหาสุขภาพจิต เกิดความเครียดและปรับตัวไม่ได้ การฆ่าตัวตาย ปัญหาลัทธิลอบสังหาร การกลั่นแกล้งรังแก ความรุนแรง และการทารุณกรรมในรูปแบบต่างๆ ปัญหายาเสพติด การไม่ประสบความสำเร็จในด้านการเรียนและอาชีพ เป็นต้น^๒ การเกิดปัญหาดังกล่าวทำให้ประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนวิธีการ และกระบวนการในการบริหารงานเพื่อพัฒนาศักยภาพของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาด้านการศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญ ในการพัฒนาเยาวชนอันเป็นอนาคตของชาติ รากฐานของการพัฒนาประเทศต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพของประชากรภายในประเทศเป็นสำคัญ^๓

โดยนัยนี้ โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงถือกำเนิดขึ้นและเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๖ โดยข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการ ในการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์เข้าไปสอนในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ซึ่งที่ระยะแรกรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระที่เข้าไปสอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและระดับอาชีวศึกษา ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคจำนวน ๘๐๐ รูป โดยมีวัตถุประสงค์แรกเริ่มคือ

๑. เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา

๒. เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

^๑สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕.

^๒เจริญ ภักดีวานิช, การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้วิกฤตสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๖), คำนำ.

^๓สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙), (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ข.

๓. เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคูณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข^๕

การจะพัฒนาคนให้มีคุณภาพนั้น คนจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม โดยการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก เพราะเด็กจะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมต่อไป หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ จึงได้กำหนดให้นักเรียนที่เป็นชาวพุทธ เรียนวิชาพระพุทธศาสนาตลอดหลักสูตร ส่วนนักเรียนที่นับถือศาสนาอื่นก็กำหนดให้เรียน คุณธรรมพื้นฐาน ๑๓ ประการ และระบุว่าการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ได้ผลสมบูรณ์นั้นควรกำหนดจุดมุ่งหมายหลักคือ ต้องให้นักเรียนรับรู้ เข้าใจ ศรัทธา และเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาและพระรัตนตรัย ปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม^๕

การนำคุณค่านามหาศาลของพระพุทธธรรมมาสู่สังคมไทยโดยโครงการโรงเรียนวิถีพุทธนั้น ทำให้เกิดพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนขึ้นและแม้ในปัจจุบันจะมีการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาโดยพระสอนศีลธรรม และกระทรวงศึกษาธิการจัดให้มีการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทุกชั้น และทุกระดับการศึกษาตลอดระยะเวลาเรียน ๑๒ ปีก็ตาม แต่ก็ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติอยู่มาก กล่าวคือ การบริหารและการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาอย่างขาดประสิทธิภาพขาดความเอาใจใส่ และไม่มามาตรการเสริมอย่างเป็นรูปธรรม สถานศึกษาหลายแห่งจึงไม่ได้จัดให้มีการเรียนการสอนอย่างจริงจังรวมทั้งขาดการบูรณาการการเรียนการสอนด้านศีลธรรมเข้ากับวิชาสามัญโดยทั่วไป อีกทั้งไม่ให้ความสำคัญต่อพระสอนศีลธรรมที่มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอย่างถ่องแท้เข้ามาเป็นครูหรือวิทยากรในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและครบวงจรทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติส่งผลให้ผู้เรียนขาดความซาบซึ้ง ขาดการปฏิบัติและขาดการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างทั่วถึง จึงไม่สามารถใช้วิชาพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมคุณธรรมและแก้ปัญหาชีวิตของเยาวชนและประชาชนในสังคมได้อย่างเด่นชัด และเป็นรูปธรรม^๖

อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ เท่าที่ผ่านมาพบว่ามีปัญหา คือ การสอนวิชาพระพุทธศาสนายังไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการวัดผลประเมินผล และขาดเทคนิคการสอนใหม่ๆ และเน้นเนื้อหามากกว่าการปฏิบัติ นักเรียนจึงไม่ซาบซึ้งในหลักธรรมที่จะนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณธรรมและคุณภาพทางจิต จึงมักจะส่งผลออกมาว่าเยาวชนคนไทยขาดระเบียบวินัย ติดยาเสพติด ก่อการทะเลาะวิวาท ก่อคดีทางเพศ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเลิศ ปิ่นสันเทียะ พบว่า ครูหมวดสังคมศึกษาใช้กระบวนการ

^๕ กองพุทธศาสนาสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, วัดพัฒนา ๔๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๑), หน้า ๔๖.

^๕ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๕), หน้า ๓๐-๓๑.

^๖ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๕), หน้า ๓๒-๓๓.

ปฏิบัติน้อยกว่าหมวดอื่นๆ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ต่อการเรียนในวิชาพระพุทธศาสนาต่างๆ ที่เป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพและสุขภาพจิต นักเรียนขาดทักษะในด้านหาความรู้ด้วยตนเอง ขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรม^๗

พระราชรัตนโมลี (เส่ง ติสฺสโร) ได้กล่าวไว้ว่า “พัฒนาบุคลากรทางศาสนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ให้มีความรู้และทักษะในการถ่ายทอดหลักธรรมสู่การปฏิบัติได้อย่างมีคุณภาพ และสนับสนุนให้บุคลากรทางศาสนาที่มีคุณภาพได้มีโอกาสเผยแผ่ศาสนธรรมผ่านสื่อต่างๆ รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพให้องค์กรทางศาสนา ทำหน้าที่ตรวจสอบกำกับดูแลพฤติกรรม ของบุคลากรทางศาสนาอย่างเคร่งครัด”^๘

ซึ่งจะเห็นได้ว่า รัฐนั้นได้ให้ความสำคัญในการเผยแผ่ศาสนธรรม โดยมุ่งประเด็นไปที่การพัฒนาบุคลากรทางศาสนาเป็นหัวใจหลัก ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่จะนำหลักคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมเข้าไปสู่จิตใจของบุคคลซึ่งจะเป็นผู้พัฒนาชาติไปสู่ความเจริญในอนาคต

โรงเรียนจึงกลายเป็นสถาบันที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทำหน้าที่ทดแทนวัดในการหล่อหลอมลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อไปเป็นสมาชิกที่ดี มีคุณภาพ เพื่อออกไปพัฒนาสังคมในอนาคต เด็กนักเรียนจึงเป็นทั้งทรัพยากรและผู้ใช้ทรัพยากร ตามแนวคิด ๔ ประการ คือ ๑) เด็กเป็นเป้าหมายรวมของการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งมีจุดประสงค์ที่จะเปลี่ยนพฤติกรรม ของเด็กให้เป็นไปตามแนวทางที่ปรารถนา เพราะถ้าปราศจากเด็กแล้ว โรงเรียนก็ไม่ต้องมีหรือตั้งอยู่ไม่ได้ ๒) เด็กเป็นจุดเริ่มต้นของสังคม โรงเรียนจึงต้องจำลองเวทีสังคม เพื่อให้เด็กได้มีโอกาส ฝึกฝนลักษณะนิสัยตามแนวทางที่สังคมปรารถนา ดังนั้นโรงเรียน จึงมีหน้าที่พัฒนาทรัพยากรคือเด็ก เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด ชุมชนหรือสังคมจะเกิด หรือตายอยู่ที่คุณภาพของเด็กที่จะเติบโตเป็นสมาชิกของสังคมในอนาคต ๓) เด็กในฐานะทรัพยากร มีลักษณะแตกต่างจากทรัพยากรอื่นตรงที่ว่าเด็กจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ผลิต และใช้ทรัพยากรในรูปแบบอื่น โรงเรียนจึงต้องพัฒนาเด็กให้เป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๔) เด็กจะเป็นทรัพยากรที่มีค่าได้ ต่อเมื่อเด็กมีคุณภาพ โรงเรียนจึงมีหน้าที่พัฒนาเด็กให้มีคุณภาพทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะความชำนาญ^๙ การศึกษาของไทยจึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับศีลธรรมในการควบคุมความประพฤติ และสามารถนำความคิด ความเชื่อ และความศรัทธาทางศาสนา มาเป็นแนวทางให้ผู้เรียนมีอุดมคติในการดำเนินชีวิต และปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมทางศาสนา เพื่อพัฒนานตนเองเป็นคนดี^{๑๐}

^๗บุญเลิศ ปันสันเทียะ, “สภาพการจัดการเรียนการสอนที่กระบวนการของครูมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา”, **ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, ๒๕๓๗).

^๘พระราชรัตนโมลี (เส่ง ติสฺสโร), **ชีวิตลิขิตของกรรม**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมมิกจำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗-๒๙.

^๙ชัยยงค์ พรหมวงศ์, **เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๗), หน้า ๑๒.

^{๑๐}กรมการศาสนา, **รายงานการศาสนาประจำปี ๒๕๔๔**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖.

ฉะนั้น พระสงฆ์ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงต้องมีบทบาทอย่างมาก ในปัจจุบันที่จะต้องนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้าไปเผยแผ่ให้แก่เด็กนักเรียนใน โรงเรียน เพื่อแก้ปัญหาของเยาวชน พระสงฆ์ในปัจจุบันก็มีจำนวนน้อยมากที่ทรงความรู้และยึดมั่นใน หลักอุดมการณ์เดิมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตามที่ได้ทรง ประทานพุทธโอวาทแก่เหล่าพระอริยสาวกในคราวส่งไปประกาศพระพุทธศาสนารุ่นแรก มีใจความ สำคัญตอนหนึ่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนจำนวนมาก เพื่อ อนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์^{๑๑}” ประกอบกับการที่ พระสงฆ์ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระศาสนา ยังขาดประสบการณ์ความรู้ ทั้งหลักการ วิธีการ รวมถึง ภาษาที่ใช้ยังไม่เข้ากับยุคสมัย ขาดการประยุกต์ใช้ภาษาในการถ่ายทอด รวมถึงไม่ให้ความสนใจเรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียน ก็อาจเป็นเหตุให้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาอันดี งามเสื่อมลงจากจิตใจของเยาวชนได้ในที่สุด และส่งผลให้แนวโน้มความประพฤติของเยาวชนแย่ลงไป กว่านี้ได้ สังคมและประเทศชาติ ก็จะมีปัญหา ดังนั้นพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงต้อง ให้ความสำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่โรงเรียนหรือสถานศึกษา และดำเนินงานด้านการเผยแผ่ เชิงรุก มีใช้คอยแต่ตั้งรับอยู่ที่วัดเพียงอย่างเดียว

ดังนั้นการทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาเพื่อทราบความคิดเห็นของครูและ นักเรียนต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ต่อ วิธีการถ่ายทอดหลักธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และความคิดเห็นต่อเนื้อหาที่จัดสอนใน โรงเรียน เพื่อที่จะใช้เครื่องมือในการพัฒนาและปรับปรุงบุคลากร เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการศึกษา พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ให้สอดคล้องกับยุคปฏิรูปการศึกษา ต่อไปในอนาคต

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอน ศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอน ศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อ การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอหนอง แค จังหวัดสระบุรี

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการ เรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนมัธยมศึกษาทั้ง ๕ ด้าน ประกอบด้วย ๑. ด้านการเตรียมการสอน ๒. ด้านการดำเนินการสอน

^{๑๑}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ๔. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน และ ๕. ด้านการวัดผลและประเมินผล

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) **ตัวแปรต้น** เป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน รายได้ต่อเดือน ผลการเรียนรู้

๒) **ตัวแปรตาม** ได้แก่ การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ ๑.ด้านการเตรียมการสอน ๒.ด้านการดำเนินการสอน ๓.ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอน ๔.ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน และ ๕.ด้านการวัดผลและประเมินผล

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในโรงเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ.๒๕๕๕ ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย

ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่ง โดยให้ความร่วมมือร่วมใจ แสดงความคิดเห็น เป็นต้น

พระสอนศีลธรรม หมายถึง พระสงฆ์ที่เข้าร่วมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี

ครู หมายถึง ครูที่สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี

นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี

การเตรียมการสอน หมายถึง การจัดวางแผนการสอน แนวการสอน หรือโครงการสอน อันประกอบด้วย การกำหนดจุดประสงค์ การจัดเนื้อหา กิจกรรม ประสพการณ์ต่าง ๆ สื่อการเรียน สื่อการสอน วิธีสอน กระบวนการเรียนรู้ กลวิธีต่างๆ ตลอดจนวิธีการประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ตามที่กำหนดไว้

การดำเนินการสอน หมายถึง กลวิธีต่างๆ ที่ใช้เสริมกระบวนการสอน ขั้นตอนการสอน วิธีการสอน หรือการดำเนิน การทางการสอนใดๆ เพื่อช่วยให้การสอนมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ในการบรรยาย ผู้สอนอาจ ใช้เทคนิคต่างๆ ที่สามารถช่วยให้การบรรยายมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การยกตัวอย่าง การใช้สื่อ การใช้คำถาม เป็นต้น

การใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน หมายถึง เครื่องมือแทบทุกชนิดที่สามารถให้ผู้เรียนสร้างงานได้หรือสามารถลงมือปฏิบัติด้วยตนเองได้ ผู้ใช้มีความชำนาญ คล่องแคล่วในการใช้สื่อ/อุปกรณ์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสัมผัสและแลกเปลี่ยนความรู้กับสมาชิกในกลุ่ม บรรยากาศการเรียนการสอนที่ดีนับเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้เกิดกระบวนการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เรียน คือ มีทางเลือก มีความหลากหลาย และการมีความเป็นกันเอง

การวัดและประเมินผล หมายถึง กระบวนการหนึ่งที่จะช่วยให้ครูผู้สอนได้ข้อมูลสารสนเทศในการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของครูและผู้เรียนตลอดจนเป็นข้อมูลที่จะนำไปปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ของครูและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาและเรียนรู้เรียนเต็มศักยภาพ

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี” นี้ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมแนวคิดต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารรายงาน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัย เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดกรอบ และแนวคิด ทิศทางการศึกษา โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรม
- ๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
 - ๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน
 - ๒.๔.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรม
- ๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมนับเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในทุกระดับเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลทุกระดับร่วมคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตามประเมินผลในกิจกรรม เป็นการสร้าง ปลุกฝังจิตสำนึกในความรับผิดชอบกิจกรรมและโครงการ การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม พบว่า ได้มีนักวิชาการได้นำเสนอไว้ดังนี้

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารไว้ว่า การมีส่วนร่วมของบุคคลจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องและการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องจะส่งผลให้เกิดความผูกพันต่อหน่วยงาน และภารกิจที่ตนเองมีส่วนร่วม^๑

เสาวนิตย์ ชัยมุสิก ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลที่ดี กลุ่มคนหรือองค์กรประชาชนได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจการดำเนินโครงการ การแบ่งปันผลประโยชน์และการประเมินผลโครงการพัฒนาด้วยความสมัครใจโดยปราศจากข้อกำหนดที่มาจากบุคคลภายนอกและเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกในชุมชน รวมทั้งที่อำนาจอิสระในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาให้กับสมาชิกด้วยความพึงพอใจและผู้เข้ามามีส่วนร่วมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการด้วย^๒

^๑เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, หน่วยที่ ๗ ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา, ในประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา, (นนทบุรี : สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗).

^๒เสาวนิตย์ ชัยมุสิก, การบริหารโรงเรียนเป็นฐานเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บุคพอยท์, ๒๕๔๒), หน้า ๔๑.

ทองใบ สุดชาติ ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากร เป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น มีลักษณะเป็นกระบวนการที่จะทำให้พนักงานมีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงานของตน บุคลากรที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจอาจมีความผูกพันในการทำงานยิ่งกว่าการเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นการเข้าไปมีส่วนร่วมจะทำให้บุคลากรเกิดทัศนคติต่อการบริหารงานขององค์กรดีขึ้น ส่งผลให้บุคคลเกิดความพอใจในการทำงานและมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงาน ตลอดจนทำให้เขาได้รับการยอมรับ (Recognition) มีความรับผิดชอบ (Responsibility) และเกิดความนับถือตนเองมากขึ้น (Self-esteem) นอกจากนี้ยังพบว่า การมีส่วนร่วมของบุคลากรส่งผลให้เขามีความชัดเจนในความคาดหวังมากยิ่งขึ้นกล่าวคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะทำให้บุคลากรเกิดความเข้าใจการทำงาน และการบริหารงานในองค์การได้ดียิ่งขึ้นอีก ทั้งจะเชื่อมโยงไปสู่ความเข้าใจในการทำงานกับระบบรางวัลได้ดีขึ้น^๖

ไพรินทร์ เตชะรินทร์ ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ดังนี้

๑. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอดจนความต้องการของชุมชน
๒. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบ รวมทั้งวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
๓. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหา รวมทั้งสนองความต้องการของชุมชน
๔. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
๕. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
๖. ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
๗. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย
๘. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรมที่ได้ทำไว้ โดยเอกชนและรัฐบาลให้ได้ประโยชน์ได้ตลอดไป^๗

เนตินา โพธิ์ประสระ ได้สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมออกดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Formal-informal Participation)
 - ๑.๑ การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ เป็นการมีส่วนร่วมที่ถูกต้องตามระบบขององค์กร ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมตามหน้าที่ที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมตามขอบเขตที่องค์กรได้วางนโยบายไว้
 - ๑.๒ การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการเป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นอย่างไม่มีโครงสร้าง เป็นการร่วมตกลงกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ระหว่างพนักงานในบรรยากาศของความเป็นส่วนตัวมากกว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ

^๖โกวิท พวงงาม, คู่มือ มิติใหม่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ผู้บริหารท้องถิ่นที่มาจากทางเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมาธรรม, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑.

^๗ไพรัตน์ เตชะรินทร์, การบริหารการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๗), หน้า ๗.

๒. การมีส่วนร่วมทางตรงและทางอ้อม (Direct-indirect Participation)

๒.๑ การมีส่วนร่วมทางตรง เป็นการมีส่วนร่วมกันโดยตรงที่สมาชิก หรือพนักงานในองค์กรได้มีส่วนร่วมโดยตรงแบบทันที พนักงานแต่ละคนมีสิทธิและโอกาสที่จะแสดงการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้อง

๒.๒ การมีส่วนร่วมทางอ้อม เป็นการมีส่วนร่วมของพนักงาน โดยผ่านทางตัวแทนพนักงาน^๕

สรุปว่า ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรง หรือทางอ้อมก็ได้ และยังเป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากร เป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น การเข้าไปมีส่วนร่วมยังทำให้บุคลากรเกิดทัศนคติต่อการบริหารงานขององค์กรดีขึ้น ส่งผลให้บุคลากรเกิดความพอใจในการทำงาน เกิดความผูกพันต่อหน่วยงานและภารกิจที่ตนเองมีส่วนร่วมมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงานลักษณะของการมีส่วนร่วม

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

๒.๒.๑ ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนร่วมกันดำเนินงาน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีทักษะ เจตคติ และพฤติกรรม ที่พึงประสงค์โดยที่นักเรียนมีส่วนร่วมทำในกิจกรรม นักการศึกษา และ หน่วยงานทางการศึกษา ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

สุรพันธ์ ต้นศรีวงษ์ กล่าวถึงความหมายของการเรียนการสอนไว้ว่า หมายถึง การกระทำใดๆ ก็ตามที่เกิดจากการที่สอนสื่อความหมายติดต่อกับผู้เรียนโดยใช้สื่อต่างๆ เพื่อสื่อสารความหมายเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ ที่ผู้เรียนต้องการศึกษาตามหลักสูตรที่ได้วางไว้ การกระทำที่เกิดขึ้นนั้นย่อมเกิดจากการวางแผนของผู้สอน ที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามลำดับเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของบทเรียนที่กำหนดไว้^๖

สมิตร คุณานุกร ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การกระทำกิจกรรมต่างๆ ในการจัดประสบการณ์ด้วยวิธีการต่างๆ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียน และมีการพัฒนาตนเองตรงตามเป้าหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้กระทรวงศึกษาธิการ^๗ ได้สรุปไว้ว่า การจัดกิจกรรมการสอน ควรคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

^๕เนตินา โพธิ์ประสระ, "การมีส่วนร่วมของพนักงาน", วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรม : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑).

^๖สุรพันธ์ ต้นศรีวงษ์, **วิธีการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสยามสปอร์ต, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓๘.

^๗กระทรวงศึกษาธิการ, **การวางแผนการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ**, (วารสารการศึกษาแห่งชาติ ๑๒ เมษายน - พฤษภาคม ๒๕๓๔), หน้า ๓.

๑) จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการต่างๆ เพื่อที่จะนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต จะต้องฝึกให้เรียนรู้ฝึกปฏิบัติจริง จนเกิดทักษะ และความชื่นชมที่ได้ปฏิบัติ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการแสวงหาความรู้กระบวนการฝึกทักษะ กระบวนการจัดการ เป็นต้น

๒) จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ยืดหยุ่นได้ตามเงื่อนไข และสภาพความต้องการของท้องถิ่นหรือชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ จากการเรียนรู้จากท้องถิ่นตน และเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักรักและความผูกพันกับท้องถิ่นของตนเองด้วย

๓) นักเรียนค้นคว้าความรู้ สรุป และตัดสินใจด้วยตนเอง โดยที่ครูต้องฝึกให้นักเรียนรู้จักคิด ให้ค้นคำตอบด้วยตนเอง รู้จักหาเหตุผล รู้จักเลือกตัดสินใจได้ถูกต้อง

๔) ภาพปฏิบัติควบคู่กับภาคทฤษฎี โดยให้มีเวลาปฏิบัติเพื่อให้เหมาะสมกับทฤษฎี

๕) ครูผู้ปฏิบัติการสอนใช้วิธีการสอนหลายวิธี ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา

๖) ครูปฏิบัติการสอนใช้วิธีสอน โดยเน้นกระบวนการกลุ่มโดยให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม โดยให้หลักการ ร่วมกันคิด ร่วมกันเรียน ร่วมกันทำ ร่วมกันแก้ปัญหา และร่วมกันรับผลที่เกิดขึ้น ตามวิถีทางพื้นฐานของระบบประชาธิปไตย^๘

อารมณ์ ใจเที่ยง ได้สรุปไว้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีต่อการเรียนรู้ไว้หลายประการ ดังนี้

- ๑) กิจกรรมช่วยสร้างความสนใจของเด็ก
- ๒) กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ
- ๓) กิจกรรมจะช่วย ปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย
- ๔) กิจกรรมช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ
- ๕) กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- ๖) กิจกรรมจะช่วยให้เด็กนักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว
- ๗) กิจกรรมจะช่วยให้เด็กนักเรียนได้รู้สึกสนุกสนาน
- ๘) กิจกรรมจะช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล
- ๙) กิจกรรมจะช่วยให้ขยายความรู้และประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวาง
- ๑๐) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความองอาจและพัฒนาการของเด็ก
- ๑๑) กิจกรรมจะช่วยเสริมทักษะ
- ๑๒) กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี
- ๑๓) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กรู้จักการทำงานเป็นหมู่
- ๑๔) กิจกรรมจะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจในบทเรียน
- ๑๕) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้งความงามในเรื่องต่างๆ^๙

^๘สมิตร คุณานุการ, **หลักสูตรและการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓๗.

^๙อารมณ์ ใจเที่ยง, **หลักการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเอสพรี้นติ้งเฮาส์, ๒๕๓๗), หน้า ๗๑.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้สรุปหลักการเลือกวิธีสอนไว้ ดังนี้

- ๑) วัตถุประสงค์ของเรื่องที่สอน การเลือกวิธีสอน ต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์เพื่อจะได้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
- ๒) วิธีสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาที่สอน เช่น เนื้อหาที่เป็นหลักการหรือทฤษฎีสามารถใช้วิธี บรรยายและฝึกทักษะควบคู่กันไป
- ๓) วิธีสอน ควรเหมาะสมกับความถนัดของผู้สอน เป็นความถนัดของผู้สอนที่จะสอนด้วย วิธีการสอนแบบนั้น
- ๔) วิธีสอนต้องเหมาะสมกับชั่วโมงสอนในหลักสูตร ข้อจำกัดของเวลาเป็นตัวกำหนดวิธีสอน
- ๕) วิธีสอนเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน และขนาดของห้องเรียน การสอนแบบบรรยาย สามารถสอนผู้เรียนได้มากกว่า การสอนแบบอภิปราย
- ๖) วิธีสอน เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น ความรู้เดิม ความสนใจ เป็นข้อพิจารณาในการเลือกวิธี สอนด้วย^{๑๐}

บำรุง กลัดเจริญ ได้สรุปหลักที่ควรยึดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

- ๑) ให้ผู้เรียนเป็นฝ่ายกระทำกิจกรรมจะเรียนรู้ได้ดีกว่าผู้เรียนเป็นฝ่ายรับอย่างเดียว
- ๒) ประหยัดแรงงาน เวลา ทรัพย์สิน และทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตรงตามความมุ่งหมาย ที่ต้องการ
- ๓) กิจกรรมการเรียนการสอนทำได้ทั้งภายในชั่วโมงสอน ในห้องเรียน ภายในระยะเวลา ยาวหรือสั้นก็ได้ และการกระทำภายนอกห้องเรียนก็ได้^{๑๑}

จินตนา สุขมาก^{๑๒} ได้ให้ทัศนะไว้ว่า การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับสิ่ง ต่างๆ หลายประการ คือ

- ๑) เนื้อหาสาระบางวิชามีเนื้อหาสาระที่มีลักษณะเป็นกิจกรรมอยู่แล้ว เช่น วิชาพลศึกษา หัตถศึกษา เป็นต้น ผู้สอน โดยจัดกิจกรรมเน้นการปฏิบัติได้มาก
- ๒) ความพร้อมของผู้เรียนที่จะประกอบกิจกรรมนั้น ๆ
- ๓) สภาพแวดล้อม เช่น ขนาดของห้องเรียน แสงสว่าง อุณหภูมิของห้องเรียน
- ๔) ความสะดวกในการซื้อและจัดหาสื่อการสอน
- ๕) ห้องทดลองปฏิบัติการ
- ๖) ความกระตือรือร้นของผู้สอนที่จะจัดให้มีกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ
- ๗) นโยบายของสถาบันการศึกษา

^{๑๐}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์สื่อเสริม, ๒๕๔๒), หน้า ๙๐ – ๙๑.

^{๑๑}บำรุง กลัดเจริญ, **วิธีสอนทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนต, ๒๕๒๗), หน้า ๑๕๙.

^{๑๒}จินตนา สุขมาก, **หลักการสอน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน**, (คณะวิชา คุรุศาสตร์วิทยาลัยครูสวน สุนันทา สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์, ๒๕๓๕), หน้า ๘๖.

๒.๓.๒ หลักการจัดการเรียนการสอน

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงเผยแผ่ พระธรรมคำสั่งสอนที่พระองค์ได้ตรัสรู้แจ้งแล้ว ด้วยเองแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่าวิธีการเผยแผ่ธรรมของพระองค์นั้นสามารถเอาชนะความขัดแย้งของ สังคม และความเชื่อในอินเดียโบราณซึ่งมีการแบ่งชั้นวรรณะได้ พระองค์ทรงมีความกล้าในการเสนอ สัจธรรมที่พระองค์ได้ทรงค้นพบ ทรงสามารถเลือกใช้วิธีสอนให้เหมาะกับบุคคล และชุมชน ทรงมี ลักษณะที่น่าเลื่อมใสศรัทธา และ การสอนของพระองค์นั้นเน้นการ คิดไตร่ตรองด้วยเหตุผล แล้วฝึก ปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเอง ดัง ที่พระธรรมบาลีการ (วัดโสมนัสวิหาร) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนของ พระพุทธเจ้าในแง่ของการฝึกว่า พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการสอน ที่สามารถฝึกบุคคลผู้มีนิสัยแตกต่างกัน พระองค์ทรงเป็น **อนุตตร ปุริสम्मสารถิ**^{๑๓} เป็นผู้ฝึกคนที่ควรฝึก โดยใช้พระญาณ คือ **เจโตปริยา ญาณ**^{๑๔} (รู้จักกำหนดใจผู้อื่น) **นानาวิมุตติญาณ**^{๑๕} (กำหนดรู้อริยาศัยของคนและสัตว์ทั้งหลายอัน ต่างกัน) เมื่อรู้จักแล้วจึงแสดงธรรมแก่ผู้รับการฝึกของพระองค์จึงไม่มีการฝึกของผู้อื่นใดจะยิ่งไปกว่า นี้เองด้วย มีความถูกต้องเหมาะสมกับอุปนิสัย จิตใจและความสามารถของคนทุกชั้นวัย

สมณ อมรวิวัฒน์ อธิบายไว้ว่าพระพุทธเจ้าทรงมีวิธีสอนอันชาญฉลาด เมื่อพระองค์แสดง พระธรรมเทศนาจบลงผู้ฟังจะสรรเสริญเสมอว่า “แจ่มแจ้งจริงพระองค์ผู้เจริญ แจ่มแจ้งพระธรรม เทศนาของพระองค์เสมือนหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิดบอกทางแก่คนหลงทางส่องประทีปในที่มืดให้ คนมีจักขุได้เห็นรูป” พระพุทธเจ้าทรงมีจุดมุ่งหมายในการสอน ๓ อย่าง คือ

- ๑) ทรงสอนให้ผู้ฟังรู้จริงเห็นแจ้งในสิ่งที่ควรรู้ ควรเห็น
- ๒) เพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลให้ผู้ฟังไตร่ตรอง
- ๓) เพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตาม ทรงแสดงธรรมมีคุณเป็นอัครจริยสามารถทำให้ ผู้ปฏิบัติตามได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติ เพื่อแสดงการจัดการเรียนการสอนบรรลุ จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ พระพุทธองค์ต้องทำตนให้เป็นกัลยามิตร คือเป็นเพื่อนที่ดีเป็นพี่เลี้ยงที่ดี และทำ พระองค์เป็นแบบอย่างให้เห็น โดยให้ความเมตตาแก่ผู้เรียนทุกคน ให้อบรมสั่งสอนศิษย์ด้วยความ ตั้งใจ มีจิตใจหนักแน่น อดทนต่อคำตำหนิ ฝึกฝนอบรมตนเองให้ชำนาญทั้ง ทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อ ถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ศิษย์ เปิดโอกาสให้ศิษย์ซักถามโต้เถียงได้สอนสิ่งที่ยากให้ง่ายต่อการ เข้าใจ สอนจากง่ายไปหายาก ด้วยกระบวนการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับศิษย์เป็นรายบุคคล หรือเหมาะสมทั้งหมู่คณะตามพื้นฐานเดิมของศิษย์ที่สอน^{๑๖}

ก่อนที่จะดำเนินการสอนพระพุทธองค์ทรงวิเคราะห์ผู้เรียนโดยทรงพิจารณาจนรู้จริตภูมิ ปัญญาและภูมิหลังของผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับ **สมณ อมรวิวัฒน์** กล่าวว่าพระพุทธเจ้าทรงศึกษาบุคคล ที่จะสอนให้ดีกว่า และเลือกธรรมที่จะสอนให้เหมาะสมกับบุคคล ทรงคำนึงถึงความแตกต่างแห่ง

^{๑๓} สำนักงานแม่กองสนามหลวง, **คู่มือธรรมศึกษาชั้นโท**, (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔๐.

^{๑๔} พระราชานิโรธรังสี คัมภีร์ปัญญาวิชัย (เทศก์ เทสรังสี), **เจโตปริยาญาณ (กำหนดรู้ใจผู้อื่น)**, [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://board.palungjit.com> [๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๔].

^{๑๕} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๙๒/๒๘๗.

^{๑๖} สนิท อินทรโกศล และคณะ, **การศึกษาทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๙-๑๐.

อุปนิสัยสมบัติ (Back ground) โดยทรงใช้หลักจิตวิทยา (psychology) ตรวจสอบอุปนิสัยของผู้ที่จะรับการสอน โดยทรงพิจารณาจาก

- ๑) ไอ คิว (I,Q) คือ สถิติปัญญาของคนนั้นๆ ว่าอยู่ในระดับใด
- ๒) ทศนคติ (Attitude) คือ คนนั้นมีความรู้สึกนึกคิดต่อสิ่งต่างๆว่าอยู่ในระดับใด
- ๓) ความถนัด (Aptitude) คือ รู้ว่าคนนั้นมีความถนัดด้านใด อาชีพอะไร
- ๔) ความสนใจของแต่ละคน (Interest)

ในการประชุม เจ้าคณะพระสังฆาธิการและผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ ๓ หอประชุมใหญ่ พุทธมณฑล เมื่อวันอังคารที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๗ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธาจารย์ เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก กรรมการมหาเถรสมาคม ได้กล่าวสัมโมทนียกถาตอนหนึ่งว่า

“การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของประเทศชาติบ้านเมือง ซึ่งทุกท่านมีความเข้าใจกันดีอยู่แล้ว ความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการศึกษาในประเทศไทยนั้นมีสูงมาก และเป็นเหตุให้เกิดการปฏิบัติต่างๆ ที่งดงามปรากฏอยู่จนกระทั่งถึงปัจจุบัน เช่น แม้แต่การไหว้ครูก่อนที่จะเรียนนักเรียนทุกคนต้องกล่าวพร้อมกันว่า “**ปาเจรา จรียา โหนติ**”^{๑๗} ครูอาจารย์เป็นผู้ทรงคุณอันประเสริฐยิ่ง เป็นผู้สอนศิลปวิทยา” แม้จะเป็นของเก่าในปัจจุบันก็ยังใช้อยู่เพียงเท่านี้ ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศชาติบ้านเมืองอย่างไร และการเข้าไปเกี่ยวข้องนั้น ทำให้เกิดความดีงามโดยประการต่างๆ ซึ่งไม่สามารถจะกล่าวได้ว่าเกิดความดีงามอย่างไรบ้าง โดยรายละเอียดกล่าวว่า ประเทศไทยที่คงความเป็นไทย ไม่ตกเป็นทาสในทางความคิด สถิติปัญญาของฝ่ายอื่น ก็เพราะพระพุทธศาสนานั่นเอง

สำหรับพระเถรานุเถระ และท่านผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับ ฝ่ายสงฆ์ จึงมีส่วนสำคัญมากในการที่จะเพาะเลี้ยงให้เยาวชนเด็กไทย มีความงดงามดังแต่ก่อน แม้จะไม่เทียบเท่าจุดประสงค์สำคัญ ก็คือ รักษาความเป็นอิสระทางสถิติปัญญาของคนในชาตินั่นเอง ซึ่งการตกเป็นทาสทางสถิติปัญญา ไม่มีตัวตนแต่บางทีที่ตกเป็นทาสแล้ว ไม่รู้ตัวเลยทั้งความเป็นไทยเสียหมด ลืมว่าไทยเรามีความงดงามอย่างไร โรงเรียนวิสุทธิโพธิ์ที่เกิดขึ้น จึงเป็นแหล่งสำคัญที่จะเพาะเลี้ยงให้เกิดความดีงามดังกล่าว ถ้าฝ่ายพระสงฆ์ไม่สนใจ ทำเป็นวางเฉย ถือว่าระยะไม่ไช้นานไป ก็จำทำให้เด็กไทยขาดความเป็นไทย กลายเป็นทาสทางสถิติปัญญา และเมื่อนั้น ก็จะรู้สึกตัวกันว่าบ้านเมืองของเราเป็นอย่างไรกันไปเสียแล้ว ปัจจุบันนี้ ก็บ่นว่าเปลี่ยนแปลงแปรผันไป แต่จะทำอย่างไรจึงจะได้ให้กลับคืนมาได้ โรงเรียนวิสุทธิโพธิ์จึงเป็นแหล่งหนึ่งที่จะทำอย่างนั้นได้^{๑๘}

ฉะนั้น การจัดเรียนการสอน จึงสรุปได้ว่า มวลประสบการณ์ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าสนใจและผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนด การรับรู้ของผู้เรียนต้นตัว พร้อมทั้งจะรับข้อมูลและการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียน

^{๑๗} ปิ่น มาลากุล มล, คำกล่าวไหว้ครู, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.oknation.net/blog/butsabong/2008/05/23/entry-4>, วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๔.

^{๑๘} สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อุปเสณมหาเถระ), คำกล่าวสัมโมทนียกถา, ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิสุทธิโพธิ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๓.

เกิดการเคลื่อนไหวทางสติปัญญา หรือพุดง่าย ๆ ว่าเป็นกิจกรรมที่ทำหาคำคิดของผู้เรียน สามารถกระตุ้นสมองของผู้เรียน เกิดการเคลื่อนไหว ช่วยให้ ผู้เรียนเกิดความจดจ่อในการคิด สนุกที่จะคิด

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรม

ในการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามพุทธวิธีนั้นบทบาทของครูสำคัญมาก บทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำวิธีการ ถ้าผู้เรียนสามารถทำเองได้ก็ให้ทำเอง บทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำครูที่ดีต้องมีทั้งวิชา และจรณะ (วิชาจรณสมปนโน) วิชา คือความรู้ดีจรณะ คือความประพฤติดี บทบาทสำคัญของครูมีสามคำคือ แนะนำให้ทำทำให้ดูอยู่ให้เห็น ดังพุทธพจน์ที่ว่า

ตุมเหทิกิจจอาตปปี อุกขาตาโร ตถาคตา
ปฏิปนนา ปโมกฺขนติ ฌายีโน มารพนธนา
เธอทั้งหลายควรทำความเพียรเองเถิด
ตถาคตเป็นเพียงผู้ชี้ทางบอกเท่านั้น
ผู้บำเพ็ญภาวนา ดำเนินทางนี้แล้ว เพ่งพินิจอยู่
จักพ้นจากเครื่องผูกแห่งมารได้^{๑๙}

๒.๓.๑ บทบาทของครูผู้สอน

การจัดการเรียนการสอน ในสถานการณ์ทั่วไปมักจะประกอบด้วยบุคคลผู้เกี่ยวข้อง ๒ กลุ่ม คือ ผู้สอนและผู้เรียน สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ ผู้สอนจะต้องทำการศึกษาลักษณะโครงสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ในช่วงชั้น กำหนดผลการเรียนรู้เนื้อหาสาระที่จะนำไปสอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน และนำไปกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือวิธีการเรียนการสอนและลักษณะรูปแบบการเรียนการสอนของผู้เรียน บทบาทที่สำคัญของครูจึงต้องนำจิตวิทยาในการสอนที่จะนำไปสู่การเรียนการสอนให้เกิดผลมากที่สุด

สำหรับการสอนจะต้องจัดกิจกรรมที่ใช้ในการเรียนรู้นั้น ครูผู้สอนจึงควรคำนึงถึงองค์ประกอบทางด้านจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อผู้เรียน เช่น

๑) ครูควรมีสำรวมประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนได้ใช้กระบวนการสืบเสาะแสวงหาความรู้ที่ค้นพบด้วยตนเองมาน้อยเพียงใด การค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

๒) ครูควรใช้ในการบูรณาการ ซึ่งเป็นการนำกระบวนการที่ต่อเนื่องขั้นตอนการสำรวจประสบการณ์การเรียนการสอนของผู้เรียนรู้อันรวมไปถึงสถานการณ์สิ่งแวดล้อมจะทำให้เกิดการเรียนการสอนรู้อย่างที่แท้จริง เป็นการบูรณาการความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิม

๓) ครูควรจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของเรียนแต่ละคน โดยมีความเชื่อว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้สูงสุดตามศักยภาพ

๔) ครูต้องคอยเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้และผู้เรียนควรจะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากความไม่รู้เป็นรู้และรู้จริงจากทำไม่ได้ทำไม่เป็นเปลี่ยนมาเป็นทำได้ทำเป็น จากไม่ชอบเปลี่ยนมาเป็นชอบ

^{๑๙} พ.ร.บ. (บาลี) ๒๕/๒๓๖/๖๔, พ.ร.บ. (ไทย) ๒๕/๒๓๖/๖๔.

๕) ครูต้องยึดหลักที่ว่า การจัดการเรียนการสอนที่ดีจะต้องมีกิจกรรมที่สามารถพัฒนาศักยภาพทุกด้านคือ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ครูต้องมองผู้เรียนว่ามีภูมิรู้และภูมิธรรมอยู่ในระดับหนึ่ง ครูจะใช้หลักการของศาสตร์ที่สอนเท่าที่จำเป็นให้เพียงวิธีการเรียนรู้แต่ต้องพยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จากการปฏิบัติของตนเองให้มากที่สุด หรือที่เรียกว่าจาก สมาธิปัญญา และการพิจารณาตน คือผู้เรียนไปสอนและประเมินตามผลของการปฏิบัติของตน ปรับปรุงขึ้นเรื่อยๆ รู้รอบ รู้ลึก และรู้แจ้งในที่สุด

๖) ครูต้องทบทวนบทบาทของตนเองใหม่ว่าตนคือผู้ที่ให้องค์คุณของมิตร ^{๒๐} ประการ คือ

- (๑) เป็นที่น่ารักเป็นที่น่าสนใจ
- (๒) เป็นที่น่าเคารพ
- (๓) เป็นที่น่ายกย่อง
- (๔) เป็นนักพูด
- (๕) เป็นผู้พูดอดทนต่อถ้อยคำ
- (๖) เป็นผู้พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้
- (๗) ไม่ชักนำในอฐาน

๗) ครูต้องพร้อมให้ความรัก และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แก่ลูกศิษย์ครูจึงต้องบุคลิกภาพเปลี่ยนแปลงหน้าที่สอนจากผู้สอนเป็นผู้ที่ออกแบบการเรียนการสอน ให้เอื้อต่อการพัฒนาไปสู่อัจฉริยภาพ ทั้ง ๗ ด้านของแต่ละคน

๘) การจัดการเรียนการสอนหรือการจัดการเรียนรู้ ครูต้องเน้นและให้ความสำคัญกับผู้เรียน ควบคู่ไปตามธรรมชาติของวิชา ครูจะต้องรู้ใจนักเรียนทั้งหลักการ วิธีการเรียนการสอนและคุณธรรมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของวิชา

๙) ครูควรจัดประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อใช้คุณธรรมนำความรู้และในการบูรณาการของการเรียนการสอนเข้าสู่ผู้เรียน และทุกขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนของครู โดยถือว่าครูทุกคนมีหน้าที่ในการพัฒนาผู้เรียนให้ประพฤติตนตามหลักธรรม และการพัฒนาคนให้มีคุณค่านิยมอันที่พึงประสงค์ฯ^{๒๑}

สรุปว่า ครูมีบทบาทที่สำคัญในฐานะเป็นผู้ออกแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้และการพัฒนาตนเอง ในบรรยากาศและสถานการณ์ที่ครูจัดให้ผู้เรียนได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และนำไปสู่การสร้างความรู้ด้วยตนเองอย่างพึงพอใจ การจัดการเรียนการสอนเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม จะช่วยให้ครูมีข้อมูลที่สำคัญในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม สนองตอบความต้องการ ความถนัดความสนใจและวิธีการหรือลีลาการเรียนรู้ของแต่ละคน และบทบาทสำคัญยิ่งคือ ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียน

^{๒๐} อย.สสตต.ก. (ไทย) ๒๓/๓๗/๕๗.

^{๒๑} กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒๐-๒๒๑.

๒.๓.๒ บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เอาชีวิตจริง และเงื่อนไขการรับรู้ของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ผู้เรียนมีอิสรภาพได้รับการส่งเสริมให้การพัฒนาเด็กศักยภาพของความเป็นมนุษย์ทั้งจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ผู้เรียนได้รับการพัฒนาแบบองค์รวม ได้รับการฝึกให้มีศักยภาพในการสร้างรูปแบบการคิดของผู้เรียนการสร้างบุคลิกภาพที่ดีคืออย่าง มีระบบและวิจารณ์อยู่ร่วมกันคนอื่นได้อย่างมีความสุขเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สำหรับบทบาทสำคัญของผู้เรียน ได้แก่

๑) ตระหนักถึงความสำคัญในบทบาทของตนเอง ที่จะเป็นผู้ครองกิจกรรมและร่วมประเพณีการเรียนการสอนตลอดเวลา และถ้าเป็นคนร่วมออกแบบการเรียนการสอนด้วยซึ่งก็ยิ่งสมบูรณ์แบบมากขึ้น มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยตนเอง ลงมือทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง จากการมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนวิเคราะห์ประสบการณ์เรียนรู้กับผู้อื่น ต้องรู้หลักความจริง หลักการเหตุผล กฎเกณฑ์กฎธรรม และหลักการที่จะทำให้เกิดผล รู้ความหมาย รู้จุดมุ่งหมาย รู้จักประโยชน์ที่ต้องการ รู้ผลที่เกิดขึ้นจากเหตุรู้ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ รู้ว่าตนเองนั้นมีฐานะ ภาวะ เพศ ความรู้ความสามารถ และคุณธรรม ขณะนี้เป็นอย่างไร และประพฤติกรรมให้เหมาะสมต่อสถานการณ์กับสิ่งแวดล้อม รู้จักปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

๒) รู้ความพอดีด้านต่างๆ เช่น การใช้จ่ายทรัพยากรบริโภคอาหาร และการกระทำต่างๆ รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่ต้องการใช้ประกอบกิจกรรมในหน้าที่การงาน เช่น การตรงต่อเวลา และเหมาะสมกับเวลา รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคลว่า เขามีความสามารถและคุณธรรมอย่างไร ใครยิ่งหย่อนกว่ากัน การปฏิบัติต่อบุคคลนั้นว่า ควรคบหรือไม่จะตำหนิยกย่องและนำเสนออย่างไร

๓) มีศรัทธา มีหิริความละอายต่อบาป มีโอตตปปะ๕ ความเกรงกลัวต่อบาป มีความเพียร มีสติ มีจิตใจมั่นคง และปัญญา รู้จักจะปรึกษาสิ่งกับใครต้องไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง และผู้อื่น ไม่คิด ไม่พูด และไม่ทำสิ่งใดที่เป็นการเบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น มีความเห็นชอบว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ให้ทานด้วยความบริสุทธิ์คือ เอื้อเฟื้อตามกำลังความสามารถโดยไม่หวังผลการตอบแทน^{๒๒}

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและสำคัญที่สุดในวิชาสาระพระพุทธศาสนาไม่ใช่วิธีการเรียนรู้โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง แต่เป็นกระบวนการทัศนในการจัดการเรียนการสอนซึ่งเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติของตนเอง โดยใช้ทักษะการจัดการที่มีประสิทธิภาพทั้งครูและผู้เรียน สามารถให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเรื่องของหลักธรรมคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

^{๒๒} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒๐.

๒.๓.๓ การศึกษาตามความหมายในพระพุทธศาสนา

คำนิยามของ “การศึกษา” ตามหลักของพระพุทธศาสนานี้แล้ว เป็นดังนี้กล่าวคือ “การศึกษาคือกระบวนการเรียนรู้ความจริงระดับต่างๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางดีในตัวผู้รู้เอง ในคนอื่นและในสิ่งแวดล้อม” ดังนั้น

การศึกษาในพระพุทธศาสนาจึงประกอบด้วยสัทธิธรรม ๓ ขั้นตอนเสมอ คือ

- ๑) ปริยัติสัทธิธรรม หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้รู้ความจริง
- ๒) ปฏิบัติสัทธิธรรม หมายถึง การตัดกาย วาจา ใจของตนตามหลักการเท่าที่ได้ศึกษามาแล้ว โดยย่อได้แก่การตัดกายวาจาด้วยศีล ตัดจิตใจด้วยสมาธิและปัญญา
- ๓) ปฏิเวธสัทธิธรรม หมายถึง ความรู้ระดับสูงเกิดขึ้นจนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางดีขึ้นในตัวผู้รู้

การสอนคือกรรมวิธีสำหรับเร้าให้ผู้เรียนเกิดความรู้ระดับต่างๆ ตั้งแต่ต่ำสุดถึงสูงสุด และรู้สัจจะระดับต่าง ๆ ตั้งแต่สมมติสัจจะถึงอริยสัจจะเพื่อให้เขาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางดีครบทั้ง ๕ ระดับดังกล่าวแล้ว

การสอนที่จะมีผลดีนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างเช่น สติปัญญาและความเอาใจใส่ของนักเรียน ความรู้ความสามารถและความเอาใจใส่ของครูและวิธีการสอนที่ดี^{๒๓}

พระพุทธเจ้า ทรงเป็นครูชั้นยอดพระองค์หนึ่ง ในบรรดาคุณสมบัติของพระองค์นั้นมีอยู่ ๒ ประการที่บอกถึงความเป็นครูโดยตรง คือ อนุตตโร ปุริสทมมสารถิสตถา เทวมนุสสานิ ทรงเป็นสารถิผู้ฝึกคนที่ไม่ผู้เทียมเท่า เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย^{๒๔}

พระพุทธเจ้าสามารถสอนให้คนเกิดความรู้ถึงขั้นวิชชญาณและสัมโพธิญาณได้ด้วยการพูดธรรมดาและสามารถให้ผู้ฟัง รู้ถึงขั้นอริยสัจจะและเกิดการเปลี่ยนแปลงถึงขั้นจากปุถุชนเป็นอริยบุคคลได้ซึ่งในสมัยปัจจุบันนี้หาไม่ได้เสียแล้ว ด้วยเหตุผลที่พระองค์ทรงเป็นครูชั้นยอดนี้เองจึงทรงทำงานประกาศคำสอนใหม่อย่างได้ผล ในช่วงระยะเวลาเพียง ๘ เดือน ที่พระองค์ใช้ในการเผยแผ่พระศาสนาสามารถทำให้คนเกิดความรู้ถึงขั้น โพธิญาณ กลายเป็นพระอริยบุคคลถึง ๑,๒๕๐ องค์และในช่วงพระชนม์ชีพของพระองค์นั่นเอง พระพุทธศาสนาที่ตั้งเป็นหลักแหล่งลงอย่างมั่นคงในดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำคงคาและต่อมากลายเป็นศาสนาของโลกไป

๒.๓.๔ บทบาทของพระสอนศีลธรรม

บทบาทของพระสอนศีลธรรมในฐานะที่เป็นครูที่จะต้องเตรียมการในด้านต่างๆ ต่อไปนี้

- ๑) **วิธีการเสริมสร้างความศรัทธาแก่ผู้เรียน** การเสริมสร้างศรัทธาเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้เรียนระดับประถมวัยประมาณไม่เกิน ๖ ปี และ (เรียนระดับประถมศึกษา อายุประมาณ ๖-๑๐ ปี เป็นช่วงสำคัญที่ผู้เรียนกำลังหล่อหลอมความเข้มแข็งในเชิงจริยธรรม ครูผู้สอนควรปลูกฝังด้วยโอวาท ๓ ให้เข้าถึงหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ มุ่งให้เกิดภาพการเรียนรู้ที่ตัวผู้เรียน คือเป็นคนอ่อนโยน วานอนสอนง่าย เคารพและเชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครอง

^{๒๓} แสง จันทร์งาม, วิธีสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๓๐.

^{๒๔} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๙๕/๒๓๑.

และฝึกปฏิบัติตนตามหลักธรรม และมีศรัทธาในพระรัตนตรัย ส่วนผู้เรียนระดับมัธยมศึกษามีอายุ ตั้งแต่ ๑๑ ปีถึง ๑๗ ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยรุ่น ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางร่างกายจิตใจ บุคลิกภาพ มีความเห็นใจตนเอง เหตุการณ์ บุคคลสิ่งแวดล้อม ความเปลี่ยนแปลงของสังคม กิจกรรม เพื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างจริงจะต้องเลือกให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะความสนใจ เอื้อให้เกิด ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระศาสนา^{๒๕}

จากการศึกษา จะเห็นว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนวัยรุ่นนั้น จะดำเนิน กิจกรรมได้ราบรื่นถ้าเริ่มต้นการเรียนการสอนด้วยวิธีสร้างศรัทธา นักเรียนเคยรู้สึกว่าศาสนาเป็นเรื่อง ของการควบคุมพฤติกรรม เป็นกรอบที่คับแคบ เป็นกระบวนการที่ผู้ใหญ่คอยห้ามปรามและดำเนิน ติเตียน ความรู้สึกเช่นนี้ จึงทำให้การเรียนเรื่องพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่าย เป็นเรื่องผู้ใหญ่ ไกลตัว ไม่อยากเรียน ครูจึงจำเป็นต้องสร้างความรู้สึกเลื่อมใสและเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นเสียก่อน ทั้งนี้ ความเชื่อมั่นที่เกิดจากการเรียนวิชาพระพุทธศาสนามี ๓ ประการ คือ เชื่อมั่นว่าหลักพระพุทธศาสนา เป็นความจริง ความดีจริงและความงามที่แท้จริงพระธรรมคำสั่งสอนล้วนเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ เชื่อมั่นว่า การปฏิบัติตนตามหลักของพระพุทธศาสนาย่อมเกิดผลที่มีคุณค่าที่แท้จริงแก่ชีวิต และเชื่อมั่นว่า การศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นการเรียนสาระความรู้ที่มีเหตุผลสามารถใช้ปัญญาพิสูจน์ให้เห็นจริงได้^{๒๖}

๒) วิธีการด้านบุคลิกภาพของความเป็นครู

แต่เดิมมาถ้าจะมีการแสดงประเภทใดก็ตาม ผู้ที่แสดงเป็นครูต้องเลือกคนที่หน้าตาเคร่ง ขรึม ยิ้มยาก แต่งกายล้าสมัย อายุมาก พูดจาเสียงดัง ท่าทางดู เจ้าระเบียบ ปัจจุบันนี้ ความคิด ดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ครูสมัยใหม่มิใช่ครูที่คร่ำครึ เป็นกันเอง สามารถใช้ภาษาสื่อ ความหมายกับเด็กวัยรุ่นได้ และเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนว่า เขากำลังสนใจใคร่เรื่องอะไร ครู ที่มีบุคลิกภาพดีไม่จำเป็นต้องเป็นหนุ่มหล่อ สาวสวย ครู คือ ธรรมดาดีแท้ แต่ได้ฝึกหัดกริยาวาจาดี แล้ว วางตนได้เหมาะสมกับสถานภาพของครูตามประเพณีไทย ครูเป็นผู้ที่มีความรู้ละมีประสบการณ์ ชีวิตมากกว่าศิษย์ ครูจึงสามารถเป็นกัลยาณมิตรที่คอยชี้แนะและช่วยเหลือศิษย์อยู่เสมอ ครูนั้น นอกจากจะมีกริยาวาจาดีแล้วจิตใจของครูต้องดีด้วย มีความบริสุทธิ์ใจ ตั้งใจสั่งสอนศิษย์ด้วยจิต เมตตา ทำตนเป็นตัวอย่างให้ศิษย์ได้เลียนแบบการดำเนินชีวิตที่ดีงาม^{๒๗} เมื่อครูมีจิตใจที่รักศิษย์ความ เมตตาจะฉายออกมาจากใจเป็นกริยาที่สุภาพ อ่อนโยน ยิ้มแย้มแจ่มใส นักเรียนได้เรียนกับครูแล้วเกิด ความรู้สึกสบายใจ เลื่อมใสอยากเรียนด้วย ขอให้เรามาช่วยกันสร้างบุคลิกภาพของครูเป็นจุดเริ่มต้น ของการสร้างศรัทธา

จากการศึกษา จะเห็นว่า บุคลิกภาพที่ดีของครู คือ บุคลิกภาพทางกาย มีความสะอาด แจ่มใส สงบ และสำรวม เป็นผู้มีสุขภาพจิตใจอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของตัณหาและอามิส เพราะผู้มี จิตใจอิสระ ปลอดโปร่งจากปัญหาเท่านั้นที่จะชี้แนะและช่วยเหลือผู้อื่นได้ และมีความมั่นใจในตนเอง

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๑-๑๘๘.

^{๒๖} บทสัมภาษณ์ พระมหาวิญญู วินยธโร, พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวิสุทธิพุทธบ้านโนนม่วง, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๓.

^{๒๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมาธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๒๓๗-๒๓๙.

เนื่องจากเป็นผู้ที่รู้จักจริงและปฏิบัติจริงในสิ่งที่สอนผู้อื่นครูที่ดีจึงเป็นผู้ที่มีความเรียบง่ายไม่มีปมเด่นหรือปมด้อยในการที่ต้องมาสอนพระพุทธศาสนา^{๒๘}

๓) วิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์และระหว่างเพื่อนนักเรียน

มนุษย์มีใจเป็นใหญ่ หากครูมีใจรักการสอน รักและเข้าใจศิษย์ย่อมทำให้ครูและศิษย์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันความสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง การที่ทั้งสองฝ่ายเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รับฟังการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ทำงานร่วมกันได้ เรียนรู้และช่วยกันแก้ปัญหาได้ ทั้งครูและศิษย์ต่างมีเจตคติที่ดีต่อกันความสัมพันธ์ที่ดีจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าครูใช้วิธีเดินเข้าห้องเรียนให้นักเรียนอ่านหนังสือแล้วครูยืนอธิบายไปจนจบชั่วโมงก็ออกจากห้องไป การสอนแบบนี้ไม่ต่างอะไรกับการสอนโดยใช้โทรทัศน์หรือเทปบันทึกเสียง เป็นการส่งความรู้ทางเดียวโดยไม่เกิดปฏิกริยาโต้ตอบนักเรียนน่าจะเกิดความรู้สึกอึดอัด เมื่อครูเดินเข้าห้องเรียนด้วยสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสเริ่มต้นบทเรียนด้วยการทักทายนักเรียน คุยกันถึงเหตุการณ์ ข่าวหรือเรื่องที่นักเรียนสนใจเกี่ยวเนื่องกับบทเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เล่า ได้บอก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ทุกข์ร้อนหรือตื้นตันดีใจ ครูแสดงความสนใจ รับฟังและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ผลัดเปลี่ยนกันพูดในเวลาและวาระต่างๆ กัน การปฏิบัติดังกล่าวนี้ย่อมทำให้ครูรู้จักศิษย์และศิษย์ก็เกิดความไว้วางใจครู มีความมั่นใจว่าครูเป็นมิตร ความสัมพันธ์ที่ดีได้เริ่มต้นขึ้นแล้วการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการหลากหลาย เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ครูใช้สื่อการสอนเป็นเครื่องมือที่นักเรียนได้สนทนา ถกเถียงขัดแย้งกันอย่างมีเหตุผลย่อมทำให้นักเรียนต่างได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ครูคอยจัดแนวทางให้นักเรียนได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันช่วยกันแก้ปัญหา ความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่เพื่อนจึงเกิดขึ้นนักเรียนไม่ใช่หุ่นที่นั่งเรียนแถวหนึ่งๆ อยู่อีกต่อไป แต่เป็นมนุษย์ที่เคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา

๔) วิธีการเสนอสิ่งเร้าและจุดใจ

นักเรียนมีเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนาว่าเป็นเรื่องของอุดมคติสูงส่ง ไกลตัว บางครั้งเป็นเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์ เรื่องของอดีตอันยาวนาน เรื่องของกฎเกณฑ์ที่คอยควบคุมมิให้ทำสิ่งใดได้ดังใจตน ดังนั้น การที่จะสร้างศรัทธาให้นักเรียนเกิดความรู้สึกตระหนักในคุณค่าของการนับถือศาสนาจึงต้องใช้สื่อสิ่งเร้าเชื่อมโยงให้เห็นว่าพระพุทธพระธรรม พระสงฆ์ มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของเขา และช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแท้จริงนักเรียนแต่ละคนมีวิถีชีวิต มีภูมิหลัง มีความสามารถความสนใจที่แตกต่างกันครอบครัวของนักเรียนมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันนักเรียนจึงมีความรู้สึกนึกคิดและวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันด้วย^{๒๙}

^{๒๘} บทสัมภาษณ์ พระมหาอวชาวนาคาร เตชธมโม, พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวิถิพุทธบ้านโนนม่วง, ๒ สิงหาคม ๒๕๕๓.

^{๒๙} กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘๒-๑๘๔.

จากการศึกษา จะเห็นว่า วิธีการเสนอสิ่งเร้าและจุดใจธรรมชาติดและปรากฏการณ์ธรรมชาติที่นักเรียนได้พบเห็นอยู่ทุกวัน และมีได้พิจารณา เช่น ใบไม้ผลิอ่อน ใบไม้ที่เขียวชอุ่ม ใบไม้แก่ที่เหลืองจัด ใบไม้ที่ร่วงหล่นทับถมอยู่บนพื้นดิน ตัวหนอนที่เกาะอยู่บนก้านกุหลาบสีสวย น้ำที่นองขังจนเน่าและน้ำที่ใสไหลเย็น ผักตบชวาที่ลอยไหลไปตามสายน้ำ ลมที่พัดเย็นและพายุที่พัดกระหน่ำทำลายทุกอย่างที่ขวางหน้า ฯลฯ การใช้ธรรมชาติเป็นสื่อสิ่งเร้านี้ พระบรมศาสดาได้ทรงใช้อยู่เสมอในสมัยพุทธกาล และยังคงเป็นสื่อที่ดีที่ครูควรนำมาใช้สอนอยู่เสมอ นอกจากนั้น ข้าวและเหตุการณ์เป็นสื่อสิ่งเร้าและจุดใจให้นักเรียนเกิดความสนใจใคร่รู้ ช่วยให้ครูสามารถจัดเป็นกิจกรรมเสริมสร้างศรัทธา กิจกรรมสอนสาระของบทเรียนและกิจกรรมสรุปได้ทุกขั้นตอน การใช้ข้าวและเหตุการณ์นำสู่การสอนหลักธรรมต่างๆ หรือนำมาสอนตามเทศกาลวันสำคัญของพระพุทธศาสนา ย่อมทำให้เป็นตัวอย่างให้นักเรียนคิดวินิจัยสิ่งผิดชอบชั่วดีได้ด้วยตนเอง การใช้สื่อและวิธีการจัดเสนอสื่อต่างๆ เพื่อสร้างความสนใจ เช่น การจัดป้ายนิเทศจัดนิทรรศการ การใช้เพลง ดนตรี เกม นิทาน กรณีปัญหา กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง เสนอเป็นวีดิทัศน์ ภาพเคลื่อนไหว คอมพิวเตอร์ เทปบันทึกเสียงย่อมช่วยให้นักเรียนเรียนได้ดี การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ตรวจสอบความรู้ ความคิดของตนเอง และได้ทราบผลทันที ช่วยเสริมแรงและจุดใจให้นักเรียนต้องการปรับปรุงตน หรือปรับปรุงผลงานให้ดีขึ้น ดังนั้น คำวิจารณ์อย่างมีเหตุผลคำชมเชย การให้รางวัลการประกาศเกียรติคุณ จึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยเสริมแรงและจุดใจนักเรียนต่อการเรียนพระพุทธศาสนา^{๓๐}

๕) วิธีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม

บรรยากาศของการเรียน เป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่ทำให้การเรียนซ้ำซากจำเจ ดังนั้น การจัดชั้นเรียน การจัดที่นั่งเรียน การจัดป้ายนิเทศและสื่อการเรียนต่างๆ ให้มีลักษณะหลากหลาย จึงช่วยให้การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาการที่ทันสมัย น่าค้นหาแสวงหาคำตอบ เกิดการเรียนรู้ที่ดีต่อไป การเปลี่ยนบรรยากาศอาจทำได้ ดังต่อไปนี้

(๑) จัดโต๊ะเรียนใหม่ แทนที่จะนั่งเรียนแถว ก็เปลี่ยนเป็นนั่งรูป U บ้างจัดทำเป็นครึ่งวงกลมบ้าง หรืออาจถอยโต๊ะร่นไปชิดผนังหลักห้อง แล้วเหลือที่ว่างไว้ครึ่งห้อง เพื่อให้ครูและนักเรียนได้นั่งและฝึกหัด

(๒) ถ้าโรงเรียนมีห้องประชุม ห้องจริยศึกษา ครูอาจพานักไปเรียนยังห้องที่ว่างนั้น เพื่อความสะดวกในการใช้สื่อและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องการให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการเรียน

(๓) ถ้าสถานที่อำนวย ครูอาจเปลี่ยนบรรยากาศโดยพานักเรียนไปนั่งเรียนที่สนามได้ร่มไม้ท่ามกลางธรรมชาติที่ความสงบเพียงพอ

(๔) ถ้าโรงเรียนอยู่ใกล้วัดและมีโบสถ์วิหารที่กว้างขวางพอ ครูควรนำนักเรียนไปเรียนที่โบสถ์ วิหาร หรือศาลาการเปรียญเป็นบางครั้ง เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นแหล่งวิทยาการที่ดีในการเรียนรู้พระพุทธศาสนามีผู้กล่าวว่า บรรยากาศในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ควรมีลักษณะแจ่มใส

^{๓๐} บทสัมภาษณ์ พระมหาอาวชันการ เตชธมโม, พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวิสุทธิพุทธบ้านโนนม่วง, ๒ สิงหาคม ๒๕๕๓.

ร่าเริง แต่ไม่ถึงกับต้องเล่นเกม ร้องเพลงหรือกระโดดโลดเต้น เพราะนักเรียนเริ่มเข้าวัยรุ่นแล้วควรฝึกให้รู้จักสงบและคิดไตร่ตรองอย่างผู้ใหญ่

จากการศึกษา จะเห็นว่า พระสอนศีลธรรมได้ใช้กลยุทธ์หรือวิธีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมแก่นักเรียน เพื่อให้มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างจากชั้นอนุบาลและประถมศึกษา สภาพของชั้นเรียนไม่จำเป็นต้องตกแต่งสีสันสะดุดตา หากแต่มีความเรียบง่ายสะอาด ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะก็เพียงพอแล้ว ชั้นมัธยมตอนต้น เด็กยังชอบแสดงออกทางการเล่น และศิลปะดนตรีอยู่ ดังนั้น การจัดบรรยากาศอย่างสนุกสนานก็น่าจะทำได้ ส่วนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น บรรยากาศการเรียนที่มีลักษณะเชิงวิชาการก็น่าจะเหมาะสมครูที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา จึงควรเลือกจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมของระดับของนักเรียน เหมาะกับวัย และความสนใจใคร่รู้ของผู้เรียน เหมาะกับบทเรียนที่สอนและเหมาะกับวิธีการ ส่วนกิจกรรมการเรียนการสอนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม จึงเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่ทำให้การเรียนการสอนพระพุทธศาสนาบรรลุตามเจตนารมณ์^{๓๑}

พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีสอนคน ๓ วิธีด้วยกัน ท่านเรียกแต่ละวิธีว่า “ปาฏิหาริย์” แปลว่า สิ่งน่าอัศจรรย์ หมายความว่า มีผลสำเร็จอย่างน่าอัศจรรย์ เพราะสามารถทำให้คนเกิดความรู้ถึงขั้นวิชฌญาณได้ และมีการเปลี่ยนแปลงไปได้ถึงขั้นเป็นพระอริยบุคคล วิธีสอนทั้ง ๓ นั้น^{๓๒} คือ

๑. อิทธิปาฏิหาริย์ การสอนด้วยการใช้ความสามารถพิเศษ เพื่อปราบคนร้าย ๆ ที่ไม่ยอมรับคำสอนง่าย ๆ ให้สิ้นพยศ

๒. อาเทศนาปาฏิหาริย์ การสอนโดยวิธีตกทายใจ วิธีนี้พระองค์ทรงใช้กับบุคคลประเภท อุคฆัตถิณฺณ และวิปจิตถิณฺณ

๓. อนุสาสนีปาฏิหาริย์ การสอนด้วยการบรรยายองค์เดียว หรือการบรรยายแบบโต้ตอบสนทนา พระองค์ทรงใช้วิธีนี้กับคนประเภทเนยยะ

เรื่องปาฏิหาริย์ ๓ นี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสอนคนอย่างแน่นอน เพราะพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “พรหมจรรย์ใด ถ้าศาสดาเป็นเถระ รู้ราตรีนาน บวชนาน ล่วงกาลผ่านวัยมาโดยลำดับ แต่ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นสาวกของศาสดานั้น...ไม่เป็นเถระ...ไม่เป็นผู้เชี่ยวชาญ...ไม่สามารถเพื่อจะกล่าวพระสัทธรรมได้โดยชอบ ไม่สามารถเพื่อแสดงธรรมให้มิปาฏิหาริย์ข่มขี่ปรับปาวาที่เกิดขึ้นแล้วได้ด้วยดีโดยชอบธรรม พรหมจรรย์นั้น ย่อมไม่ครบถ้วน บริสุทธิบริบูรณ์”^{๓๓}

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายวิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการว่า วิธีนี้เป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใดๆ โดยเฉพาะฐานของความคิดในระบบการดำเนินชีวิตที่ดี คนเราจะมีสุขอย่างแท้จริง ก็ต้องดำเนินชีวิตให้ถูกต้องทั้งต่อตนเองและสภาพแวดล้อมทั้งทางสังคมและธรรมชาติ ขั้นตอนการสอนโดยวิธีการสอนแบบโยนิโสมนสิการ และวิธีคิดตามหลักพุทธธรรม

^{๓๑} บพสัมภาษณ์ พระมหาอาวีขนาการ เตชธมฺโม, พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวิสุทธิพุทธบ้านโนนม่วง, ๒ สิงหาคม ๒๕๕๓.

^{๓๒} ที.สี. (ไทย) ๙/๔๘๓-๔๘๖/๒๑๔-๒๑๖.

^{๓๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๗๒-๑๗๔/๑๓๑-๑๓๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรมว่า สติการสอนหรือพุทธสติในการสอนหรือเทศนาวิธี คือ การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้งแม้ที่เป็นเพียงธรรมิกถา หรือการสนทนาทั่วไปซึ่งมิใช่คราวที่มีความมุ่งหมายเฉพาะพิเศษก็จะดำเนินไปอย่างสำเร็จผลดี โดยมีองค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะ ๔ ประการ คือ

๑. สันติสนทนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือ จะสอนอะไรก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้งเห็นจริงเห็นจัง ดังงมมือไปดูให้เห็นกับตา

๒. สมาทปนา ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรปฏิบัติ หรือหัดทำก็แนะนำหรือบรรยายให้ชัดซึ่งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญจนใจยอมรับอยากลงมือทำหรือนำไปปฏิบัติ

๓. สมุตตเตชนา เร้าใจให้อาจหาญแกลั้วกล้า คือ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้นเกิดความอุตสาหะ มีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จงังได้ สู้งานไม่หวั่นระย่อ ไม่กลัวเหนื่อยยาก

๔. สัมปหังสนา ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงคือ บำรุงจิตให้ชุ่มชื่นเบิกบานโดยชี้ให้เห็นผลดี หรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ

สรุปได้ว่า ใน ๔ ข้อนี้ จำสั้น ๆ ว่า ชี้ให้ชัด ขวนให้ปฏิบัติ เร้าให้กล้า ปลุกให้ร่าเริง หรือแจ่มแจ้ง จูงใจ แกลั้วกล้า ร่าเริง ก็ได้^{๓๔}

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่าวิธีการสอนแบบโยนิโสมนสิการ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนที่เป็นระบบและมีขั้นตอนที่สามารถกระทำได้จริง ในรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนได้

๖) กลวิธีและอุบายประกอบการสอนพระพุทธศาสนา มีดังต่อไปนี้

กลวิธีและอุบายประกอบการสอนในพระพุทธศาสนานั้น ได้นำเอาแบบอย่างการสอนมาจากพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงสอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่าย หรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยากหรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ ทรงรู้เข้าใจสิ่งที่สอนอย่างถ่องแท้สมบูรณ์ ทรงสอนด้วยเมตตา มุ่งประโยชน์แก่ผู้รับคำสอนเป็นที่ตั้งไม่หวังผลตอบแทน ทรงทำได้จริงอย่างการสอน เป็นตัวอย่างที่ดี ดังที่ได้แสดงดังต่อไปนี้

๖.๑. การยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบ

การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบการสอน ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้จำได้แม่นยำ เห็นจริง และเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีอรรถรสยิ่งขึ้นเช่น เมื่อจะอธิบายให้เห็นว่า คนมีความปรารถนาดี อยากช่วยทำประโยชน์แต่หากขาดปัญญา อาจกลับทำลายประโยชน์เสียก็ได้ ก็เล่านิทานชาดก เรื่องลิงเฝ้าสวน หรือคนขายเหล้า เป็นต้น พระพุทธเจ้าทรงใช้อุทาหรณ์และนิทานประกอบการสอนมากมายเพียงใดจะเห็นได้จากการที่ในคัมภีร์ต่างๆ มีการยกอุทาหรณ์ และนิทานปรากฏ อยู่ทั่วไปเฉพาะคัมภีร์ชาดกอย่างเดียวก็มีนิทานชาดกถึง ๕๔๗ เรื่อง

^{๓๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรม ฉบับประมวลธรรมพุทธศาสน์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๓๒), หน้า ๑๒-๒๐.

๖.๒. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา

คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยากปรากฏความหมายเด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้นโดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบเทียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือแม้เปรียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบรูปธรรม ก็ช่วยให้ความหนักแน่นเข้า

การใช้ข้ออุปมานี้ น่าจะเป็นกลวิธีประกอบการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้มากที่สุด มากกว่ากลวิธีอื่นใด

๖.๓. การใช้อุปการณการสอน

ในสมัยพุทธกาล ย่อมไม่มีอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอน โดยเฉพาะเหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะยังไม่มีการจัดการศึกษาเป็นระบบขึ้นมาอย่างกว้างขวาง หากจะใช้อุปกรณ์บ้าง ก็คงต้องอาศัยวัตถุสิ่งของที่มีอยู่ในธรรมชาติ หรือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ผู้คนใช้กันอยู่

อีกประการหนึ่ง คำสอนของพระพุทธเจ้าที่มีบันทึกไว้ก็เป็นคำสอนที่ตรัสแก่ผู้ใหญ่ และเป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรม ทั้งสอนเคลื่อนที่ไปในดินแดนแคว้นต่าง ๆ อย่างอิสระชนิดที่ผู้สอนไม่มีทรัพย์สินสมบัติติดตัว ด้วยเหตุนี้ ความจำเป็นที่จะใช้อุปกรณ์จึงมีน้อยและโอกาสที่จะอาศัยอุปกรณ์ก็เป็นไปได้ยาก

นอกจากนั้น การใช้ข้ออุปมาต่าง ๆ ก็จะสะดวกกว่า และให้ความเข้าใจชัดเจนอยู่แล้ว แม้เมื่อใช้ของจริงเป็นอุปกรณ์ก็มักใช้ในแง่อุปมาอีกนั่นเอง จึงปรากฏว่าคำสอนในแง่อุปมาก็มีมากมาย แต่ไม่ค่อยปรากฏการใช้อุปกรณ์การสอน

อย่างไรก็ดีมีตัวอย่างการใช้พระพุทธเจ้าทรงใช้อุปกรณ์การสอนเหมือนกันโดยทรงใช้เครื่องมือที่อยู่ในกรณีสอนผู้เรียนที่อายุน้อย ๆ ซึ่งเข้าใจจากวัตถุได้กว่านามธรรม

๖.๔. การทำเป็นตัวอย่าง

วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู แต่มีพระพุทธเจ้าทรงกระทำนั้นเป็นไปในรูปทรงเป็นผู้นำที่ดี การสอนโดยทำเป็นตัวอย่างก็คือ พระจริยาวัตรอันดีงามที่เป็นอยู่โดยปกตินั่นเอง

๖.๕. การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่

การเล่นภาษาและเล่นคำ เป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมปฏิภาณข้อนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าที่มีความรอบรู้ไปทุกด้านเมื่อผู้ใดทูลถามมาเป็นคำร้อยกรองพระองค์ก็ทรงตอบเป็นคำร้อยกรองไปทันที ทำนองกลอนสด บางทีเขาทูลถามหรือกล่าวข้อความโดยใช้คำที่มีความหมายไปในทางไม่ตรงตามพระองค์ก็ตรัสตอบไปด้วยคำพูดเดียวกันนั่นเอง แต่เป็นคำพูดในความหมายที่ต่างออกไปเป็นฝ่ายตรงตาม คำสนทนาโต้ตอบแบบนี้มีอรรถรสอยู่แต่ในภาษาเดิม แปลออกสู่ภาษาอื่นย่อมเสียอรรถรสเสียความหมาย ยกตัวอย่างให้เห็นง่าย ๆ เช่นในภาษาไทยว่า “ปากกาหัก” อาจใช้ในความหมายต่างกันได้ในภาษาไทย แต่เมื่อแปลเป็นภาษาอื่น ย่อมเสียอรรถรส

บางครั้งผู้มาเฝ้าปรึกษาพระองค์ ด้วยคำพูดต่าง ๆ ที่รุนแรงยิ่งพระองค์ทรงยอมรับคำปรึกษานั้นทั้งหมดแล้วทรงแปลความหมายอธิบายเสียใหม่ให้เป็นเรื่องที่ฟังน่าเชื่อถือ เช่น กรณีของ เวย์นชพรหมณ์^{๓๕} และสีหเสนาบดีผู้รับเป็นศิษย์ของนิครนถ์นาฏบุตร^{๓๖} เป็นต้น

แม้ในด้านการสอนหลักธรรมทั่วไป พระองค์ก็ทรงรับเอาคำศัพท์ที่มีใช้อยู่แต่เดิม ในลัทธิศาสนาเก่ามาใช้ แต่ทรงกำหนดความหมายให้ใหม่ ซึ่งเป็นวิธีการช่วยให้ผู้ฟัง ผู้เรียนหันมาสนใจ และกำหนดคำสอนได้ง่าย เพียงแต่มาทำความเข้าใจเสียใหม่เท่านั้น และเป็นการช่วยให้มีการพิจารณาเปรียบเทียบไปในตัวด้วยว่าอย่างไรถูก อย่างไรผิดอย่างไรจึงเห็นได้ว่าคำว่า พรหม พราหมณ์ อริยะ ยัญ ตบะ ไฟบูชา ยัญ เป็นต้น ซึ่งเป็นคำในลัทธิศาสนาเดิม ก็มีใช้ในพระพุทธศาสนาด้วยทั้งสิ้น แต่มีความหมายต่างออกไปเป็นอย่างใหม่

๖.๖. อุบายเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล

การเลือกคน เป็นอุบายสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในการประกาศธรรมของพระพุทธเจ้า เริ่มแต่ระยะแรกประดิษฐานพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงดำเนิน พุทธกิจด้วยพระพุทโธบายอย่าง ที่เรียกว่าการวางแผนที่ได้ผลยิ่ง ทรงพิจารณาว่าเมื่อจะเข้าไปประกาศพระพุทธศาสนาในถิ่นใดถิ่นหนึ่ง ควรไปโปรดใครก่อน

๖.๗. การรู้จักจังหวะและโอกาส

ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะและโอกาสให้เป็นประโยชน์ เมื่อยังไม่ถึงจังหวะ ไม่เป็นโอกาส เช่น ผู้เรียนยังไม่พร้อม ยังไม่เกิดปริปากะแห่งญาณหรืออินทรีย์ ก็ต้องมีความอดทนไม่ชิงหักหาญหรือตั้งต้นทำ แต่ก็ต้องตื่นตัวอยู่เสมอเมื่อถึงจังหวะหรือเป็นโอกาส ก็ต้องมีความฉับไวที่จะจับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ไม่ปล่อยให้ผ่านเลยไปเสียเปล่า แม้ในการเผยแผ่ศาสนาแก่คนส่วนใหญ่ พระพุทธเจ้าก็ทรงปฏิบัติตามจังหวะและโอกาสด้วย เช่น ในระยะแรกประกาศพระพุทธศาสนา ณ วันมาฆปุณณมี หลังตรัสรู้ ๑ ปี เมื่อประทับอยู่ ณ เวฬุวันพระสงฆ์สาวกมาชุมนุมพร้อมกัน ณ ที่นั้นและเป็นโอกาสเหมาะพระพุทธเจ้าก็ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์สำหรับเป็นหลักยึดถือร่วมกันของพระสงฆ์ ก่อนที่จะแยกย้ายกันไปบำเพ็ญศาสนกิจ

๖.๘. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ

ถ้าผู้สอน ๆ อย่างไม่มีอัตรา ตัดต้นหา มานะ ทิฐิ เสียให้เหลือน้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ สุดแต่จะใช้กลวิธีใดให้การสอนได้ผลดีที่สุด ก็จะทำในทางนั้นไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติ ไม่กลัวจะถูกดูถูกลงกว่าแพ่ บางคราวเมื่อสมควรยอมก็ต้องยอมให้ผู้เรียนรู้สึกตัวว่าเขาเก่ง บางคราวสมควรข่มก็ข่ม บางคราวสมควรอ่อนอ่อนผ่อนตามก็ยอมตามสมควรขัดก็ขัด สมควรคล้อยก็คล้อย สมควรปลอบก็ปลอบ

๖.๙. การลงโทษและการให้รางวัล

มีคำสรรเสริญพระพุทธคุณที่ยกมาแสดงข้างต้นแล้วว่า

“ท่านผู้เจริญทั้งหลาย นำอัครจริยจริง ไม่เคยปรากฏ ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคทรงแนะนำบริษัทอย่างดีเช่นนั้น โดยไม่ต้องใช้อาญา โดยไม่ต้องใช้ศัสตราเลย”^{๓๗} ซึ่งแสดงว่าการใช้อำนาจ

^{๓๕}วิ.ม. (ไทย) ๑/๑-๑๕/๑-๘.

^{๓๖}วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๙๐-๒๙๔/๑๐๘-๑๑๖.

^{๓๗}ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๗๐/๔๕๕.

ลงโทษไม่ใช่วิธีการฝึกคนของพระพุทธเจ้า แม้ในการแสดงธรรมตามปกติพระองค์ทรงแสดงไปตามเนื้อหาพระธรรม ไม่กระทบกระแทกใคร อย่างที่ว่า

“ก็ทรงแสดงธรรมในบริษัท ไม่ทรงยกย่องบริษัท ไม่ทรงรุกรานบริษัท โดยที่แท้ ทรงชี้แจงให้เห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจารย์แกล้ากล้ำ ปลอบขโมยใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมมีกา”^{๓๘}

“ภิกษุพึงรู้จักการยกย่อง และการตำหนิ ครั้นรู้แล้วไม่พึงยกย่อง ไม่พึงตำหนิ พึงแสดงธรรมเท่านั้น”^{๓๙}

ข้อนี้ ดีความไปได้ถึงว่า ไม่ใช่วิธีลงโทษและให้รางวัล แม้ว่าพระพุทธเจ้า จะทรงใช้การชมยกย่องบ้าง ก็เป็นไปในรูปการยอมรับคุณงามความดีของผู้คน กล่าวชมโดยธรรมให้เขามั่นใจในการทำความดีของตน แต่ไม่ให้เกิดเป็นการเปรียบเทียบกับคนอื่นลง บางทีทรงชมเพื่อให้ถือเป็นตัวอย่าง หรือเพื่อแก้ความเข้าใจผิดให้ตั้งทัศนคติที่ถูก เช่น ทรงชมพระนันทกะ^{๔๐} ชมพระสุชาตะ ชมพระลูกภูกัณทียะ ชมพระวิสาขปัญจาบลบุตร^{๔๑} และทรงตำหนิเตือนพระนันทะ^{๔๒} เป็นต้น

๖.๑๐. กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้งต่างคราว ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมอาศัยปฏิภาณ คือ ความสามารถในการประยุกต์หลักวิธีการ และกลวิธีต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะครั้งเฉพาะคราวไป อย่างไรก็ตาม การได้เห็นตัวอย่างการแก้ปัญหานั้น อาจช่วยให้เกิดความเข้าใจในแนวทางที่จะนำไปใช้ปฏิบัติได้บ้าง^{๔๓}

๗) แนวการสอนพุทธวิธี มีดังต่อไปนี้

แนวการสอนพุทธวิธีนั้น เป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัททั้ง ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือบุคคลทั่วไปทั้งเทวดาหรือมนุษย์ ตามพระนามที่ได้รับยกย่องว่า สตถา เทวมนุสสานิ ทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระองค์ทรงสอนตามระดับขั้นความรู้ของพุทธบริษัททั้งหลายให้ได้เข้าถึงธรรม ได้บรรลุธรรมตามขั้นต่างๆ ดังนี้

๗.๑. วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย

วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย หมายถึง วิธีสอนโดยการบรรยายเนื้อหาเปรียบเทียบกับคนสัตว์หรือสิ่งของเพื่อให้นักเรียนเข้าใจและมองเห็นภาพ เกิดมโนทัศน์ง่าย ชัดเจนและสมจริง ใช้วิธีการบรรยายอธิบายเนื้อหาที่เป็นนามธรรมหรือเรื่องที่เข้าใจยาก เปรียบเทียบกับสิ่งที่นักเรียนจะเข้าใจและมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ ในการเปรียบเทียบอุปมา อุปไมย จะต้องเลือกตัวอย่างสิ่งของที่นำมาเปรียบเทียบอุปมา อุปไมย ที่ชัดเจนและตรงกับเนื้อหา ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอนเรื่องนั้น ๆ มากที่สุด

^{๓๘} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๗/๔๘๑.

^{๓๙} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๒๖/๓๙๒.

^{๔๐} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๙๘-๔๑๕/๔๕๒-๔๖๙.

^{๔๑} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๒๔๑/๓๓๓-๓๓๔.

^{๔๒} วิ.ม.ท. (ไทย) ๒/๕๔๗-๕๕๑/๖๒๓-๖๒๕.

^{๔๓} เสถียร โกเศศ, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๓๕), หน้า ๓๓.

๗.๒. วิธีสอนแบบปจฉาวิสัชนา

วิธีการสอนแบบปจฉาวิสัชนา หมายถึง วิธีสอนที่ใช้การถาม-ตอบ ระหว่างผู้สอนกับนักเรียน โดยผู้สอนเป็นผู้ถาม นักเรียนเป็นผู้ตอบ หรือนักเรียนเป็นผู้ถาม นักเรียนเป็นผู้ตอบเพราะในการถาม-ตอบนี้ผู้สอนจะไม่ตอบคำถามเอง แต่จะกระตุ้นเร้าหรือส่งเสริมให้นักเรียนช่วยกันตอบ เป็นวิธีทำให้นักเรียนเกิดปัญญาค้นในตนเอง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

๗.๓. วิธีสอนแบบธรรมสากัจฉา

การสอนแบบธรรมสากัจฉา หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของการปฏิบัติศีล หรือการขาดหลักธรรม ให้นักเรียนสนทนากันจนได้ข้อสรุปความรู้ทางธรรมโดยมีลักษณะการสนทนา ดังนี้

- ๑) อภิปรายตามหัวข้อธรรมในหมู่นักเรียน จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้
- ๒) ซักถามกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครูผู้สอน โดยนักเรียนเป็นฝ่ายถาม หรือเป็นฝ่ายตอบสลับกัน หรือนักเรียนและครูผู้สอนผลัดกันถาม-ตอบ จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้

- ๓) ตั้งตัวแทนขึ้นซักถามกันระหว่างนักเรียนสองฝ่ายจนสรุปหลักธรรมได้

วิธีสอนแบบนี้เหมาะกับนักเรียนที่มีพื้นฐานความรู้ในเนื้อหาพอสมควรและต้องการที่จะหาความกระจ่างในเนื้อหาเพิ่มขึ้น วิธีการนี้ใช้ได้กับนักเรียนจำนวนน้อย และมีความสามารถในการใช้ภาษา การซักถาม ได้ตอบ แสดงความคิดเห็น อภิปราย อธิบายได้ดีพอสมควร^{๔๔}

๗.๔. วิธีสอนแบบอริยสัจ ๔

การสอนแบบอริยสัจเป็นทางแก้ปัญหาตามพุทธวิธี เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้โดยผู้เรียนพยายามค้นคิดการแก้ปัญหาต่างๆ โดยใช้ลำดับขั้นตอนทั้ง ๔ ขั้นของอริยสัจ เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง วิธีสอนแบบอริยสัจ ๔ มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๔ ขั้นตอน ดังนี้

- ๑) ขั้นกำหนดปัญหา หรือขั้นทุกข์ ครูช่วยนักเรียนให้ได้ศึกษาพิจารณาดูปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตัวเอง ด้วยความรอบคอบ และพยายามกำหนดขอบเขตของปัญหา ซึ่งนักเรียนจะต้องคิดแก้ไขให้ได้

- ๒) ขั้นตั้งสมมุติฐาน หรือขั้นสมุทัย

ก. ครูช่วยนักเรียนให้ได้พิจารณาตัวเองว่าสาเหตุการปัญหาที่ยกขึ้นมากล่าวในขั้นที่ ๑ นั้นมีอะไรบ้าง

ข. ครูช่วยนักเรียนให้เกิดความเข้าใจว่า ในการแก้ปัญหาใด ๆ นั้นจะต้องกำจัดหรือดับที่ต้นตอ หรือแก้ปัญหาเหล่านั้น

ค. ครูช่วยนักเรียนให้คิดว่าในการแก้ที่สาเหตุนั้น อาจจะกระทำอะไรได้บ้าง คือให้กำหนดสิ่งที่กระทำเป็นข้อๆ ไป

^{๔๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕ - ๕๐.

๓) ขั้นการทดลองและเก็บข้อมูล หรือขั้นนิรนัย

ก. ขั้นทำให้แจ้ง ครูต้องสอนให้นักเรียนได้กระทำหรือทำการทดลองด้วยตนเองตามหัวข้อต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ในขั้นที่ ๒ ข้อ ค.

ข. เมื่อทดลองได้ผลประการใด ต้องบันทึกผลการทดลองแต่ละอย่าง หรือที่เรียกว่าข้อมูลไว้เพื่อพิจารณาในขั้นต่อไป

๔) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล หรือขั้นมรรค

ก. จากการทดลองกระทำด้วยตนเองหลาย ๆ อย่างนั้น ย่อมจะได้ผลออกมาให้เห็นชัด ผลบางประการชี้ให้เห็นว่า แก้ปัญหาได้บ้าง แต่ไม่ค่อยชัดเจนนัก ผลที่ถูกต้องชี้ให้เห็นว่า แก้ปัญหาได้แน่นอนแล้ว และได้บรรลุจุดหมายแล้ว ได้แนวทางหรือข้อปฏิบัติที่เราต้องการแล้วเหล่านี้หมายความว่า จะต้องวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้นับที่ไว้ในขั้นที่ ๓ ข้อ ข. นั้น จนแจ่มแจ้งว่าทำอะไรจึงจะแก้ปัญหาที่กำหนดในขั้นที่ ๑ ได้สำเร็จ

ข. จากการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้ จะทำให้เห็นว่าสิ่งใดแก้ปัญหาได้จริง ต่อไปก็สรุปการกระทำที่ได้ผลนั้นไว้เป็นข้อ ๆ หรือเป็นระบบ หรือเป็นแนวทางปฏิบัติและให้ลงมือกระทำหรือปฏิบัติอย่างเต็มที่ตามแนวทางนั้นโดยทั่วกัน

๗.๕. วิธีสอนแบบสืบสวน สอบสวนตามแนวพุทธศาสตร์

ระบบการเรียนการสอนแบบสืบสวน สอบสวน มีแนวคิดว่าการสืบสวน สอบสวนเป็นกระบวนการหาความจริงและวิธีการแก้ปัญหาด้วยการตั้งคำถามในแนวกระบวนการวิทยาศาสตร์ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

- ๑) การเห็นปัญหา และการวิเคราะห์ปัญหา
- ๒) การเสนอเหตุแห่งปัญหาในรูปของการตั้งสมมติฐาน
- ๓) การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๔) การทดสอบสมมติฐานด้วยข้อมูล
- ๕) การสรุปผล^{๔๕}

๗.๖. วิธีสอนแบบไตรสิกขา

การสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติสิ่งที่เรียนจริงๆ แล้วพิจารณาผลการปฏิบัตินั้นให้เห็นประโยชน์ คุณโทษ ตามความเป็นจริงด้วยตนเอง แล้วนำความรู้ขึ้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติอย่างจริงจัง วิธีสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีการสอนที่ประกอบด้วย ขั้นตอนในการศึกษา ๓ ขั้น ดังนี้

๑) ขั้นศีล (ศีลสิกขา) คือ การควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย ทั้งทางกายและวาจาให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ พร้อมทั้งจะเรียน

๒) ขั้นสมาธิ (จิตตสิกขา) คือ การฝึกสมาธิขั้นต้นในการควบคุมสติ ให้นักเรียนรวมจิตใจความคิดแน่วแน่เป็นจุดเดียว นักเรียนตัดสิ่งรบกวนอื่น ๆ ออกจากความคิดและจิตใจ

๓) ขั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา) คือ ขั้นนักเรียนใช้สมาธิ ความมีจิตใจแน่วแน่ทำความเข้าใจในปัญหา การหาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข พิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้ง

^{๔๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๕๖-๗๘.

เข้าใจและแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาญาณขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง^{๔๖}

๗.๗. วิธีสอนแบบเบญจชั้น

การสอนแบบเบญจชั้น ใช้หลักการยึดมั่น ถ้อยมั่นในชั้น ๕ อันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ซึ่งมี ๕ ขั้นตอนคือ

๑) ขั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป) โดยครูกำหนดสิ่งเร้าเป็นสิ่งที่สัมผัสรับรู้ แล้วเกิดอารมณ์ความรู้สึก เป็นสถานการณ์หลาย ๆ สถานการณ์

๒) ขั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา) ครูควบคุมการสัมผัสให้นักเรียนได้สัมผัสโดยอายตนะทั้ง ๖ ให้ถูกช่องทางการรับรู้อย่างแท้จริง และใช้คำถามการเรียนการสอนทางรับรู้

๓) ขั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้สึก (ขั้นสัญญา) ครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนคิดแยกแยะ ว่ามีอะไรเกิดขึ้น ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ผลเป็นอย่างไร ใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนสรุปความรู้สึกขั้นต้นที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ

๔) ขั้นตัดสินความดีงาม (ขั้นสังขาร) เป็นขั้นที่นักเรียนวิจารณ์ความผิด ความถูก ความดีงาม ความชั่วร้าย ความเหมาะสม ควรประพฤติ และไม่ควรประพฤติ

๕) ขั้นก่อเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญาณ) เป็นขั้นใช้คำถามเพื่อโน้มน้าความดีหรือความรู้สึกอันชอบธรรมเข้ามาไว้ในใจของตน เป็นคำถามให้นักเรียนตอบโดยคำนึงถึงตัวเองเป็นที่ตั้ง^{๔๗}

๗.๘. วิธีสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ

การนำหลักการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้นั้นส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีลำดับขั้นตอน ส่งผลดีต่อผลการเรียนของนักเรียน โดยเฉพาะแนวคิดแบบคุณ – โทษ และทางออก ซึ่งเน้นกระบวนการวิเคราะห์ ซึ่งเป็นขั้นหนึ่งของการพัฒนาองค์ความรู้ที่ทำให้นักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นด้วย วิธีสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ

๑) ขั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อวิธีการเรียน และบทเรียน

๑.๑ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม

๑.๒ บุคลิกภาพของครู และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน

๑.๓ การเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ

๒) ขั้นสอน มีขั้นตอนดังนี้

๒.๑ เสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียนหรือเสนอหัวข้อเรื่องประเด็น

สำคัญ

^{๔๖}แสง จันทร์งาม, วิธีสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๕๖.

^{๔๗}เนาวนิตย์ ใจมั่น, พระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาผู้เรียน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๓๕.

กล่าวโดยสรุป วิธีสอนแบบไตรสิกขา มีความเชื่อว่า คนจะมีปัญญาเกิดจากการฝึกกำลังใจ ให้แน่น มีสมาธิ การที่จะมีสมาธิแน่นก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติ อยู่ในระเบียบวินัยอัน ได้แก่ การมีศีล เมื่อทางกายควบคุมสติได้ จิตใจก็สงบ ช่วยให้กำลังความคิดคมกล้าเกิดปัญญารู้แจ้ง

๒.๒ ครูแนะแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล

๒.๓ นักเรียนฝึกการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ โดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ทักษะทางวิทยาศาสตร์และทักษะทางสังคม

๒.๔ จัดกิจกรรมที่เร้าให้เกิดการคิดวิธีต่าง ๆ และยกตัวอย่างวิธีคิด ๔ อย่าง คือ

- ๑) คิดสืบค้นต้นเค้า
- ๒) คิดสืบสาวตลอดสาย
- ๓) คิดสืบค้นต้นปลาย
- ๔) คิดโยงสายสัมพันธ์

๒.๕ ฝึกการสรุปประเด็นของข้อมูล ความรู้ และเปรียบเทียบ ประเมินค่าโดยวิธี แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบ จัดเป็นทางเลือกและทางออกของการแก้ปัญหา

๒.๖ ดำเนินการเลือกและตัดสินใจ

๒.๗ กิจกรรมฝึกปฏิบัติ เพื่อพิสูจน์ผลการเลือกและการตัดสินใจให้ประจักษ์จริง

๓) ขั้นสรุป

๓.๑ ครูและนักเรียนสังเกตวิธีการปฏิบัติ ตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขให้ปฏิบัติ

ถูกต้อง

๓.๒ อภิปรายและสอบถามข้อสงสัย

๓.๓ สรุปบทเรียน

๓.๔ วัดและประเมินผล

กล่าวโดยสรุป การสอนโดยการสร้างศรัทธานั้น ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม จูงใจ และวิธีการสอนให้นักเรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ และได้ฝึกฝนวิธีการคิดโดย แยกคายนำไปสู่การปฏิบัติ ปฏิบัติจนประจักษ์จริง มุ่งเน้นให้ครูเป็นกัลยาณมิตรของนักเรียนครูและ นักเรียนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน นักเรียนได้มีโอกาสคิด แสดงออก ปฏิบัติอย่างถูกวิธีจนสามารถใช้ ปัญญาแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม^{๔๘}

๗.๙. วิธีสอนตามหลักพหุสูต

พหุสูตแปลตามหลัก หมายถึง การได้สดับมาก เป็นวิธีการเรียนรู้จากคำบอกเล่า เป็นการฝึกหัด ฟัง พูด อ่าน เขียน เพื่อให้ความรู้และฝึกปฏิบัติ กระบวนการเรียนการสอนตามหลัก พหุสูตสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้จริง ทั้งยังสามารถสร้างศรัทธาต่อวิชาที่เรียน ตลอดจน สอดแทรกคุณธรรมได้ผลดีด้วยกระบวนการเรียนการสอนกระบวนการเรียนการสอนตามหลักพหุสูต มี ๓ ขั้นตอน ดังนี้

^{๔๘} สมาน สาครจิตร, “สัมฤทธิ์ผลในการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ที่เรียนด้วยวิธี สอนแบบสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓).

๑) การสร้างศรัทธา

๑.๑ การจัดบรรยากาศของชั้นเรียนให้เหมาะสม

๑.๒ บุคลิกภาพของครูและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน

๑.๓ การเสนอสิ่งเร้าและสร้างแรงจูงใจใฝ่รู้

๒) การฝึกทักษะภาษาตามหลักการพหุสูตร

๒.๑ การฝึกหัดฟัง พูด อ่าน เขียน

๒.๒ การฝึกปรือ เพื่อจับประเด็นสาระและจดจำ

๒.๓ การฝึกฝน ฝึกการใช้ภาษาให้แคล่วคล่องจัดเจน

๒.๔ การฝึกคิดพิจารณาจนเข้าใจแจ่มแจ้ง

๒.๕ การฝึกสรุปรวมสาระความรู้เป็นหลักการด้วยความเข้าใจแจ่มแจ้ง และนำไปใช้ได้จริง (ชั้นการสอนที่ ๒.๔ และ ๒.๕ ผสมกลมกลืนกันมาก ตั้งแต่ชั้น ๒.๔ เน้นการฝึกคิดส่วนชั้นที่ ๒.๕ เน้นการสรุปและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน)

๓) การมองตนและการประเมินของกัลยาณมิตร

๓.๑ การวัดและประเมินตนเอง

๓.๒ การวัดและประเมินโดยเพื่อนนักเรียน

๓.๓ การวัดและประเมินโดยครูผู้สอน

๓.๔ การซ่อมเสริมและช่วยเหลือกันฉันกัลยาณมิตร

กล่าวสรุป การสอนตามหลักพหุสูตร เน้นการสร้างศรัทธาที่ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เน้นการฝึกหัด ฝึกปรือ และฝึกฝน เน้นการฝึกคิดอย่างถูกต้องแบบคาย และเน้นการนำไปใช้ชีวิตประจำวัน^{๔๔}

วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า มีวิธีดังต่อไปนี้

๑. แบบสากัจฉาหรือสนทนา

วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใด ๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรม ในการสนทนา พระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด แม้ในหมู่พระสาวก พระองค์ก็ทรงใช้วิธีนี้ไม่น้อย และทรงส่งเสริมให้สาวกสนทนาธรรมกันอย่างเป็นมงคลสูตรว่า “กาเลน ธัมมสากัจฉา เอตัมมังคลมุตตมัม” การสนทนาธรรมตามกาล เป็นมงคลอันอุดม” ดังนี้

๒. แบบบรรยาย

วิธีสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวันซึ่งมีประชาชนหรือพระสงฆ์จำนวนมากและส่วนมากเป็นผู้มีพื้นฐานความเข้าใจเพิ่มเติม และหาความสงบสุขทางจิตใจนับได้ว่าคนประเภทและระดับใกล้เคียงกันพอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้าง ๆ ได้ ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีสอนแบบนี้ที่พบในคัมภีร์บอกว่า ทุกคนที่ฟังพระองค์แสดงธรรมอยู่ในที่ประชมนั้นแต่ละคนรู้สึกว่พระพุทธเจ้าตรัสอยู่กับ ตัวเองโดยเฉพาะซึ่งนับว่าเป็นความสามารถอัศจรรย์อีกอย่างของพระพุทธเจ้า

^{๔๔} สุมน อมรวิวัฒน์, การประยุกต์พุทธวิธีสอน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๔.

๓. แบบตอบปัญหา

ผู้ที่มาถามปัญหานั้น นอกจากผู้ที่ความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่าง ๆ แล้วโดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนาหรือเทียบเคียงคำสอนในลัทธิตนบ้างก็ถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้จน หรือให้ได้รับความอับอาย ในการตอบพระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น ๔ อย่าง^{๕๐} คือ

๑) เอกังสพพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่พึงตอบตรงไปตรงมา ตายตัว พระอรธรรกถาจารย์ ยกตัวอย่าง เช่น ถามว่า “จักขุ เป็นอนิจจังหรือ” พึงตอบตรงไปได้ทีเดียวว่า “ถูกแล้ว”

๒) ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่พึงย้อนถามแล้วจึงแก้ ท่านยกตัวอย่างเช่นเขาถามว่า “โสตะก็เหมือนจักขุหรือ” พึงย้อนถามก่อนว่า “ที่ถามนั้นหมายถึงในแง่ใด” ถ้าเขาว่า “ในแง่เป็นเครื่องมองเห็น” พึงตอบว่า “ไม่เหมือน” ถ้าเขาว่า “ในแง่เป็นอนิจจัง” จึงตอบรับว่า “เหมือน”

๓) วิکشขพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่จะต้องแยกความตอบ เช่น เมื่อเขาถามว่า “สิ่งที่เป็นอนิจจัง ได้แก่ จักขุใช่ไหม?” พึงแยกความออกตอบว่า ไม่เฉพาะจักขุเท่านั้น ถึงโสตะ ฆานะ ฯลฯ ก็เป็นอนิจจัง” หรือปัญหาว่า “พระตถาคตตรัสว่าซึ่งไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของคนอื่นไหม?” ก็ต้องแยกตอบตามหลักการตรัสว่า ๖ หรือปัญหาว่าพระพุทธเจ้าทางติเตียนตบะทั้งหมดจริงหรือ ก็ต้องแยกตอบว่าชนิดใดติเตียนชนิดใดไม่ติเตียน ดังนี้ เป็นต้น

๔) ฐปณียปัญหา ปัญหาที่พึงยับยั้งเสีย ได้แก่ ปัญหาที่ถามนอกเรื่อง ไร้ประโยชน์ อันจักเป็นเหตุให้เขว ยึดเยื้อ สิ้นเปลืองเวลาเปล่า พึงยับยั้งเสียแล้วชักนำผู้ถามกลับเข้าสู่แนวเรื่องที่ประสงค์ต่อไปท่านยกตัวอย่าง เมื่อถามว่า “ชีวะอันใดสรีระก็อันนั้นหรือ?” อย่างนี้เป็นคำถามประเภทแก่งความจริง ซึ่งถึงอธิบายอย่างไรผู้ถามก็ไม่อาจเข้าใจ เพราะไม่อยู่ในฐานะที่เขาจะเข้าใจได้ พิสูจน์ไม่ได้ทั้งไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่เขาด้วย

นอกจากนี้ ท่านยังสอนให้คำนึงถึงเหตุแห่งการถามปัญหาด้วยในเรื่องนี้พระอุบาลีเคยแสดงเหตุแห่งการถามปัญหา ไว้ว่า

บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง ย่อมถามปัญหาหาจะผู้อื่น ด้วยเหตุ ๕ อย่าง^{๕๑} คือ :-

๑) บางคน ย่อมถามปัญหาเพราะความงี่เงา เพราะความไม่เข้าใจ

๒) บางคน มีความปรารถนาเลวทราม เกิดความอยากได้จึงถามปัญหา

๓) บางคน ย่อมถามปัญหา ด้วยต้องการอวดเด่นข่มเขา

๔) บางคน ย่อมถามปัญหา ด้วยประสงค์จะรู้

๕) บางคน ย่อมถามปัญหาด้วยความดำริว่า เมื่อเราถามแล้ว เขาตอบได้ถูกต้องก็เป็นการดี แต่ถ้าเราถามแล้ว เขาตอบไม่ถูกต้อง เราจะได้ช่วยแก้ไขให้เขาโดยถูกต้อง

^{๕๐}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๒/๒๙๑.

^{๕๑}วิ.ป. (ไทย) ๘/๔๓๒/๖๑๔.

๔. แบบวางกฎข้อบังคับ

เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรกพระสงฆ์หรือประชาชนเล่าลือโพนทนา ตีเตือนกันอยู่ มีผู้นำความมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิดเมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัตย์จริงแล้วก็จะทรงตำหนิชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น จากนั้นจะตรัสให้สงฆ์ทราบว่าจะทรงบัญญัติสิกขาบท โดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติให้ทราบแล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้น ๆ ไว้ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ ในท่ามกลางสงฆ์และโดยความรับทราบร่วมกันของสงฆ์

ในการสอนแบบนี้ ฟังสังเกตว่าพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทโดยความเห็นชอบของสงฆ์ซึ่งบาลีใช้คำว่า “สงฆสมุญฺหตาย” แปลว่า “เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์”^{๕๒} ท่านอธิบายความหมายว่า ทรงบัญญัติโดยชี้แจงให้เห็นแล้วว่า ถ้าไม่รับจะเกิดผลเสียอย่างไร เมื่อรับจะมีผลดีอย่างไรจนสงฆ์รับคำของพระองค์ว่าดีแล้ว ไม่ทรงบังคับเอาโดยพลการ^{๕๓}

๒.๓.๕ กรอบการจัดสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

สำหรับกรอบในการจัดสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น เราสามารถพิจารณาได้จากเจตนารมณ์ ของกฎหมายและหลักสูตรซึ่งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ เกิดขึ้นในช่วงที่สังคมไทยมีวิกฤตทางศีลธรรม คนกำลังแสวงหากระบวนการการเรียนรู้ใหม่ วิธีคิดใหม่ ที่มีประสิทธิภาพยิ่งกว่า เพื่อพลิกฟื้นความเข้มแข็งของระบบจริยธรรม และวัฒนธรรมของสังคมไทย ซึ่งคนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา หลักสูตรดังกล่าวมีเจตนารมณ์แน่วแน่ที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นคนเก่ง ดี และมีจิตวิญญาณ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายพระสงฆ์และคฤหัสถ์ ได้มองเห็นว่าการเรียนรู้ตามพุทธวิธีเป็นสิ่งที่ล้ำเลิศ และมีกระบวนการ อยู่ในสังคมไทยในหมู่พระสงฆ์และคฤหัสถ์ผู้ทรงคุณความรู้ เมื่อได้มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนโดยมหาเถรสมาคม นำโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายมหานิกายและธรรมยุตินิกาย พร้อมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา ด้านหลักสูตรการเรียนรู้ จิตวิทยา พัฒนาการ และพัฒนาสื่อ กำหนดแนวทางการจัดหลักสูตรพระพุทธศาสนาให้ถูกต้อง เหมาะสมชัดเจน เพื่อพัฒนาผู้เรียนรู้ให้เกิดศรัทธาอย่างสูงในพระรัตนตรัย เชื่อมโยงบูรณาการสาระการเรียนรู้ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยมีเอกภาพอยู่ที่ความมีศรัทธาอย่างแน่วแน่ต่อพระรัตนตรัย มุ่งนำหลักธรรมซึ่งมีร้อยสี่ ๔ เป็นกรอบการจัดการเรียนรู้ขับเคลื่อนสาระการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามพุทธวิธี นำไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิต และนำกระบวนการเรียนรู้ตามพุทธวิธีไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ทำงาน และประกอบอาชีพ

ดังนั้น การออกแบบการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ เชื่อมโยง เป็นอรรถสัมพันธ์บูรณาการให้เกิดความคิดรวบยอดหลัก คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงกระตือรือร้น (Active Learning) ให้ผู้เรียนลงมือเรียนรู้ด้วยสมาธิและการพิจารณาตนเอง (Self

^{๕๒} อก.ทสก. (ไทย) ๒๔/๓๑/๘๑-๘๒.

^{๕๓} สุมน อมรวิวัฒน์, การประยุกต์พุทธวิธีสอน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๕๐ - ๕๖.

Learning) การเรียนรู้ความคิดรวบยอด (Concept Learning) ในสาระการเรียนรู้ที่กำหนดฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนที่ถูกต้อง ด้วยการบริหารจัดการและเจริญปัญญา ฝึกฝนให้เกิดสติ สมาธิ อยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้สาระหรือวิชาอื่นด้วย สำหรับการจัดกรอบการเรียนรู้ในทางวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้นเราสามารถแบ่งออกได้เป็น ๕ ประการดังนี้

- ๑) ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา
- ๒) ด้านการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้
- ๓) ด้านการทำแผนการสอน
- ๔) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอน
- ๕) ด้านการวัดผลและประเมินผล

๑. ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

ในการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๔๔ ซึ่งเป็นหลักสูตรใหม่ สิ่งที่ต้องทำความเข้าใจเป็นอันดับแรกคือมาตรฐานการเรียนรู้สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน ๓ ข้อ

มาตรฐาน ส ๑:๑ : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาและสามารถนำหลักสูตรของพระพุทธศาสนาไปเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส ๑:๒ : ยึดมั่นในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงามและศรัทธาในหลักพระพุทธศาสนา

มาตรฐาน ส ๑:๓ : ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมและศาสนาพิธีของพระพุทธศาสนา ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

เมื่อวิเคราะห์ดูแล้ว เราจะพบว่ามาตรฐานทั้งสามมีจุดเน้นต่างกัน นั่นคือ มาตรฐาน ส ๑:๑ เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา (Knowledge) มาตรฐาน ส ๑:๒ เน้นให้ผู้เรียนมีค่านิยมที่ดีงามและมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา (Attitude) และมาตรฐาน ส ๑:๓ เน้นให้ผู้เรียนประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมและศาสนาพิธี ทั้งสามสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต (Process) มาตรฐานทั้งสามข้อนี้พอจะเทียบได้กับไตรสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา ดังนี้

มาตรฐาน ส ๑:๓ เน้นเรื่องการประพฤติ ปฏิบัติซึ่งเป็นเรื่องของพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้ปรากฏแก่คนอื่น มาตรฐานนี้เทียบได้กับอภิสลสิกขาซึ่งเป็นการฝึกอบรมในเรื่องศีลคือการรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย

มาตรฐาน ส ๑:๒ เน้นเรื่องการพัฒนาคุณธรรมที่ดีเช่น สมาธิ ศรัทธา มาตรฐานนี้เทียบได้กับอภิจิตตสิกขา ซึ่งเป็นการฝึกอบรมในเรื่องจิตคุณสมบัติที่ดีภายในจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือสมาธิ

มาตรฐาน ส ๑:๑ เน้นเรื่องการพัฒนาความรู้ซึ่งรวมทั้งความรู้ความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและความเห็นที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า โลภียสัมมาทิฐิ มาตรฐานนี้เทียบได้กับอภิปญญาสิกขาซึ่งเป็นการฝึกอบรมในเรื่องปัญญา

จะเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่จะให้ได้มาตรฐานทั้งสามข้อต้องเป็นการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขา การจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขา

นั้นสามารถจัดการฝึกอบรมศีล สมาธิ ปัญญา ไปพร้อมกันได้ ดังที่กล่าวไว้ว่า ในการนั่งกรรมฐานอานาปานสติคือกำหนดลมหายใจเขา – ออก ความสำรวมกายวาจาในขณะนั้นเป็นอธิศีลสิกขา สมาธิในขณะนั้นเป็นอธิจิตตสิกขาและปัญญาในขณะนั้นเป็นอธิปัญญาสิกขา

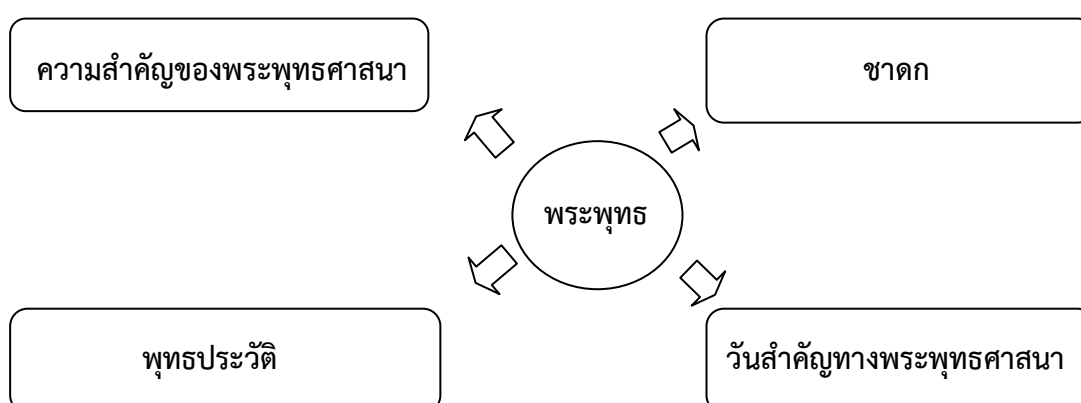
ในทำนองเดียวกัน เราสามารถจัดการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐานทั้งสามข้อในขณะเดียวกันนั้นคือเมื่อเรียนเรื่องใดก็ได้ทั้งสามมาตรฐาน เช่น เด็กที่เรียนเรื่องพุทธประวัติ นอกจากจะต้องมีความรู้ความเข้าใจชีวประวัติของพระพุทธเจ้า (ตามมาตรฐาน ส ๑.๑) แล้ว ยังจะต้องศรัทธาในพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า คถาโตโพธิสัตถา (ตามมาตรฐาน ส๑.๒) และแสดงตนเป็นพุทธมามก่น้อมรับพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะแล้วรักษาศีล ๕ (ตามมาตรฐาน ส ๑.๓)

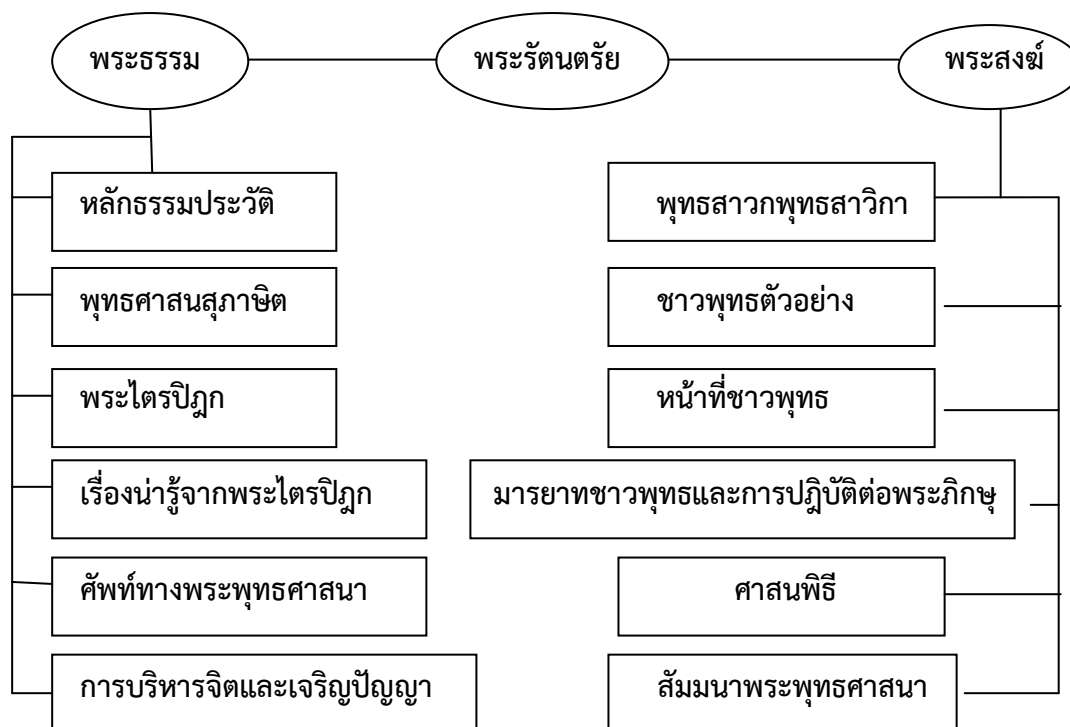
เมื่อได้ศึกษามาตรฐานทั้งสามข้อแล้ว สิ่งที่ต้องทำอันดับต่อไปคือศึกษาผลการประเมินหลักสูตรเดิม (ฉบับปรับปรุง ๒๕๓๓) เพื่อดูว่ามีข้อเด่นข้อด้อยอะไรบ้าง ผลปรากฏว่า ข้อเด่นของหลักสูตรเดิมก็คือมีเนื้อหาสาระค่อนข้างจะครบถ้วนสมบูรณ์ ส่วนข้อด้อยของหลักสูตรนี้ก็คือมีเนื้อหาสาระมาก ซ้ำซ้อน ขาดความสัมพันธ์เชื่อมโยงภายในวิชาพระพุทธศาสนาด้วยกันกับทั้งมีสื่อและกิจกรรมเกินไป การจัดทำรายละเอียดเนื้อหาสาระวิชาพระพุทธศาสนาในหลักสูตรใหม่มุ่งแก้ไขข้อด้อยที่พบในหลักสูตรเดิมและในขณะเดียวกันก็ได้ให้มาตรฐานการเรียนรู้ทั้งสามข้อ อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงและเป็นประโยชน์สำหรับการเรียนแบบบูรณาการภายในเนื้อหาสาระพระพุทธศาสนาใหม่เราสามารถพิจารณาได้จากกรอบการจัดโครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรใหม่ ดังนี้

- ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา – พุทธประวัติ
- หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนสุภาษิต – พระไตรปิฎก – เรื่องน่ารู้จากพระไตรปิฎก – ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา
- ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา -ชาดก
- หน้าที่ชาวพุทธ – มรรยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ –ชาวพุทธตัวอย่าง
- การบริหารจิตและเจริญปัญญา
- วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
- สัมมนาพระพุทธศาสนา

จะเห็นว่าหลักสูตรใหม่ได้กำหนดหัวข้อใหญ่ที่ครอบคลุมหัวข้ออื่นทั้งหมด นั่นคือเรื่องพระรัตนตรัย หัวข้อทั้งหมดสรุปลงในเรื่องพระรัตนตรัยได้ทั้งสิ้นภายในกรอบของเรื่องพระรัตนตรัยซึ่งสามารถพิจารณาความสัมพันธ์ของหัวข้อทั้ง ๖ ตามผังมโนทัศน์ ดังต่อไปนี้

ผังมโนทัศน์(หลักสูตร) สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา





แผนภาพที่ ๒.๑ สารการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

จากผังมโนทัศน์ดังกล่าวข้างต้นเราสามารถที่จะพิจารณากรอบของหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑-๓) ได้ดังต่อไปนี้

๑.๑ หลักสูตรสารการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

จะต้องศึกษา วิเคราะห์ ฝึกปฏิบัติ สร้างความคิดรวบยอด นำภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหาชีวิต สภาพแวดล้อม เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักและเห็นคุณค่าในเรื่องต่อไปนี้

ก.พระพุทธ เกี่ยวกับ ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา เรื่องการสังคายนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ สถาบันหลักของสังคมไทย สภาพแวดล้อมที่กว้างขวางและครอบคลุมสังคมไทย พระพุทธศาสนากับการพัฒนาครอบครัว พุทธประวัติ สรูปและวิเคราะห์พุทธประวัติเรื่อง ประสูติ เหวทูต ๔ การบำเพ็ญทุกรกิริยา การแสวงหาความรู้ ชาดก เรื่องอัมพชาดก ตติชาดก วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเรื่อง ระเบียบพิธี พิธีเวียนเทียนการปฏิบัติตนในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐบูชา วันอาสาฬหบูชา ประวัติและความสำคัญของวันธรรมสวนะและเทศกาลสำคัญ คือ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และวันเทโวโรหณะ ศึกษาวิเคราะห์ คุณค่าผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพระพุทธศาสนา มุ่งอนุรักษ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถานในท้องถิ่น

ข.พระธรรม เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่อง พระรัตนตรัย (พุทธคุณ ๙) อริยสัจ ๔ ทุกข์(ธรรมที่ควรรู้) : ชั้นธ๕ - ธ๔๔, สมุทัย(ธรรมที่ควรละ) : หลักธรรมอบายมุข ๖ นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลุ) : สุข ๒ (กายิก,เจตสิก) คิหิสุข, มรรค(ธรรมที่ควรเจริญ) :

ไตรสิกขา กรรมฐาน ๒ ปธาน ๔ โภค ๓ มงคล ๓๘ ในเรื่องไม่คบคนพาล คบบัณฑิต บูชาผู้ควรบูชา พุทธศาสนสุภาษิต คือ ยัม เว เสวติ ตาติโส (คบคนเช่นไร เป็นคนเช่นนั้น) อุตตนา โจทยุตตนา (จนเตือนตนด้วยตน) นิสมม กรณํ เสยโย (ใครควรยกก่อนจึงทำดีกว่า) พระไตรปิฎก โครงสร้าง ชื่อคัมภีร์ และสาระสังเขปของพระวินัยปิฎก เรื่องนำรู้จากพระไตรปิฎก อภินิหารปัจเจกชน ๕ ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา คือ ปริยัติ-ปฏิบัติ-ปฏิเวธ การบริหารจัดการและเจริญปัญญา สวดมนต์แปล และแผ่เมตตาวิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา ฝึกการบริหารจิตและเจริญปัญญา ตามหลักสติปัฏฐานเน้นอานาปานสติ นำวิธีการบริหารจัดการและเจริญปัญญาไปใช้ในชีวิตประจำวัน พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ๒ วิธีคือ วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมและความคิดแบบคุณ - โทษ และทางออก ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ค.พระสงฆ์ เกี่ยวกับประวัติของพุทธสาวก พุทธสาวิกา พระมหากัสสปะ พระอุบาลี อนาถปิณฑิกะ นางวิสา ขาวพุทธตัวอย่าง พระเจ้าอโศกมหาราช พระโสณะ และพระอุตตระ หน้าที่ชาวพุทธ เรื่องวิถีชีวิตของพระภิกษุที่ต้องศึกษาค้นถุระและวิปัสสนาธุระ การปฏิบัติตัวที่เหมาะสมด้วยกาย วาจา และใจ การเป็นเพื่อนที่ดีตามหลักทิศเบื้องซ้ายในทิศ ๖ มิตรแท้ - มิตรเทียม การเข้าค่ายพุทธบุตร การเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ มารยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ เรื่องการไปวัด การแต่งกาย และการนำเด็กไปวัด การปฏิบัติตนในเขตวัด การเข้าพบพระภิกษุ การแสดงความเคารพ (การประนมมือ การไหว้ การกราบ การเคารพพระรัตนตรัย การฟังเจริญพระพุทธรูป การฟังสวดพระอภิธรรม การฟังพระธรรมเทศนา) ศาสนพิธี เรื่อง การจัดโต๊ะหมู่บูชา (แบบหมู่ ๔ หมู่ ๕ หมู่ ๗ และหมู่ ๙) การจัดธูปเทียน จัดเครื่องประกอบโต๊ะหมู่บูชา คำอาราธนาต่าง ๆ และศึกษา ศาสนพิธีและการปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดีในท้องถิ่นต่าง ๆ สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา เรื่อง พระพุทธศาสนากับการพัฒนาตนและครอบครัว

เพื่อให้เกิดศรัทธาอย่างยังต่อพระรัตนตรัย และรักการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม และสามารถนำหลักธรรมไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงานอย่างมีคุณค่าต่อชีวิตตนเองและสังคมโดยรวม

๑.๒.หลักสูตรสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

จะต้องศึกษา วิเคราะห์ ฝึกปฏิบัติ สร้างความคิดรวบยอด นำภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหาชีวิต สภาพแวดล้อมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักและเห็นคุณค่าในเรื่องต่อไปนี้

ก.พระพุทธรูป เกี่ยวกับ ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา เรื่องการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศเพื่อนบ้าน การนับถือพระพุทธศาสนาของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยในฐานะเป็นรากฐานวัฒนธรรม เอกลักษณ์ และมรดกของชาติ พระพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชนและการจัดระเบียบสังคม พุทธประวัติ สรุปวิเคราะห์พุทธประวัติเรื่อง การผจญมาร การตรัสรู้ การสั่งสอน ชาคก เรื่องมิตตวันทุกขาคก ราโชวาท

ชาดก วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เรื่อง หลักธรรมเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมิบูชา วันอาสาฬหบูชา ระเบียบพิธีและการปฏิบัติตนในวันธรรมสวนะ และเทศกาลสำคัญ วันเข้าพรรษา

วันออกพรรษา และวันเทโวโรหณะ ศึกษา วิเคราะห์คุณค่าผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพระพุทธศาสนา มุ่งอนุรักษ์ศาสนวัตถุและศาสนสถานในท้องถิ่น

ข.พระธรรม เกี่ยวกับ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่อง พระรัตนตรัย (ธรรมคุณ ๖) อริยสัจ ๔ ทุกข์ (ธรรมที่ควรรู้) : ชั้น ๕ - อายุตนะ สมุทัย (ธรรมที่ควรละ) : หลักธรรม – สมบัติ ๔ วิบัติ ๔ อกุศลกรรมบถ ๑๐ อบายมุข ๖ นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลุ) : สุข ๒ มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) : บุพพนิมิตของมัชฌิมาปฏิปทา ดรุณธรรม ๖ กุลจิตฺติธรรม ๔ กุศลกรรมบถ ๑๐ สติปัฏฐาน ๔ มงคล ๓๘ ในเรื่องประพจน์ธรรม เว้นจากความชั่ว เว้นจากการดื่มน้ำเมา พุทธศาสนสุภาษิต คือ กมมฺนา วตตติ โลโก (สัตว์โลก ย่อมเป็นไปตามกรรม) กลยาณการี กลลยาณปาปการี จ ปาปกั (ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว) สุโข ปุณฺณสุส อฺจ(สามิส, นิรามิส) อฺจฺจโย (การสั่งสมบุญ นำสุขมาให้) ปุชโก ลกเต ปุชั วทนโก ปฏฺวณฺท (ผู้บูชาเขาย่อมได้รับการบูชาตอบ ผู้ไหว้เขา ย่อมได้รับการไหว้ตอบ) พระไตรปิฎก โครงสร้าง ชื่อคัมภีร์ และสาระสังเขปของพระสูตรตันตปิฎก เรื่องนารุจักพระไตรปิฎก จุฬกัมมวิภังคสูตร ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา คือ ญาณ การบริหารจัดการและการเจริญปัญญา สวดมนต์ แปล และแผ่เมตตา วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา ฝึกบริหารจัดการและเจริญปัญญา ตามหลักสูตรสติปัฏฐาน ๔ เน้นอานาปานสตินำวิธีการบริหารจัดการและเจริญปัญญาไปใช้ในชีวิตประจำวัน พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ๒ วิธี ๒ คือ วิธีคิดแบบอุปายปลูก ไร่คุณธรรมและวิธีคิดแบบบรรณธรรมสัมพันธ์ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ค.พระสงฆ์ ศึกษาเกี่ยวกับ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา เรื่องพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ นางชุชชุตตรา พระเจ้าพิมพิสาร ชาวพุทธตัวอย่าง เรื่อง สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรม-พระยาวชิรญาณวโรรส พระมหาธรรมราชาลิไท หน้าที่ชาวพุทธ เรื่อง การเข้าในบทบาทของพระภิกษุในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การแสดงธรรม ปาฐกถาธรรม การประพจน์ตนให้เป็นแบบอย่างการฝึกบทบาทของตนเองในการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา การบรรยายธรรม การจัดนิทรรศการ การเข้าค่ายพุทธบุตร การเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา การเป็นลูกที่ดีตามหลัก ทิศเบื้องต้นในทิศ ๖ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ มารยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ เรื่อง การต้อนรับ(ปฏิสันถาร) มารยาทของผู้เป็นแขก ฝึกปฏิบัติระเบียบพิธี การยืน การให้ที่นั่ง การเดินสวนทาง การสนทนา การรับสิ่งของ การแต่งกายไปวัด การแต่งกายไปงานมงคล งานอวมงคล ศาสนพิธี เรื่องการทำบุญตักบาตร การถวายภัตตาหาร สิ่งของที่ควรถวายและสิ่งของต้องห้ามสำหรับพระภิกษุ การถวายสังฆทาน เครื่องสังฆทาน การถวายผ้าอาบน้ำฝน การจัดเครื่องไทยธรรม การกรวดน้ำการทอดกฐิน การทอดผ้าป่า และ การปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดีในท้องถิ่นต่าง ๆ สัมมนา พระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา เรื่องพระพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชนและการจัดระเบียบสังคม

เพื่อให้เกิดศรัทธาอย่างยิ่งต่อพระรัตนตรัย และรักการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม และสามารถนำหลักธรรมไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงานอย่างมีคุณค่าต่อชีวิตตนเองและสังคมโดยรวม

๑.๓.หลักสูตรสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

จะต้องศึกษา วิเคราะห์ ฝึกปฏิบัติ สร้างความคิดรวบยอด นำภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหาชีวิต สภาพแวดล้อมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักและเห็นคุณค่าในเรื่องต่อไปนี้

ก.พระพุทธ เกี่ยวกับ ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา เรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศต่างๆ ทั่วโลก การนับถือพระพุทธศาสนาของประเทศเหล่านั้น ในปัจจุบัน ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรม และความสงบสุขให้แก่โลก พระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจพอเพียง พุทธประวัติ การสรุปและวิเคราะห์ พุทธประวัติเรื่องปฐมเทศนา โอวาทปาฏิโมกข์ ศึกษาพุทธประวัติจากพระพุทธรูปปางต่าง ๆ เช่น ปางมารวิชัย ปางปฐมเทศนา ปางลีลา พระประจักษ์วันเกิด ชาตก เรื่องนั้นทิวาสาลชาตก สุวัณณหังสชาตก วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เรื่องประวัติของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย หลักปฏิบัติตน การฟังพระธรรมเทศนา การแต่งกายในการประกอบศาสนพิธีที่วัด การงดเว้นอบายมุข การประพฤติวิริตติในธรรมสวนะและเทศกาลสำคัญ ศึกษาวิเคราะห์คุณค่า ผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพระพุทธศาสนา มุ่งอนุรักษ์ศาสนวัตถุและศาสนสถานในท้องถิ่น

ข.พระธรรม เกี่ยวกับ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่องพระรัตนตรัย(สังฆคุณ ๙) อริยสัจ ๔ ทุกข์ (ธรรมที่ควรรู้ : ชั้นธ๕ - ไตรลักษณ์, สมุทัย (ธรรมที่ควรละ) : หลักธรรมวิญญู ๓ ปปัญจ-ธรรม ๓ , ตัณหา มานะ ทิฐฐิ , นิโรธ(ธรรมที่ควรบรรลุ) : อตถะ ๓ , มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) : มรรคมืองค์ ๘ ปัญญา ๓ สปัปฺริสธรรม ๗ บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ อุบาสกธรรม ๗ มงคล ๓๘ ในเรื่องมี ศิลปวิทยา พบสมณะ ฟังธรรมตามกาล สนทนาธรรมตามกาล พุทธศาสนสุภาษิต คือ อตตตา หเว ชิต์ เสโย (ชนะตนนั้นแลดีกว่า) ฌมจารี สุขี เสติ (ผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุข) ปมาโท มจฺจุโน ปทํ (ความประมาทเป็นทางแห่งการตาย) สุตฺตสฺส ลภเต ปญญํ (ฟังด้วยดี ย่อมได้ปัญญา) พระไตรปิฎก ไครงสร้าง ชื่อคัมภีร์ และสารสังเขปของพระอภิธรรมปิฎก เรื่องนำรู้จากพระไตรปิฎก พุทธปณิธาน ๔ ในมหาปรินิพพานสูตร ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา คือ อตตตา – อนัตตา การบริหารจัดการและเจริญปัญญา สวดมนต์แปล และแผ่เมตตา วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา ฝึกการบริหารจิตและเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐานเน้นอานาปานสติ นำวิธีการบริหารจัดการและเจริญปัญญาไปใช้ในชีวิตประจำวัน พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ๒ วิธีคือ วิธีคิดแบบอริยสัจ และ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำเสนอหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ค.พระสงฆ์ ที่เกี่ยวกับ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา เรื่องอริยญาณโภกณทัณฺเฐ พระมหาปชาบดีเถรี พระเขมาเถรี พระเจ้าปเสนทิโกศล ชาวพุทธตัวอย่าง ม.จ.หญิง พูนพิสมัย ดิศกุล ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ หน้าทีชาวพุทธ เรื่องหน้าที่ของพระภิกษุ ในการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยและจริยวัตรอย่างเหมาะสม การปลูกจิตสำนึกในด้านการบำรุงรักษาวัดและพุทธสถานให้เกิดประโยชน์ การปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธตามพุทธปณิธาน ๔ ในมหาปรินิพพานสูตร การศึกษาเรียนรู้

เรื่ององค์ประกอบของพุทธศาสนา นำไปปฏิบัติและเผยแพร่ตามโอกาสการศึกษาการรวมตัวของ องค์กรชาวพุทธ การเป็นศิษย์ที่ดีตามหลักทศเบื่องขวาในทศ ๖ การเข้าค่ายพุทธบุตร การเข้าร่วม พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ศาสนพิธี เรื่อง พิธีทำบุญงานมงคล งาน อวมงคล การนิมนต์พระภิกษุ การเตรียมพระพุทธรูปและเครื่องบูชา การวางด้ายสายสิญจน์ การปู ลาดอาสนะ การเตรียมเครื่องรับรอง การจุดธูปเทียน ข้อปฏิบัติในการเลี้ยงพระ การถวายข้าวพระ พุทธ การถวายข้าวไทยธรรมการกรวดน้ำมรยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุในงานศาสน พิธีที่บ้าน การจัดเตรียมสถานที่ การสนทนา การแต่งกาย มรยาทการพูด การใช้คำพูดกับพระภิกษุ ตามฐานะ และการปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดีในท้องถิ่นต่างๆ สัมมนาพระพุทธศาสนากับการ แก้ปัญหาและการพัฒนา เรื่องพระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจพอเพียง

เพื่อให้เกิดศรัทธาอย่างยั่งยืนต่อพระรัตนตรัย และรักการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม และสามารถนำหลักธรรมไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงานอย่างมีคุณค่าต่อชีวิตตนเองและ สังคมโดยรวม^{๕๔}

๒ ด้านการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

การกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอนเป็นตัวกำหนดเป้าหมายของการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนให้บรรลุความต้องการของหลักสูตร ซึ่งครูผู้สอนต้องวิเคราะห์หลักการจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร นโยบาย จุดเน้น สิ่งละอันพันละน้อยของกรมสามัญศึกษา จุดประสงค์กลุ่มวิชา คำอธิบายรายวิชา จุดเน้นตามธรรมชาติของรายวิชาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรต่างๆโดยแยกเป็น

๒.๑.จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นจุดประสงค์รวมที่เป็นเป้าหมายอันพึงประสงค์ให้เกิด คุณของผู้เรียนเสมือนการกำหนดคุณสมบัติของผู้เรียนหลังจากจบการเรียนรู้ในหน่วย

๒.๒.จุดประสงค์ปลายทาง เป็นจุดประสงค์ที่แตกย่อยจากจุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อ นำไปวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละแผนการสอน โดยระบุพฤติกรรมที่ต้องการ สถานการณ์เงื่อนไขของผลสำเร็จที่สามารถสังเกตหรือตรวจวัดได้เมื่อปฏิบัติหรือเรียนจบแผนการสอน นั้นแล้ว

๒.๓.จุดประสงค์นำทาง เป็นจุดประสงค์ย่อยๆที่แยกมาจากจุดประสงค์ปลายทางใช้ กิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดพฤติกรรมหรือคุณลักษณะตามที่ระบุคุณลักษณะ ตามที่ระบุไว้ในจุดประสงค์ปลายทางไฮนิคส์ และคนอื่นกล่าวว่า การกำหนดจุดประสงค์เป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อ คาดหวังว่าผู้เรียนสามารถบรรลุถึงสิ่งใดหรือมีความสามารถใหม่ อะไรบ้างในการเรียน การกำหนด จุดประสงค์ในการสอนเพื่อ

๒.๓.๑.ผู้สอนจะได้ทราบว่าการเรียนการสอนนั้นมีวัตถุประสงค์ เพื่อความสะดวก ในการเลือกสื่อการสอนและวิธีสอนให้ถูกต้อง จุดประสงค์จะช่วยให้ผู้สอนในการจัดลำดับกิจกรรมการ เรียนและกาสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้บรรลุตามจุดประสงค์นั้น

^{๕๔} กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔) , หน้า ๑๒๕.

๒.๓.๒.ช่วยในการประเมินผลผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง เพราะผู้สอนไม่ทราบว่าผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์หรือไม่ ถ้าไม่มีการกำหนดจุดประสงค์ไว้ก่อน

๒.๓.๓.ช่วยให้ผู้เรียนทราบว่าหลังจากเรียนบทเรียนนั้นแล้ว จะสามารถเรียนรู้หรือทำอะไรได้บ้างในการกำหนดจุดประสงค์นั้นจะต้องประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

(๑) การกระทำ (Performance) เป็นสิ่งที่คาดว่าผู้เรียนจะสามารถกระทำอะไรได้บ้างหลังจากเรียนแล้ว ซึ่งการกระทำนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้

(๒) เงื่อนไข (Conditions) เป็นข้อจำกัดหรือเงื่อนไขที่อยู่ภายใต้การกระทำนั้น

(๓) เกณฑ์ (Criteria) เพื่อเป็นการตัดสินใจการกระทำนั้นว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่เกณฑ์ดังกล่าวอาจกำหนดในรูปของปริมาณหรือคุณภาพ หรือทั้งสองอย่าง

เมื่อมีการกำหนดจุดประสงค์แล้ว ควรจะได้มีการแบ่งประเภทหรือระดับของขอบเขตของการเรียนรู้ ทั้งนี้เป็นประโยชน์หรือแนวทางในการจัดสอนว่า การเรียนนั้นจะครอบคลุมแนวของเขตของทักษะหรือพฤติกรรมอะไรบ้าง จึงต้องมีการกำหนดเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของเขตการเรียนรู้แบ่งเป็น ๔ อย่าง คือ

๑.) พุทธิพิสัย (Cognitive Learning) เป็นจุดประสงค์ที่กำหนดขึ้นเพื่อวัดการเรียนรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับความรู้ ความจำ สติปัญญาและการพัฒนา เป็นต้น

๒.) จิตพิสัย (Affective Learning) เป็นจุดประสงค์ทางด้านความคิด ความรู้ เจตคติ ค่านิยมและการเสริมสร้างทางปัญญาซึ่งผสมผสานกันเป็นรูปแบบของพฤติกรรมหรือบุคลิกลักษณะ

๓.) ทักษะพิสัย (Psychomotor Learning) เป็นจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำการแสดงออกหรือการปฏิบัติ เป็นทักษะทางด้านร่างกายซึ่งต้องการประสานกันอย่างดีทางด้านประสาท และการเคลื่อนไหว

๔.) สัมพันธทักษะพิสัย (Interpersonal Skill Learning) หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นทักษะเกี่ยวกับความสามารถในการเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การทำงานเป็นหมู่คณะ เทคนิคให้คำปรึกษา ทักษะในการบริหาร ทักษะในการสัมพันธกับบุคคลอื่นมักมีองค์ประกอบของทักษะคติและความรู้พื้นฐานบางอย่างรวมอยู่ด้วย เช่น เราต้องการฝึกอบรมให้คนใดคนหนึ่งเป็นนักการขายที่ดีต้องอบรมให้เขามีทักษะในการขาย มีมนุษยสัมพันธ์และทักษะคติที่ดีต่อลูกค้าตลอดจนความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสินค้าที่จะขาย เป็นต้น^{๕๕}

ไชยยศ เรืองสุวรรณ ได้กล่าวถึงการเขียนจุดประสงค์การสอนว่ามีสิ่งที่ควรพิจารณาหลายประการสรุปได้ดังนี้ภาการใช้วิธี ABCD (ABCD Method) ซึ่ง ABCD เป็นองค์ประกอบเบื้องต้นในการเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objectives)

A แทน Audience หมายถึง ผู้เรียนที่แสดงพฤติกรรมตามจุดประสงค์รวมไปถึงพฤติกรรมเบื้องต้นและการกำหนดเวลา

B แทน Behavior หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังจากผู้เรียน โดยเน้นพฤติกรรมที่สังเกตได้

^{๕๕} หน่วยงานนิเทศกรรมการสามัญศึกษา, แนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓) , หน้า ๒๖ – ๒๗.

C แทน Conditions หมายถึง สถานการณ์หรือเงื่อนไขที่ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมที่สามารถวัดได้

D แทน Degree หมายถึง ระดับเกณฑ์การวัดที่กำหนดขึ้นมาให้ผู้เรียนปฏิบัติ การเขียนจุดประสงค์ตามวิธี ABCD จะช่วยให้มั่นใจได้ว่าการเขียนจุดประสงค์มีความรัดกุมและชัดเจน^{๕๖}

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้ดังนี้ ต้องกะทัดรัดได้ใจความ มีความยาวเพียงหนึ่งหรือสองประโยคเท่านั้นจุดประสงค์ข้อหนึ่งๆ ให้กำหนดพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งเท่านั้น ต้องเขียนเน้นพฤติกรรมที่มองเห็นได้ ไม่ใช่สิ่งเป็นนามธรรมควรใช้คำที่บ่งเฉพาะเจาะจง เช่น คำว่า “เขียน” “เรียงลำดับ” “เปรียบเทียบ” คำเหล่านี้ล้วนมีความหมายเฉพาะเจาะจงไม่กว้างซึ่งต่างกับคำว่า “รู้” “เข้าใจ” และ “นำไปใช้” ซึ่งมีความหมายกว้าง

การเขียนประโยคจุดประสงค์นำทางให้สะท้อนกระบวนการ เรียนการสอนและการวัดผลได้ง่ายขึ้น เช่น นักเรียนสามารถหาทางเลือกหรือกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติได้สอดคล้องกับผลที่ต้องการ เป็นต้น

สำหรับการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของการจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนานั้นเป็นการจัดการเรียนรู้ซึ่งสามารถประเมินผลได้ตามความเป็นจริง กล่าวคือ การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนานั้นเป็นการเน้นสิ่งที่เด็กสามารถเรียนรู้ได้ตามสภาพที่เกิดขึ้นจริง ดังเช่นตัวอย่างของการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เรื่อง พุทธประวัติ ว่ามีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนรู้และเข้าใจพระพุทธประวัติ เห็นคุณค่าและศรัทธาในพระรัตนตรัยด้วยการคิดวิเคราะห์อย่างละเอียดและเป็นระบบ ซึ่งการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละขั้นนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ ๑ คือกลุ่มศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ๓ ประการ หรือมาตรฐาน ๓ ส. ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับการเน้นในเรื่อง ความรู้ ทศนคติ และกระบวนการ และในกรอบของการกำหนดจุดประสงค์ของชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนั้นมีดังต่อไปนี้

(๑) จุดประสงค์การเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

รู้ และเข้าใจ ประวัติความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนสุภาษิต พระไตรปิฎก เรื่องน่ารู้จากพระไตรปิฎก ศัพททางพระพุทธศาสนา ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา ชาดก หน้าทีชาวพุทธ มรรยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ ชาวพุทธตัวอย่าง การบริหารจัดการและเจริญปัญญา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ศาสนพิธี สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา และเข้าใจว่าการทำสังคายนาพระธรรมวินัยเป็นไปเพื่อการรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา สร้างคุณค่าให้แก่สังคมโลก เห็นคุณค่าและศรัทธาในพระรัตนตรัย ด้วยการคิดวิเคราะห์อย่างละเอียดและเป็นระบบ มีนิสัยดี

^{๕๖}ไชยยศ เรืองสุวรรณ, เทคโนโลยีการสอน : การออกแบบและพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๔๘.

เห็นคุณค่าอนุรักษศาสนาวัตถุ ศาสนสถานในท้องถิ่น ปฏิบัติตนแบบคุณ – โทษและทางออก และดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ

(๒) จุดประสงค์การเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

รู้ และเข้าใจ ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนสุภาษิต พระไตรปิฎก เรื่องน่ารู้จากพระไตรปิฎก ศัพททางพระพุทธศาสนา ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา ชาดก หน้าทีชาวพุทธ มรรยาทชาวพุทธและการปฏิบัติต่อพระภิกษุ ชาวพุทธตัวอย่าง การบริหารจัดการและการเจริญปัญญา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ศาสนพิธี สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา และการเข้าร่วมว่าการทำสังคายนาพระธรรมวินัยเป็นไปเพื่อการรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา สร้างคุณค่าให้แก่สังคมโลก เห็นคุณค่าและศรัทธาในพระรัตนตรัย ด้วยการคิดวิเคราะห์อย่างละเอียดและเป็นระบบ มีนิสัยดี เห็นคุณค่าอนุรักษศาสนาวัตถุ ศาสนสถานในท้องถิ่น ปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีวิธีคิดแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรม และวิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ และดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ

(๓) จุดประสงค์การเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

รู้ และเข้าใจ ประวัติความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนสุภาษิต พระไตรปิฎก เรื่องน่ารู้จากพระไตรปิฎก ศัพททางพระพุทธศาสนา ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา ชาดก หน้าทีชาวพุทธ มรรยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ ชาวพุทธตัวอย่าง การบริหารจัดการและเจริญปัญญา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ศาสนพิธี สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา และเข้าใจว่าการทำสังคายนาพระธรรมวินัยเป็นไปเพื่อการรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา สร้างคุณค่าให้แก่สังคมโลก เห็นคุณค่าและศรัทธาในพระรัตนตรัย ด้วยการคิดวิเคราะห์อย่างละเอียดและเป็นระบบ มีนิสัยดี เห็นคุณค่า และอนุรักษศาสนาวัตถุ ศาสนสถานในท้องถิ่น ปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีวิธีคิดแบบอริยสัจ และวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย และดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ

สรุปได้ว่า การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้การสอน จะเป็นการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ที่เป็นเป้าหมายที่พึงประสงค์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน เหมือนการกำหนดคุณสมบัติของผู้เรียนหลังจากจบการเรียนในหน่วย ซึ่งกรเขียนจุดประสงค์นั้นจะต้องใช้ข้อความที่กะทัดรัดเข้าใจง่าย โดยระบุพฤติกรรมที่สามารถวัดได้ สังเกตได้เพียงพฤติกรรมเดียว มีการกำหนดจุดประสงค์ปลายทางเพื่อนำไปใช้วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละแผนการสอน โดยระบุพฤติกรรมที่ต้องการตามสถานการณ์และเงื่อนไขของความสำเร็จที่สังเกตได้เมื่อปฏิบัติหรือเรียนจบแผนการสอนแล้วส่วนจุดประสงค์นำทาง ก็เป็นจุดประสงค์ย่อยที่แตกจากจุดประสงค์ปลายทาง เพื่อสะท้อนกระบวนการในตัวเอง ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผลง่ายขึ้น^{๕๗}

^{๕๗} หน่วยงานพิเศษ กรมสามัญศึกษา, คู่มือการพัฒนาการเรียนการสอนตามหลักสูตร ๒๕๓๓, (กรุงเทพมหานคร : มิตรภาพการพิมพ์และสตีดิโอ, ๒๕๓๕), หน้า ๓๕.

๓. ด้านการทำแผนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น

กรมวิชาการ ได้ให้ความหมายของแผนการสอน คือ การนำเอาวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ที่ต้องการทำการสอนตลอดภาคเรียน มาสร้างเป็นแผนกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อ อุปกรณ์การสอนและการวัดผลประเมินผล สำหรับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ย่อยๆให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หรือจุดเน้นของหลักสูตร สภาพของผู้เรียนความพร้อมของโรงเรียนในด้านวัสดุอุปกรณ์และชีวิตจริงในท้องถิ่นซึ่งอีกนัยหนึ่ง แผนการสอน คือ การเตรียมการสอนที่เป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้า หรือบันทึกการสอนปกตินั่นเอง^{๕๘}

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กล่าวถึงแผนการสอนที่ดีควรมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เข้าลักษณะ ๔ ประการ ต่อไปนี้

๑. ให้ออกาสผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตัวเองให้มากที่สุด
๒. ให้ออกาสผู้เรียนได้ค้นพบคำตอบหรือความสำเร็จด้วยตนเอง
๓. เน้นกระบวนการการให้ผู้เรียนได้นำไปใช้จริง
๔. ส่งเสริมการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สามารถจัดหาได้ในท้องถิ่น

ทั้ง ๔ ประการนี้ โดยครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะ ส่งเสริมกระตุ้นด้วยวิธีต่างๆเช่น คำถาม หรือปัญหาสื่ออุปกรณ์ กระบวนการต่างๆให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาแนวทางไปสู่ความสำเร็จด้วยตนเอง สำหรับ รูปแบบหรือแผนการสอนของวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นจัดได้ว่าเป็นโครงสร้างที่ใช้เป็นแนวในสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนและจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ลักษณะเด่นของรูปแบบการเรียนการสอน มีดังต่อไปนี้

๑. ระบุเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายของเนื้อหาที่จะสอน
๒. มีหลักการหรือสมมติฐานเกี่ยวกับลักษณะของผู้เรียน และกระบวนการเรียนรู้
๓. มีแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนแต่ละช่วง
๔. มีรูปแบบที่แน่นอนและชัดเจนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
๕. มีการวิจัยหรือประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบนั้นๆ สามารถสรุปผลได้^{๕๙}

กิตติมา ปรีดีติลล ได้ให้ความหมายของแผนการสอน คือ เป็นการกำหนดรายวิชาต่างๆให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีเป้าหมาย เป็นการกำหนดแผนไว้ล่วงหน้าว่า ตลอดระยะเวลาของการศึกษาจะต้องศึกษาอะไรบ้าง มากน้อยเท่าไร โดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระที่มีประกอบในหลักสูตรโดยคำนึงถึงผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ และความสามารถควบคู่ไปกับการ

^{๕๘}วิชาการ, กรม, คู่มือหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๓๕), หน้า๑.

^{๕๙}หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, แนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๓๙.

คำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ ได้แก่ ครู เครื่องมือและอุปกรณ์การสอนมีอย่างไรก็จัดอย่างนั้นและจัดตามความเห็นชอบของโรงเรียนและคณะครู^{๖๐}

สงบ ลักษณะ ได้กล่าวถึงการกำหนดยุทธศาสตร์การสอนที่เน้นกระบวนการดำเนินงานตามขั้นตอนต่อไปนี้

๑.ทำความเข้าใจกับหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ฉบับปรับปรุงและนำมาใช้เป็นกรอบแนวปฏิบัติในการวางแผนการจัดการเรียนการสอน

๒.เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้สำหรับรายวิชานั้นในลักษณะเป็นจุดประสงค์ปลายทาง ที่ควรเกิดขึ้นกับนักเรียน เมื่อเรียนรายวิชานั้นจบครบถ้วนแล้วสิ่งที่ช่วยในการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ในลักษณะจุดประสงค์ปลายทางนี้ คือ

๒.๑จุดประสงค์ของรายวิชา ซึ่งจะกล่าวไว้ในหลักสูตรก่อนจะแยกเป็นรายหน่วยหรือรายวิชาย่อย

๒.๒ คำอธิบายรายวิชา หรือหน่วยย่อยหรืองานที่กำหนดในหลักสูตร

๓.เขียนโครงสร้างของรายวิชาที่จะสอนทั้งวิชาซึ่งนิยมเรียกว่า กำหนดการสอน โดยกำหนดส่วนประกอบ คือ

๓.๑ หัวข้อเรื่องย่อยๆ อาศัยหัวข้อเนื้อหาวิชาที่อ่านจากคำอธิบายรายวิชาและอาจค้นคว้าจากหนังสืออ้างอิงอื่นประกอบ หรือใช้หัวข้อปัญหาในชีวิตจริงตามความต้องการ

๓.๒ จำนวนคาบที่ควรใช้ในการสอนแต่ละหัวข้อเรื่องย่อย อาศัยคำนวณคาบที่มีจริงตลอดภาคเรียนตามข้อกำหนดของหลักสูตรและพิจารณาน้ำหนักของปริมาณเรื่องราวที่จะกล่าวถึงในหัวข้อเรื่องนั้น

๓.๓ สารสำคัญที่เน้นถึงความคิดรวบยอดหรือหลักการ หรือทักษะ หรือลักษณะนิสัยที่ต้องการจะปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักเรียนแต่ละหัวข้อเรื่องนั้นจะเป็นหัวใจ หรือตะกอนของความรู้ความสามารถที่จะให้ติดค้างกับนักเรียนไปในอนาคต ปกติสารสำคัญจะเป็นกรอบกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ประจำหัวข้อเรื่องนั้น

๓.๔ จุดประสงค์การเรียนรู้ในลักษณะจุดประสงค์นำทางประกอบหัวข้อเรื่องย่อยๆแต่ละหัวข้อ

๔.สร้างแผนการสอนโดยหยิบยกหัวข้อเรื่อง จำนวนคาบสารสำคัญตลอดจนจุดประสงค์การเรียนรู้ (จุดประสงค์นำทาง) ของแต่ละหัวข้อเรื่องมาทำเป็นแผนการสอน โดยทั่วไปแล้วสมมุติว่า ในการกำหนดการสอนมี ๒๓ หัวข้อเรื่อง ก็ควรทำเป็นแผนการสอนอย่างน้อย ๒-๓ แผน หรือขอย่อยให้มากกว่า ๒-๓ แผนก็ได้ ทั้งนี้ หัวข้อและแบบฟอร์มของการเขียนการสอนอาจปรับปรุงได้หลากหลาย มีทั้งแบบใช้ตารางคล้ายการทำบันทึกการสอน หรือแบบบรรยายโดยไม่ใช้แบบตารางก็ได้สิ่งที่ควรกล่าวให้ชัดในแผนการสอน ได้แก่

^{๖๐} กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : อักษรนิพนธ์, ๒๕๓๒.) หน้า ๖๒.

๔.๑ ชื่อเรื่อง

๔.๒ จำนวนคาบ

๔.๓ สารสำคัญ

๔.๔ จุดประสงค์การเรียนรู้

๔.๕ กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

๔.๖ สื่อการเรียนรู้การสอน

๔.๗ การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้

ถ้าแผนการสอนมีรายละเอียดที่ชัดเจนถึงกิจกรรมนักเรียน บทบาทครู การใช้สื่อ การวัดผล จนผู้อ่านมองเห็นภาพกิจกรรมจริงๆ ในห้องเรียนได้สมบูรณ์ก็ถือว่าเป็นการสอนที่ดีและไม่จำเป็นต้องทำบันทึกการสอนอีกก็ได้ เพราะแผนการสอนที่ชัดเจนใช้แทนบันทึกการสอนได้

การทำแผนการสอนจึงเป็นการเตรียมตัวครูทำให้การสอนมีครูทำให้การสอนมีคุณภาพ และเป็นผลดีต่อการจัดการเรียนการสอนต่อไป

๑.การให้การเรียนการสอนดีขึ้น เพราะเป็นการผสมผสานเนื้อหา และจุดประสงค์ของหลักสูตรมาใช้กับจิตวิทยา นวัตกรรมทางการศึกษา สภาพของโรงเรียน ปัญหาความต้องการ ความสนใจของนักเรียน ผู้ปกครองและทรัพยากรในท้องถิ่น

๒.ทำให้การสอนได้ครอบคลุมและตรงกับการกำหนดเวลา โดยใช้ครูได้เตรียมตัวล่วงหน้าจัดการเรียนการสอนได้สะดวก โดยให้สอดคล้องกับจำนวนคาบที่มีอยู่ในแต่ละภาคเรียน

๓.เป็นผลงานทางวิชาการอย่างใดอย่างหนึ่งที่แสดงความชำนาญการพิเศษซึ่งสามารถเผยแพร่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูทั่วไปได้

๔.สามารถทำให้ครูมาสอนสามารถสอนได้ดี ถ้าหากาเจ้าตัวติดธุระจำเป็น ที่ไม่สามารถจะมาสอนได้^{๖๑}

๔ ด้านการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนตามแผนการสอน

๔.๑. กรอบแนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

รุ่งทิวา จักรกร ได้กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้การสอนนั้นเป็นวิธีการที่จะนำผู้เรียนไปสู่วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้การสอนนี้จะต้องอาศัยเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เข้ามาช่วย^{๖๒}

ทัศนีย์ ศุภเมธี ได้กล่าวว่า ประโยชน์ของกิจกรรมการเรียนรู้การสอนมีดังนี้

๑.กิจกรรมการเรียนรู้การสอน จะช่วยส่งเสริมหลักสูตรให้สมบูรณ์ทั้งทางด้านกิจกรรม ทักษะและทัศนคติให้นักเรียนมีประสบการณ์กว้างขึ้น

๒.กิจกรรมการเรียนรู้การสอน มีส่วนให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน

๓.ฝึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ

อนึ่ง เราจะพบว่า องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยส่วนต่างๆที่สำคัญ คือ

^{๖๑} สงบ ลักษณะ, จากหลักสูตร...สู่แผนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕), หน้า.๓-๕.

^{๖๒} รุ่งทิวา จักรกร, การเรียนมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๖๖), หน้า ๘๔ - ๘๓.

- ผู้สอน
- ผู้เรียน
- เนื้อหาวิชา
- สื่อการเรียนการสอน
- กิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล^{๖๓}

๔.๒ การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา : กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔

สำหรับการจัดการเรียนการสอนสาระวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น คณะกรรมการการจัดทำหลักสูตรได้วางกรอบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนนักเรียนและเนื้อหาที่จะสอน โดยวิธีการดังกล่าวสอดคล้องกับวิธีการสอนตามหลักพระพุทธศาสนา คือเป็นการจัดการเรียนรู้ เชื่อมโยง เป็นอรรถสัมพันธ์บูรณาการให้เกิดความคิดรวบยอดหลัก คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิง (Active Learning) ให้ผู้เรียนลงมือเรียนรู้ด้วยสมาธิและการพิจารณาตนเอง (Self Learning) การเรียนรู้ความคิดรวบยอด (Concept Learning) ในสาระการเรียนรู้ที่กำหนดฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนที่ถูกต้อง ด้วยการบริหารจัดการและเจริญปัญญา ฝึกฝนให้เกิดสติ สมาธิ อยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้สาระหรือวิชาอื่นด้วย

โดยหลักการการสอนวิชาของพระพุทธศาสนานั้นจะมีคุณลักษณะที่เรียกได้ว่าเป็นลีลาการสอน ๔ อย่างดังนี้

๑. สันทนา อธิบายให้เห็นชัดอย่างแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปเห็นกับตา
๒. สมาปทาน ชักจูงให้เห็นจริง ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ
๓. สมุตตเตชนา เร้าใจให้แก่วรรณ บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข่งขัน มั่นใจว่า จะทำได้สำเร็จ ไม่หวั่นและย่อท้อต่อความเหนื่อยยาก
๔. สมปัทสนา ชโลมใจให้เข้มแข็ง ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปี่ยมด้วยความหวัง

เพราะ มองเห็นประโยชน์ที่ตนพึงได้รับจากการปฏิบัติ^{๖๔}

ในการจัดการเรียนพระพุทธศาสนาตามพุทธวิธีนั้น บทบาทของครูสำคัญมาก บทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำวิธีการ ถ้าผู้เรียนสามารถทำเองได้ก็ทำได้เอง บทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำ ครูที่ดีต้องมีทั้งวิชา และจรณะ (วิชาจรณสมปนโน) วิชา คือ ความรู้ดี จรณะ คือ ความประพฤติดี บทบาทสำคัญของครูสามคำคือ แนะนำให้ทำ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เหมือนกับพระพุทธองค์ตรัสว่าการลงมือปฏิบัติเป็นหน้าที่ของท่านทั้งหลาย พระตถาคตเป็นผู้บอกวิธีการ ความศรัทธาเป็นรุ่งอรุณแห่งการศึกษา เมื่อจิตอ่อนโยน มีศรัทธาพร้อมที่จะพัฒนาไปตามลำดับ ๗ ขั้น ดังนี้

^{๖๓} ศุภเมธี, หลักสูตรและแบบเรียนประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครูธนบุรี, ๒๕๓๑).

^{๖๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธวิธีในการสอน, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม ๒๕๔๔), หน้า ๒๓.

๑.มีศรัทธาเข้าไปหาครู

๒.ศึกษาคำสอนของท่าน

๓.จดจำเรื่องที่ศึกษา

๔.พิจารณาความหมายของคำที่จดจำมานั้น

๕.เกิดความเข้าใจเพราะเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นระบบ

๖.เกิดฉันทะ คือ ความพอใจ การศึกษาต้องสร้างฉันทะนี้ให้

๗.อุตสาหะ คือ รับผิดชอบต่อปฏิบัติ

ลำดับขั้นทั้ง ๗ นี้ เป็นการศึกษาเพื่อชีวิต อาจลดขั้นลงเหลือสามขั้นใหญ่ ดังนี้

ขั้นแรก รับฟังและจดจำข้อมูลที่ได้จากผู้อื่น (ลำดับที่ ๑ - ๓)

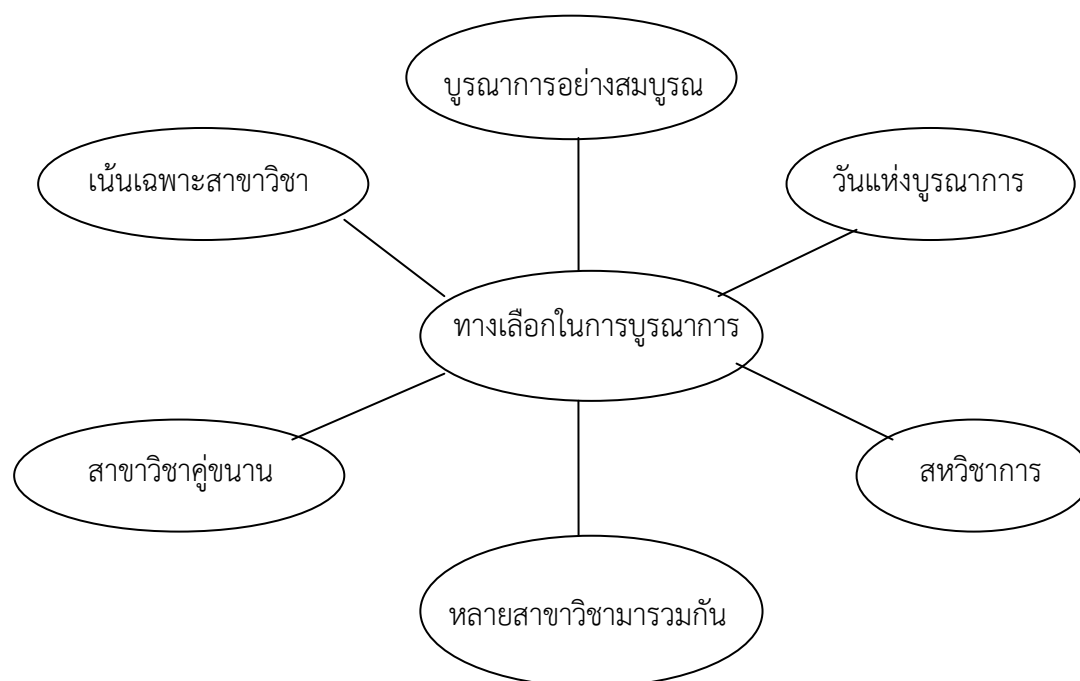
ขั้นที่สอง คือการที่เราปฏิบัติต่อข้อมูลนั้น (ลำดับที่ ๔ - ๕) นั่นคือพิจารณาอย่างถ้อยถี่ถ้วน การที่เราคิด คือ เราเป็น ฝ่ายกระทำต่อข้อมูลนั้นโดยจับพลิกคว่ำหงายปฏิบัติ (Reaction) คือกระทำต่อข้อมูลที่ได้รับ

ขั้นที่สาม คือ เกิดเจตคติต่อเรื่องนั้นว่าดีหรือเลว ถ้าเห็นว่าดีก็มีฉันทะคือพอใจที่จะทำตามแลอุตสาหะพยายามจนเกิดทักษะ

๔.๓ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการ

การปฏิรูปการศึกษาเป็นกระแสโลกที่ทุกประเทศต้องดำเนินการให้ผลผลิตของระบบการศึกษา คือ ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานสูง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มุ่งปฏิรูปการศึกษาโดยมีการเรียนรู้เป็นหัวใจและสาระบัญญัติมาตรา ๒๓ กำหนดให้เน้นองค์ความรู้ กระบวนการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม๑๔ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ กำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามแนวทางของหมวด ๔ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มุ่งให้คนไทยเป็นคนดี คนเก่งและมีศักยภาพในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ให้พัฒนาตามแนวทางของ Standard - based Curriculum คือ เป็นหลักสูตรที่มาตรฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่มสาระเป็นเครื่องกำหนดคุณภาพการเรียนรู้เป็นเสมือนมาตรฐาน หลักสูตรมีเจตนารมณ์ที่จะเน้นความรู้คู่คุณธรรม การเรียนรู้ตามหลักสูตรนี้จะเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้

(Learning How to Learn) กระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติ วิชาของการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาที่สำคัญๆ ได้แก่ กระบวนการความคิดรวบยอดที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดในสาระการเรียนรู้ที่กำหนดอย่างถูกต้อง ชัดเจน กระบวนการคิดวิเคราะห์โดยใช้โยนิมโนสิการ กระบวนการสืบค้น กระบวนการฝึกปฏิบัติบริหารจัดการ เจริญปัญญา กระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) กระบวนการเผชิญสถานการณ์เพื่อการตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม เป็นต้น กระบวนการเหล่านี้ครูผู้สอนต้องนำไปจัดการเรียนรู้เจตนารมณ์ของการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามหลักสูตรใหม่นั้น ได้ออกแบบไว้อย่างยืดหยุ่น เอื้อต่อการสอนแบบบูรณาการ โดยครูจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ เพื่อการประหยัดเวลาและนำไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ในสาระการเรียนรู้ การเรียนรู้พระพุทธศาสนาอาจมีทางเลือกได้ดังต่อไปนี้



แผนภาพที่ ๒.๒ การบูรณาการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

๑. การออกแบบเนื้อหาสาระแบบเน้นเฉพาะสาขาวิชา การออกแบบเนื้อหาสาระแบบนี้ เน้นที่การแยกย่อยเนื้อหาออกเป็นวิชาต่างๆ และจัดให้เรียนแต่ละวิชาอย่างคร่ำๆในแต่ละวัน ไม่มีการพยายามบูรณาการวิชาใดๆ เข้าด้วยกัน

๒. การออกแบบเนื้อหาสาระแบบสาขาวิชาคู่ขนาน การจัดการเรียนรู้แบบนี้ครูจะ จัดลำดับบทเรียนให้สอดคล้องกับบทเรียนในสาขาวิชาอื่นในขอบข่ายเดียวกันเป้าหมายที่มุ่งเน้นให้ เกิดผลในทันที คือ ผู้เรียนได้เชื่อมโยงการเรียนรู้ในวิชาหนึ่งไปสู่อีกวิชาหนึ่ง

๓. การจัดเนื้อหาสาระแบบหลายวิชามารวมกัน จัดเนื้อหาสาระแบบหลายสาขาวิชา มาร่วมกันมีข้อเสนอแนะว่าบางวิชาที่เกี่ยวข้องกัน ควรพิจารณารวมกันไว้ในหน่วยหนึ่งหรือวิชาหนึ่ง เพื่อที่จะได้ศึกษาเรื่องราวหรือประเด็นนั้นอย่างลึกซึ้ง เนื้อหานี้ต่างจากเนื้อหาสาระแบบคู่ขนาน ซึ่งจะ เป็นเฉพาะที่ขอบข่ายเนื้อหาและการจัดลำดับเนื้อหา ถ้าจะเปรียบเทียบการจัดเนื้อหาแบบนี้ให้เห็นอีก ก็คือ เปรียบเสมือนวงล้อที่มีสีสันทันเกิดจากสีต่าง ๆ มาประกอบเข้าด้วยกัน กลุ่มสีต่าง ๆ ที่ช่วย ส่งเสริม ซึ่งกันและกันก็เปรียบเสมือนสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันโดยตรง

๔. การจัดเนื้อหาสาระ แบบสหวิทยาการ การจัดเนื้อหาสาระแบบนี้ เป็นการนำวิชาต่าง ๆ ที่สอนอยู่ในหลักสูตรโรงเรียนมัธยมศึกษา เช่น ภาษา คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ ศิลปะ ดนตรี พลศึกษา มารวมเข้าด้วยกันเป็นหน่วยการเรียนรู้ จุดสำคัญคือผู้ออกแบบต้องพยายามให้ เนื้อหาวิชาทั้งหมดเป็นพื้นฐานในการสร้างภาพรวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยจะต้องกำหนดเวลาให้ เช่น ๒ - ๓ วัน วัน ๒ - ๓ ต่อสัปดาห์ หรือ ๑ ภาคเรียน

๕. การจัดในรูปแบบของวันแห่งบูรณาการ การจัดในรูปแบบนี้ก็คือ จัดให้มีหนึ่งวันเต็ม สำหรับการบูรณาการเนื้อหา โดยนำเอาหัวข้อหรือปัญหาที่เกิดขึ้นจากโลกของนักเรียนมาเป็นเนื้อหา

หลัก จุดเน้นอยู่ที่การจัดบรรยากาศการเรียนการสอนในชั้นเรียน ที่มุ่งเน้นที่คำถามและความสนใจของนักเรียนมากกว่าเนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

๖. การจัดเนื้อหาสาระแบบบูรณาการอย่างสมบูรณ์ การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรแบบนี้เป็นสหวิทยาการมากที่สุด นักเรียนจะต้องอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมของโรงเรียนในแต่ละวัน ตัวนักเรียนเองมีความรู้สึกเป็นอิสระขึ้นนำตนเองได้ ซึ่งลักษณะเช่นนี้ตรงกับหลักสูตรแบบดั้งเดิม ที่ดูจะส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาคนอื่น

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการนี้ครูจะต้องใช้จิตวิทยาพัฒนาควบคู่ไปด้วยคือให้ความสำคัญกับบุคลิกภาพของผู้เรียน ผู้เรียนระดับอนุบาลจะใช้การบูรณาการอย่างสมบูรณ์ได้ดี เพราะการจัดการเรียนรู้เน้นสมรรถภาพ ให้ผู้เรียนได้เรียนและเล่นอย่างมีคุณค่า ในระดับประถมศึกษา ๑ - ๓ จะต้องเริ่มให้มีสาระการเรียนรู้บ้าง เพื่อการอ่านออก เขียนได้ และคิดวิเคราะห์ เวลาเรียนส่วนใหญ่จะเน้นหนักไปกับการเรียนรู้ภาษาแม่ และการคิดคำนวณเบื้องต้นชั้น ป. ๔- ๖ จะต้องเริ่มให้ความสำคัญกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น ในระดับมัธยมศึกษาการบูรณาการควรบูรณาการในรูปแบบสหวิทยาการมากขึ้น

การออกแบบการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ นี้ จะเน้นการเชื่อมโยง บูรณาการในรายละเอียดสาระการเรียนรู้เป็นความคิดรวบยอดหรือเรื่องใหญ่ๆ ๓ เรื่อง คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อบรมบ่มนิสัยเพาะผู้เรียนให้มีศรัทธาอย่างแน่วแน่ต่อพระรัตนตรัย การออกแบบดังกล่าวจะสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งจะเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ย่อย ให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจและฝึกปฏิบัติข้อธรรมให้สามารถเผชิญสถานการณ์ คือ ปัญหา และความทุกข์ยากต่างๆ โดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ เช่น โยมนสการ คิดหาสาเหตุของปัญหา ฝึกปฏิบัติตามหนทางที่ชอบ และค้นพบทางออก หรือวิธีดับทุกข์เกิดความสุข

๕. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา

ตามหลักการศึกษาที่มีหน้าที่ประเมินผลการเรียน โดยความเห็นชอบของกลุ่มโรงเรียนในเกณฑ์ และแนวทางดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียน การประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชา โดยคิดเป็นหน่วยการเรียนรู้ การคิดจำนวนหน่วยการเรียนรู้ ให้ถือปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ประเมินผลการเรียนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงการเรียนเพื่อตัดสินผลการเรียนรายละเอียดอื่นๆในเรื่องวิธีประเมินผลการเรียน การตัดสินผลการเรียน การโอนผลการเรียน และการอนุมัติการจบหลักสูตรให้เป็นไปตามคู่มือ การประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้กล่าวถึงวิธีการประเมินผลการเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ไว้ดังนี้

๑. การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน มีวิธีปฏิบัติดังนี้

๑.๑ ครูผู้สอนทำการประเมินผู้เรียนก่อนการเรียนแต่ละรายวิชาเพื่อทราบพื้นฐานความรู้ในรายวิชานั้นๆ เพื่อหาทางช่วยเหลือนักเรียนที่ยังมีพื้นฐานความรู้ในรายวิชานั้นไม่ดีพอโดยการสอนซ่อมเสริมนักเรียนที่มีพื้นฐานความรู้ดีแล้ว

๑.๒ ครูผู้สอนต้องแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชา ซึ่งจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมให้นักเรียนทราบพร้อมแจ้งเกณฑ์ต่ำในการผ่านการเรียนการสอนในรายวิชานั้นๆ ด้วย

การประเมินผลต้องประเมินผลให้สอดคล้องหรือประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้โดยการสังเกต การตอบคำถาม การทำแบบฝึกหัด การแสดงออกเวลาปฏิบัติ หรือพฤติกรรมอื่นๆ

๑.๓ ครูผู้สอนต้องทำแผนการประเมินระหว่างเรียนไว้อย่างชัดเจน เช่น กำหนดเนื้อหา ระยะเวลา และอื่นๆ

๑.๔ ครูผู้สอนจะต้องเตรียมเครื่องมือการประเมินผลไว้ให้พร้อม เช่น ข้อสอบแบบสอบถามเพื่อกรอกรายการ

๑.๕ การดำเนินการดังกล่าว ได้ทำร่วมกันหลายคนโดยเฉพาะผู้สอนรายวิชาเดียวกัน ถ้ามีหลายคนจะต้องทำเหมือนกัน เพื่อให้มาตรฐานการเรียนการสอนทัดเทียมกับกลุ่มโรงเรียน ควรจะจัดให้มีการดำเนินการต่างๆ เหมือนกันสำหรับโรงเรียนในกลุ่ม เมื่อทำการประเมินผลทราบผลแล้วหาทางช่วยเหลือและปรับปรุงหลักการสอนของตน

๒. การประเมินผลเพื่อตัดสินการเรียน มีวิธีปฏิบัติดังนี้

๒.๑ ครูผู้สอนแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน และเกณฑ์การผ่านรายวิชา (เป็นขั้นตอนที่ครูผู้สอนต้องปฏิบัติในการเรียนการสอน)

๒.๒ กำหนดสัดส่วนของงานระหว่างภาค และการสอนปลายภาคเรียนการกำหนดสัดส่วนต่อพิจารณาให้เหมาะสมตามลักษณะของรายวิชา เช่น ลักษณะของวิชาที่เป็นทฤษฎีล้วนหรือวิชาที่มีภาคทฤษฎีและฝึกปฏิบัติ หรือวิชาที่ภาคทฤษฎีน้อย และฝึกปฏิบัติมาก การกำหนดสัดส่วนนี้จะใช้ได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากกลุ่มโรงเรียน โดยปกติสัดส่วนงานระหว่างภาค และการสอนปลายภาคเรียนกำหนดดังนี้

- วิชาที่เป็นทฤษฎีล้วน ๕ : ๕

- วิชาที่เป็นทฤษฎีและปฏิบัติ ๕:๕ หรือ ๗:๓ หรือ ๘:๒

คะแนนส่วนหนึ่งๆ อาจจะแบ่งย่อยออกเป็นสัดส่วนอีกก็ได้ เช่น วิชาตัดเย็บเสื้อผ้า ๗๐ คะแนน อาจแบ่งเป็น

- การปฏิบัติบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ ๓๐

- ผลสำเร็จตามจุดประสงค์ ๑๕

- สอบระหว่างภาค ๒๕

๒.๓ ผู้สอนจัดทำแผนการประเมินผลไว้ควบคู่กับการจัดทำแผนการสอน และการดำเนินการวัดผลไว้โดยการทดสอบ การให้ทำกิจกรรม และอื่นๆ^{๒๕}

กิตติมา ปรีดีติลล ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการวัดผลและการประเมินผลในด้านประโยชน์ และมีขั้นตอนในการดำเนินการไว้ดังนี้

๑. เพื่อปรับปรุงการสอนของครู ทำให้ครูทราบว่าผลการสอนของตนเองเก่งอ่อนอย่างไร จะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

^{๒๕}มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, การจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ชวนพิมพ์, ๒๕๒๖.) หน้า ๓๖๖ – ๓๖๗.

๒. เพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ของนักเรียน นักเรียนจะได้ทราบว่าตนเองเก่งอ่อนอย่างไร และครูจะทราบว่าเด็กคนไหนเก่ง อ่อนแค่ไหน จะได้ปรับปรุงแก้ไขเป็นรายๆไป

๓. เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารในโรงเรียน ทำให้ทราบสภาพที่แท้จริงของหลักสูตร โครงการสอน และบันทึกการสอนที่นำมาสู่ภาคปฏิบัติ ประสบปัญหาอย่างไรตรงที่ใดที่ควรจะทำ การแก้ไข หรือพัฒนาต่อไป

๔. เพื่อเป็นข้อมูลทางการศึกษาทั่วไป เช่น เพื่อแสดงผลการเรียนรู้จบเป็นหลักฐานให้ผู้ปกครองทราบ

การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องของผลการเรียนการสอนการวัดผลและประเมินผลจึงสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน

๑. การประเมินผลการเรียน เพื่อช่วยให้ครูได้ทราบความสามารถของแต่ละคนเพื่อนำข้อมูลในการพิจารณาตัดสินว่าจะมีความสามารถเพียงพอในการศึกษาต่อหรือไม่ หากไม่ดีพออาจทำการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นได้

๒. การประเมินผลระหว่างการเรียนรู้เมื่อมีการสอนไประยะหนึ่งควรจะได้มีการประเมินผลนักเรียนตามจุดประสงค์ของรายวิชาเหล่านั้น เพื่อจะได้ทราบว่ามีความพอใจหรือไม่ควรจะได้ก้าวไปข้างหน้าได้หรือยัง

๓. การประเมินผลหลังการเรียนรู้เมื่อมีการเรียนเป็นการประเมินผลรอบคอบครอบคลุมจุดประสงค์ต่างๆ หลายจุดประสงค์ เป็นการประเมินเพื่อตัดสินความสามารถ เพื่อดูว่าตั้งแต่ต้นจนบัดนี้ นักเรียนมีความสามารถตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมต่างๆ มากน้อยเพียงใด^{๖๖}

พนัส หันนาคินท์ ได้กล่าวถึงการวัดผลประเมินผลไว้ดังนี้ การวัดผลประเมินผลมีความหมายต่างกัน การวัดผล (Measurement) เป็นการเปรียบเทียบที่ได้จากการเรียนกับมาตรฐานอันหนึ่งที่ยึดถืออยู่ ซึ่งมีลักษณะเป็นรูปธรรม คือ จะแสดงผลของการวัดออกมาเป็นตัวเลข เพื่อแสดงว่านักเรียนมีความรู้มากน้อยเพียงใดจากที่ได้เรียนมาแล้วและอาจจะบอกได้หลังจากสอบว่า นักเรียนได้คะแนน (จากการวัด) เท่าไร โดยนำผลที่นักเรียนได้ทำกับคำตอบที่ครูเตรียมเอาไว้ เป็นคำตอบที่ถูกไปเปรียบเทียบ ส่วนการประเมินผล (Evaluation) เป็นการกำหนดค่า หรือราคาจากคะแนนที่เราได้จากการวัดผลนั้น เช่น เก่งหรือไม่เก่ง ดีหรือไม่ดี คือ เมื่อเราได้คะแนนจากการวัดมาแล้วเรายังบอกไม่ได้ทีเดียวว่าเด็กคนนั้นเก่งหรือไม่เก่ง เราจะต้องใช้วิจารณ์ญาณดูต่อไปอีกโดยการเปรียบเทียบกับคนอื่นในห้องเดียวกัน^{๖๗}

คณะกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมได้ให้คำอธิบายและจัดกรอบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนาตามสภาพจริง^{๖๘} (Authentic Assessment) เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้

^{๖๖} กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : อักษรณิพนธ์, ๒๕๓๒.) หน้า ๗๓-๗๔.

^{๖๗} พนัส หันนาคินท์, การมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : พินเณศ, ๒๕๒๔.), หน้า ๑๙๙-๒๐๐.

^{๖๘} กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา : กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว ๒๕๔๔), หน้า ๑๐๒.

ตามสภาพจริง โดยยึดหลักธรรมชาติของวิชาและชีวิตของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ในสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาจะเน้นการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา คือ นอกจากวัดองค์ความรู้ กระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แล้วยังอาจใช้กระบวนการวัดตามระบบศีล – สมาธิ – ปัญญา เพื่อครอบคลุมและดูด้านที่ฝึกปฏิบัติ คือ

ศีล พฤติกรรมที่ดำรงทั้ง กาย วาจา และอินทรีย์ทั้ง ๖ เคยชิน แคล่วคล่อง อยู่ตัวเป็นวินัย เข้าสู่ชีวิต โดยการสังเกต การบันทึก

สมาธิ จิตใจมีคุณธรรม มีประสิทธิภาพ และมีความสุข โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจสอบตนเอง

ปัญญา ความรู้ คิด เข้าใจ การมองเห็นความจริง เท่าทัน ทั้งระบบความสัมพันธ์เป็นเหตุผลที่เชื่อมโยงประยุกต์เข้าสู่วิถีชีวิตใหม่ โดยกาสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจสอบตนเอง หรือถ้าจะให้ชัดเจนขึ้น ควรประเมินตามสภาพจริงเพื่อดูการวิวัฒนาคุณภาวะทางธรรมจริยา ตามหลักอริยวัฑฒิ ๕ คือ

๑.ศรัทธา วัดว่ามีความเชื่อที่ไม่งมงาย มีเหตุผลประกอบด้วยปัญญา ชงไม่เบียดเบียนชีวิตและสังคม โดยการสังเกต การสะท้อนความคิด การตรวจสอบตนเอง

๒.ศีล วัดว่ามีความประพฤติและวิถีชีวิต ไม่เบียดเบียน แต่เกื้อกูล มีวินัย เอื้อต่อวัฒนธรรม โดยการสังเกต การตรวจสอบตนเอง การบันทึกพฤติกรรม

๓.สุตะ วัดว่ามีความรู้เกี่ยวกับข่าวสาร ข้อมูล ทันต่อเหตุการณ์ สถานการณ์ และมีรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต กิจการของตน โดยการสอบถาม การสังเกต การสัมภาษณ์

๔.จาคะ วัดว่ามีจิตใจกว้างขวาง ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว รู้จักเสียสละ บำเพ็ญประโยชน์ โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ และการบันทึก

๕.ปัญญา วัดว่าคิด เข้าใจ ทำการต่างๆ ด้วยปัญญา รู้จักแยกแยะชั่วดี คุณและ โทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง หยั่งถึงเหตุปัจจัย และความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งหลายโดยการสอบถาม การสัมภาษณ์ การตรวจสอบตนเอง

๑.หลักการสำคัญของการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

๑.เป็นการประเมินในสถานการณ์ที่ปฏิบัติจริง หรือเกี่ยวข้องในชีวิตจริง ผสมผสานไปกับการเรียนการสอน โดยสอดคล้องกับเป้าหมาย / ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

๒.เป็นการประเมินที่ครอบคลุมการแสดงออก การกระทำ กิจกรรม และกระบวนการทำงาน ผลงาน / ผลการกระทำ รวมถึงแฟ้มสะสมผลงานของผู้เรียน

๓.เน้นประเมินความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การค้นคิด การใช้เหตุผล กระบวนการคิดแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้และการปรับปรุง

๔.เน้นการประเมินพัฒนาการ ค้นหาสิ่งที่ดำรงของผู้เรียน เป็นการประเมินเชิงบวก ไม่ใช่การประเมินเพื่อจับผิดหรือค้นหาข้อบกพร่อง และมีการนำข้อมูลจากการประเมินไปใช้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนด้วย

๕.เป็นการประเมินที่ต่อเนื่อง โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และเหมาะสม

๖.เป็นการประเมินเชิงคุณภาพ โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด โดยจำแนกองค์ประกอบของสิ่งที่ประเมิน และอธิบายถึงระดับคุณภาพของผลงาน / การปฏิบัติ (rubric assessment)

๗.เป็นการประเมินผู้ที่เกี่ยวข้องหลายด้านมีส่วนร่วมในการประเมิน และผู้ปกครอง

๒.ขั้นตอนการดำเนินงานการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

๑.กำหนดผู้ประเมิน ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครอง

๒.กำหนดเป้าหมาย / วัตถุประสงค์ในการประเมิน

๓.กำหนดขอบเขต องค์ประกอบของสิ่งที่ประเมิน พร้อมทั้งระบุเกณฑ์การประเมิน

๔.เลือกวิธีการ และสิ่งที่ประเมินให้เหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรมและงาน

๕.กำหนดเวลา และสถานการณ์ที่จะประเมิน

๖.รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสรุปผลการประเมิน และนำผลการประเมินไปใช้พัฒนาผู้เรียนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๓.วิธีวัดเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

การวัดและการประเมินผลตามสภาพจริงในการเรียนการสอนตามหลักสูตรพระพุทธศาสนา นี้ ผสมผสานไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้แก่ผู้เรียนในสถานการณ์ที่ผู้เรียนปฏิบัติจริงโดยเน้นให้ครอบคลุมพฤติกรรมแสดงออก กระบวนการ ผลผลิต และแฟ้มผลงานดังนี้ วิธีการ และเครื่องมือที่ใช้มีหลากหลาย เช่น

๑. การสังเกต มีทั้งการสังเกตอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ สามารถทำได้ตลอดเวลาทั้งในระหว่างการเรียนการสอนหรือทำกิจกรรมอื่นๆ นอกห้องเรียนจากการสังเกตผู้สอนสามารถเห็นพฤติกรรม ของผู้เรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มได้ พฤติกรรมที่สังเกต ได้แก่ การแสดงอารมณ์ ออก สีหน้า กิริยาท่าทาง การพูดคุยโต้ตอบ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน พฤติกรรมการทำงานในกลุ่ม ความอดทน วิธีการแก้ปัญหา ความคล่องแคล่วในการใช้อุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกต ได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ (Check list) แบบประเมินค่า (Rating scales) แบบบันทึกพฤติกรรม เป็นต้น

ตัวอย่างเครื่องมือประเมินการสังเกตแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

แบบสังเกตการทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม

ที่	พฤติกรรม	มี	ไม่มี
๑.	การวางแผน		
๒.	หัวหน้ากลุ่มดูแลให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการทำงาน		
๓.	สมาชิกให้ความร่วมมือต่อกลุ่มหัวหน้า		
๔.	การยอมรับฟังความคิดเห็น		
๕.	การแสดงความคิดเห็น		
๖.	การทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย		
๗.	การติดตามงาน		
๘.	การปรับปรุงงาน		
๙.	ความร่วมมือภายในกลุ่ม		
๑๐.	ผลงานที่ปรากฏ		

เกณฑ์การประเมิน ถ้ามีการปฏิบัติตั้งแต่ ๘ รายการขึ้นไปถือว่า ดี

ถ้ามีการปฏิบัติต่ำกว่า ๘ รายการถือว่า ควรปรับปรุง

ตัวอย่างเครื่องมือประเมินการสังเกตแบบประเมินค่า (Rating Scales)

แบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน

กลุ่มที่ / ชื่อกลุ่ม	รายการประเมิน				
	ความสามัคคี ระดับ ๑-๓	การแสดง ความคิดเห็น ระดับ ๑-๓	การรับฟัง ความคิดเห็น ระดับ ๑-๓	ความคิดริเริ่ม ระดับ ๑-๓	การสรุปความคิด รวบยอด ระดับ ๑-๓
๑.....					
๒.....					
๓.....					
๔.....					
๕.....					

แผนภาพที่ ๒.๓ แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน

คำอธิบายระดับคุณภาพ ๓ หมายถึง มีพฤติกรรมปฏิบัติตามคุณลักษณะในระดับดี

๒ หมายถึง มีพฤติกรรมปฏิบัติตามคุณลักษณะระดับพอใช้

๑ หมายถึง มีพฤติกรรมปฏิบัติตามคุณลักษณะน้อยหรือไม่มี

๒. การสัมภาษณ์ มีทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นการสนทนา ซักถาม หรือพูดคุย เพื่อค้นหาข้อมูลที่ไม่อาจพบเห็นอย่างชัดเจน ในสิ่งที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติตน ในการทำ โครงการ โครงงาน การทำงานกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลอาจเป็นตัวนักเรียนเอง เพื่อนร่วมงาน หรือผู้ปกครองก็ได้

๓ .การประเมินระดับคุณภาพ (Rubric Assessment) เป็นการประเมินโดยการ วิเคราะห์ องค์ประกอบและประเด็นที่จะประเมิน พร้อมทั้งอธิบายลักษณะของคุณภาพงานหรือการ กระทำ เป็นระดับคุณหรือปริมาณ เพื่อเป็นแนวทางและข้อมูลให้ผู้เกี่ยวข้อง ได้ทราบว่าผู้เรียนอะไร ทำอะไรได้มากน้อยเพียงใด มีคุณภาพผลงานเป็นอย่างไร โดยมีการกำหนดการให้คะแนน เป็น ๒ ระบบ

๑.การให้คะแนนภาพรวม (Holistic Score) เป็นการให้คะแนนผลงาน ชิ้นงาน โดยดูภาพรวมว่า มีความเข้าใจความคิดรวบยอด การสื่อความหมาย กระบวนการใช้ และผลงาน อย่างไร โดยเขียนอธิบายคุณภาพของงานหรือความสำเร็จของงานตามระดับคุณภาพที่กำหนด

๒.การให้คะแนนแบบแยกองค์ประกอบ (Analytical Score) เพื่อให้มอง คุณภาพของงานหรือความสามารถของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน จึงได้มีการแยกองค์ประกอบของการให้ คะแนนและอธิบายคุณภาพของงานในแต่ละองค์ประกอบเป็นระดับ โดยทั่วไปแล้วจะมีการแยก องค์ประกอบของงานเป็น ๔ ด้านคือสามารถเข้าใจในการสื่อสาร กระบวนการ และผลงาน ดังนี้

องค์ประกอบ ระดับคุณภาพ	ความเข้าใจ	การสื่อสาร	กระบวนการ	การผลผลิต
๔	แสดงความคิดรวบยอดได้ถูกต้องครบถ้วน อย่างสมเหตุสมผล มีการสรุปอ้างอิงประยุกต์ใช้และขยายคามดีได้ดี	สามารถสื่อความหมายได้อย่างดี ถูกต้องนำเสนอได้ชัดเจนแจ่มแจ้ง คนทุกทุกระดับเข้าใจได้อย่างดีมีการใช้ภาพสัญลักษณ์แผนภูมิได้ถูกต้องเหมาะสม	ใช้วิธีการยุทธวิธีที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม	มีผลงานที่ถูกต้องสมบูรณ์ครบถ้วนตรงตามมาตรฐานตอบสนองเป้าหมายจุดประสงค์เชื่อมโยงการตอบสนองได้อย่างสมบูรณ์
๓	แสดงความคิดรวบยอดได้ถูกต้องตรงประเด็นมีคำอธิบายเหมาะสมแสดงเหตุผลได้ดีพอใช้	สามารถสื่อความหมายได้ถูกต้องและนำเสนอได้ชัดเจนมีการใช้ภาพสัญลักษณ์ประกอบบ้างในบางส่วน	ใช้วิธีการยุทธวิธีในการแก้ปัญหาการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นบางส่วน	มีผลงานที่ถูกต้องสมบูรณ์สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานและสามารถเชื่อมโยงสู่การแก้ปัญหาได้
๒	แสดงความคิดรวบยอดได้ถูกต้องในบางส่วนแสดงเหตุผลน้อย	สามารถสื่อความหมายได้พอใช้นำเสนอด้วยภาพโมเดลน้อย	ใช้วิธีการยุทธวิธีในการแก้ปัญหาการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นบางส่วน	มีผลงานค่อนข้างถูกต้องสามารถเชื่อมโยงได้บางส่วน
๑	แสดงความคิดรวบยอดไม่ถูกต้องสมบูรณ์และไม่มี การแสดงเหตุผล	สื่อความหมายเข้าใจน้อย ไม่มีการใช้ภาพสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายหรือนำเสนอผิดในบางส่วน	มีการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันน้อย	มีผลงานที่ไม่สมบูรณ์ ตอบปัญหาที่ต้องการได้น้อย
๐	แสดงความคิดรวบยอดที่ผิดและไม่มีการแสดงเหตุผลใดๆ	สื่อความหมายเข้าใจยาก ใช้แผนภูมิผิดหรือไม่แสดงแผนภูมิสัญลักษณ์ใดๆ	ไม่มีการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	มีผลงานไม่ถูกต้อง ไม่สามารถตอบสนองการแก้ปัญหาได้

แผนภาพที่ ๒.๔ แบบประเมินคุณภาพกิจกรรมนักเรียน

เกณฑ์การสรุปคะแนน เมื่อสรุปคะแนนของงานที่มี ๔ องค์ประกอบ จะมีคะแนนเต็ม ๑๖ คะแนน อาจแบ่งเป็นระดับคุณภาพ ดังนี้ ๑๓ – ๑๖ หมายถึง ดีมาก (มีค่าระดับ)

๑๐ – ๑๒	หมายถึง	ดี	มีค่าระดับ ๓
๗ – ๙	หมายถึง	พอใช้	มีค่าระดับ ๒
๔ – ๖	หมายถึง	ควรปรับปรุง	มีค่าระดับ ๑
๐ – ๓	หมายถึง	ไม่ผ่าน	มีค่าระดับ ๐

๔. การประเมินแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio Assessment) ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดการเรียนการสอนในสภาพจริง (Authentic Learning) และบูรณาการความรู้ในวิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน ผลงานต่างๆ ในระหว่างการเรียนรู้ ผู้เรียนจะจัดเก็บไว้ในแฟ้ม หรือกล่อง หรือวัสดุอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับชิ้นงาน เรียกว่าแฟ้มสะสมงาน เป็นการสะสมงานอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อแสดงความรู้ ความสามารถ ความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในการเรียนรู้ ดังนั้น ขั้นตอนสำคัญของการจัดทำแฟ้มสะสมผลงาน คือ

๑. การสะสมงาน (Collect) เป็นระยะที่รวบรวมงานของผู้เรียน

๒. มีการคัดเลือกงาน (Select) เป็นระยะที่ผู้เรียนเลือกงาน/ชิ้นงานที่ดีที่สุดซึ่งอาจมีหลายชิ้นที่เพียงที่จะแสดงความก้าวหน้า แสดงศักยภาพ และตอบสนองเป้าหมายหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ แล้วจัดระบบแฟ้มให้สมบูรณ์

๓. การสะท้อนความรู้สึkst่องาน (Reflect) เป็นระยะการประเมินซึ่งอาจผสมผสานอยู่ในผลงาน ประกอบด้วยการประเมินตนเองของผู้เรียน การประเมินของผู้สอน ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อชิ้นงาน/ ผลงาน และต่อแฟ้มสะสมผลงานของตน

๔. การประเมิน (Assess) เป็นการประเมินความสำเร็จ ของผู้เรียนจากผลงานที่แสดง ความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ในวิชาต่าง ๆ ซึ่งจะต้องครอบคลุมทั้งการประเมินตนเอง ของผู้เรียน การประเมินของผู้สอน เพื่อน และผู้ปกครอง

ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการประเมิน ผู้สอนจะต้องเขียนอธิบายระดับคุณภาพของชิ้นงาน เพื่อให้ได้มาตรฐานและแนวทางให้ผู้เรียนจัดทำแฟ้มสะสมผลงานที่แสดงความรู้ความสามารถและศักยภาพของตนเองอย่างชัดเจน ให้ผู้สอนสามารถทราบความสามารถที่แท้จริงและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนได้^{๖๔}

^{๖๔} กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา : กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ , (กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว ๒๕๕๔), หน้า ๑๐๓ – ๑๐๖.

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมถือเป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจของพนักงาน ที่ประกอบไปด้วยกิจกรรมต่าง ๆ มากมายที่ต้องการการมีส่วนร่วมของพนักงานทั่วไป จึงจะส่งผลให้การบริหารจัดการงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจของพนักงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยนั้นได้มีนักศึกษา และนักวิชาการหลายท่านได้วิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

บัณฑิตา ทรัพย์กมล ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ: ศึกษากรณีโรงงานอุตสาหกรรมเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้บริหารต่อความรับผิดชอบต่อสังคม นโยบายขององค์กรและแนวโน้มการจัดกิจกรรมในองค์กร จากการศึกษาพบว่า ทัศนคติของผู้บริหารต่อความรับผิดชอบต่อสังคมภายในองค์กรเห็นด้วยต่อการจัดกิจกรรมให้แก่ลูกจ้างมากที่สุด ส่วนทัศนคติของผู้บริหารต่อความรับผิดชอบต่อสังคมภายนอกองค์กรเห็นด้วยต่อการให้บริการที่ซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภคมากที่สุด รองลงมาคือการไม่จ้างแรงงานที่ผิดกฎหมาย และทัศนคติของผู้บริหารต่อขอบเขตความรับผิดชอบต่อสังคม ในภาพรวมผู้บริหารเห็นด้วยในเรื่องสิทธิของผู้บริโภค ในด้านของนโยบายพบว่า ส่วนใหญ่มีนโยบายด้านการส่งเสริมอาชีพและการผลิตสินค้าและบริการมากที่สุด รองลงมาคือ นโยบายด้านการรักษาสภาพแวดล้อมและแนวโน้มของการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม พบว่าแนวโน้มที่ผู้บริหารจะจัดกิจกรรมในด้านการผลิตสินค้าที่ดีและมีคุณภาพมากที่สุด รองลงมาคือการรักษาสภาพแวดล้อมการบริจาคเงินหรือสิ่งของในงานสาธารณกุศลต่าง ๆ^{๗๐}

เดโช แสนภักดี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ของสมาชิกกลุ่มอาชีพ จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกลุ่มอาชีพที่มีตำแหน่งทางสังคมแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในโครงการฯ แตกต่างกันในขณะที่เพศ อายุ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนที่แตกต่างกัน ทำให้การมีส่วนร่วมในโครงการไม่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการฯ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในโครงการฯ^{๗๑}

พัชรี นิวัฒน์เจริญชัยกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของพนักงานบริษัท เทเลคอมเอเชียคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) และบริษัทในเครือ” ผลการวิจัยพบว่าพนักงานในบริษัทได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคม อันได้แก่ โครงการบริจาคเงินหรือสิ่งของช่วยเหลือแก่สถานสงเคราะห์มากที่สุด รองลงมาได้แก่ โครงการบริจาคเงินหรือสิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบภัย ปัจจัยที่เข้า

^{๗๐} บัณฑิตา ทรัพย์กมล, “ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรภาคธุรกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงงานอุตสาหกรรมเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร”, **สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต**, (การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖).

^{๗๑} เดโช แสนภักดี, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ของสมาชิกกลุ่มอาชีพ จังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๒).

ร่วมกิจกรรมของพนักงานส่วนใหญ่เข้าร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคม เพราะต้องการให้สังคมดีขึ้นและอุปสรรคในที่ชัดเจนต่อกิจกรรม ด้านกลวิธีผู้บริหารควรเข้าร่วมกิจกรรมกับพนักงาน ด้านการประชาสัมพันธ์ การเข้าร่วมกิจกรรม เพราะพนักงานไม่เห็นประโยชน์ของการทำกิจกรรมและไม่เห็นความสำคัญของการทำกิจกรรม ส่วนในเรื่องแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพนักงานบริษัทส่วนใหญ่มีทัศนคติเห็นด้วยต่อการมีส่วนร่วม ซึ่งแบ่งได้เป็น ๕ ด้าน ด้านนโยบายองค์กร บริษัทควรมีนโยบายสัมพันธ์ บริษัทควรมีการเผยแพร่ข่าวสาร/ การประชาสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมเป็นระยะ ๆ ด้านการเปิดโอกาสให้พนักงานแสดงความคิดเห็นโดยพนักงานส่วนใหญ่เห็นควรให้พนักงานแสดงความคิดเห็น และด้านรางวัลใจ พนักงานส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางการส่งเสริมด้านรางวัลใจ ที่ทำให้พนักงานตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคม^{๗๒}

มนตรี เลิศสกุลเจริญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารองค์กรธุรกิจมีความเห็นด้วยกับแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมทางด้านเศรษฐกิจ กฎหมายจริยธรรมและ การใช้ดุลยพินิจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้ง ๔ ด้าน และมีความเห็นด้วยต่อการจัดกิจกรรมหรือบริการที่สะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อสังคมทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อม สิทธิผู้บริโภค และวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารให้ความสำคัญทางด้านสิทธิผู้บริโภคมากที่สุด และแนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ ผู้บริหารองค์กรธุรกิจควรมีการกำหนดนโยบายขององค์กรให้ครอบคลุมถึงความรับผิดชอบต่อสังคมด้านต่าง ๆ และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการของลูกค้า และสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนอย่างแท้จริง โดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมจากฝ่ายต่าง ๆ ขององค์กรธุรกิจ เพื่อให้การจัดกิจกรรมตอบสนองต่อความต้องการของทุกฝ่ายอย่างเป็นรูปธรรมและสร้างความเชื่อถือให้กับลูกค้าและชุมชนภายนอก^{๗๓}

วิริสตา ศิริวงศ์ ณ ออยุธยา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อสังคมในองค์กรธุรกิจไทย กรณีศึกษา บริษัท โตโยต้ามอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด” ผลการศึกษาพบว่า องค์กรมีการกำหนดนโยบายและเป้าหมายความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายและปรัชญาขององค์กร และกระจายไปยังพนักงานระดับให้มีส่วนร่วมและมีความตระหนัก โดยปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันคือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกองค์กร ลักษณะกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมมี ๓ รูปแบบคือ Corporate-driven CSR, Social Driven CSR และทั้ง ๒ แบบรวมกัน และองค์กรประกอบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการเลือกประเด็นความต้องการของสังคมมาทำเป็นโครงการ มีตัวชี้วัดและเป้าหมายแผนการดำเนินงานและวิธีการประเมินผล ซึ่งประเมินผลทั้งก่อนทำ ระหว่างทำ และหลังทำ โดยประเมินผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมของกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด ผลที่ได้จัดทำเป็น รายงานการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน

^{๗๒} พชร นิวัฒน์เจริญชัยกุล, "การมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของพนักงานบริษัท เทเลคอมเอเชีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) และบริษัทในเครือ", **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖).

^{๗๓} มนตรี เลิศสกุลเจริญ, "แนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดนนทบุรี", **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๗).

สำหรับแนวโน้มกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมในอนาคต เน้นการพัฒนากิจกรรมที่ทำให้ปัจจุบันมีความต่อเนื่อง ส่วนประเด็นหรือหัวข้อกิจกรรมจะเป็นเรื่องใดขึ้นกับกระแสของสังคมในขณะนั้น^{๗๔}

กรณิภา อังคทาภิณธ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพนักงานต่อการดำเนินกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของพนักงานธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด(มหาชน)” ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างเคยเข้าร่วมโครงการบริจาคเงินหรือสิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบภัยและมีการรับรู้ด้านกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง Fuller and Fiona (๒๐๐๔) ได้ศึกษาอนาคตทางจริยธรรมของธุรกิจขนาดใหญ่ : ความรับผิดชอบต่อสภาพลักษณะในอนาคตของธุรกิจขนาดใหญ่เกี่ยวกับจริยธรรมในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์ชาติต้องการความคุ้มครองจากการกระทำของธุรกิจขนาดใหญ่ โดยมีเวลาและสถานที่อย่างไร้พรมแดน ซึ่งมนุษย์เข้าร่วมการตัดสินใจในธุรกิจของตนชนิดวันต่อวัน หรือในหน้าที่ของตนที่ได้ไว้แล้ว ในการศึกษาครั้งนี้เน้นการรวมจริยธรรมเข้ากับอนาคต ทำให้อนาคตทางจริยธรรมเกิดขึ้น สร้างจรรยาบรรณที่พัฒนาและเข้มแข็งขึ้นในองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ ในครั้งนี้ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมในปัจจุบันขององค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ ๕ องค์กรพบว่ามีความสัมพันธ์เชิงคุณภาพที่มีการทดลองระหว่างการเน้นอนาคตขององค์กรธุรกิจขนาดใหญ่เหล่านี้กับการให้คะแนนดัชนีความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจขนาดใหญ่ การบังคับอนาคตทางจริยธรรมของธุรกิจขนาดใหญ่ควรจะเป็นคำสั่งบังคับบัญชาสำหรับผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด Scotts (๒๐๐๔) ได้ศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรที่มีความสำคัญต่อสถานะแวดล้อมของการวิจัยและพัฒนา พบว่าองค์กรที่ดำเนินการเกี่ยวกับการลงทุน จะให้ความสนใจกับการปล่อยมลพิษของเสียต่าง ๆ และการให้ความรับผิดชอบต่อองค์กรมากขึ้น ดังนั้นสถานะแวดล้อมในการวิจัยและพัฒนาขององค์กรจะขึ้นอยู่กับนโยบายขององค์กรและโครงสร้างทางการตลาด^{๗๕}

ดังนั้นจากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมนั้น พอสรุปได้ว่า เป็นการเน้นคุณค่าการวางแผนของแต่ละระดับของชุมชน การใช้เทคโนโลยีหรือทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นมาผสมผสานให้เข้ากับประสิทธิภาพการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพประชาชนให้สามารถดำเนินการพัฒนาด้วยตนเองได้ การเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามแบบประเพณีดั้งเดิม และการใช้วัฒนธรรมและการสื่อสารที่สอดคล้องกับการพัฒนาโดยใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสมและมีการประเมินผลการปฏิบัติงานด้วย

^{๗๔}วิรสุตา ศิริวงศ์ ณ อยุธยา, "ความรับผิดชอบต่อสังคมในองค์กรธุรกิจไทยกรณีศึกษา : บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด", **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์กร : คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐).

^{๗๕}กรณิภา อังคทาภิณธ์, "การมีส่วนร่วมของพนักงานต่อการดำเนินกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน)", **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒).

๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนสำหรับการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดี ก็ต่อเมื่อผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการข้อมูลประสบการณ์ใหม่ ๆ เข้ามา และโอกาสได้ใช้กระบวนการทางสติปัญญาของตน ในการคิด กลั่นกรอง ข้อมูล ทำความเข้าใจข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูล ความรู้ใหม่กับความรู้เดิม และสร้างความหมาย ข้อมูลความรู้ด้วยตนเอง กระบวนการสร้างสรรค์ความรู้นี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนที่มีความหมายต่อตนเอง อันจะส่งผลถึงความเข้าใจ และการคงความรู้ (retention) จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยนั้นได้นักศึกษา และนักวิชาการหลายท่านได้วิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนไว้ดังนี้

ชชาติ ชัยศรี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมตามแนววิถีพุทธ เพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านสันมะเค็ดสันธิ์หลักหัวฝายพัฒนา ตำบลเวียงการหลง อำเภอยางป่าเป้า จังหวัดเชียงราย” ผลการวิจัยพบว่า

นักเรียนได้รับความรู้ ประสบการณ์การพัฒนาคุณธรรมของตนเองการปฏิบัติจริงทั้งบทบาทที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการจัดให้บทบาทที่ต้องการปฏิบัติด้วยตนเอง นักเรียนมีความสุขในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ และมีการพัฒนาคุณธรรมดีขึ้น คณะครู นักการศึกษาโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาคุณธรรม เข้าใจสภาพของนักเรียนดีขึ้น รู้จักบูรณาการการเรียนรู้อัตนศาสตร์สถานศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนได้พระภิกษุสงฆ์มีโอกาสดำเนินการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนและมี การพัฒนาการนำเสนอหลักธรรมให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน ชุมชนผู้ปกครองรับรู้ปัญหาด้านพฤติกรรมของลูกหลาน มีโอกาสคิดวิเคราะห์สาเหตุ ปัญหาและหาวิธีการแก้ไขปัญหาพร้อมกับทุกฝ่ายจนสามารถพัฒนาคุณธรรมให้กับลูกหลานของตนเองดีขึ้น^{๗๖}

ถวิล อรัญเวศ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำพุทธวิธีในการสอนมาใช้สอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา” ผลการศึกษา พบว่า

๑) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนวิชาจริยศึกษาตามแบบพุทธวิธีในการสอนกับการสอนตามปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ กล่าว คือ นักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนตามแบบพุทธวิธีในการสอน มีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนวิชาจริยศึกษาสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนตามปกติ ค่าเฉลี่ย ๓๑.๓๖ กับ ๒๘.๘๔ ตามลำดับ

๒) นักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนตามแบบพุทธวิธีในการสอนและนักเรียนที่เรียนจาก วิธีสอนตามปกติ มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ กล่าวคือ ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมต่างก็มี การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นมาก คะแนนเต็ม ๑๕๐ กลุ่มทดลองได้ คะแนนเฉลี่ย ๑๓๖.๘๐ ส่วนกลุ่มควบคุมได้คะแนนเฉลี่ย ๑๓๕.๘๐ และจากการทดสอบ ค่า t แล้วไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕^{๗๗}

^{๗๖}นายชชาติ ชัยศรี และคณะ, “โครงการวิจัยการศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนตามแนววิถีพุทธเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน”, **งานวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๘).

^{๗๗}ถวิล อรัญเวศ, “การนำพุทธวิธีในการสอนมาใช้สอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๔).

นราตรี ธัญญา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการนำ หลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ” ผลการศึกษา พบว่า

๑) การนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนในระดับมากมีจำนวนมากที่สุดร้อยละ ๕๗.๘๐ รองลงมาคือการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน ในระดับปานกลางร้อยละ ๔๒.๒๐

๒) นักเรียนหญิงและนักเรียนชายนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยนักเรียนหญิงมีระดับการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้มากกว่านักเรียนชาย

๓) นักเรียนในโรงเรียนขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ มีการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันไม่แตกต่างกัน^{๗๘}

จิรัชกาล พงศ์ภคเษียร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบโรงเรียนที่เน้นความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของนักเรียน” ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบของโรงเรียนที่เน้นความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นประกอบไปด้วย ๗ ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ปัจจัยด้านธุรการเงิน ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านวิชา ปัจจัยกิจการนักเรียน ปัจจัยด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม และปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับชุมชน^{๗๙}

สากร เกตุทอง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา ๗” ผลการวิจัยพบว่า

สภาพและปัญหาในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่เป็นประเด็นที่ผู้บริหารทราบและถือปฏิบัติกันอยู่แล้ว แต่ในทางปฏิบัติจริงยังไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายของผู้บริหารโรงเรียนเท่าที่ควร ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากปัจจัยสำคัญคือการขาดงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ ในการพัฒนาแบบการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดมีความเห็นว่า รูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา ๗ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ ๕ ด้านได้แก่ ด้านบริหาร ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการสอนและ

^{๗๘} นราตรี ธัญญา, “การศึกษาการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓).

^{๗๙} จิรัชกาล พงศ์ภคเษียร, “การพัฒนาแบบโรงเรียนที่เน้นความเป็นมนุษย์สมบูรณ์ของนักเรียน”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕).

การนิเทศด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน และด้านการประเมินผลทางจริยธรรมนั้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับเหมาะสมอย่างยิ่งทั้งหมด^{๘๐}

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผลการวิจัยพบว่า

ด้านคุณธรรมจริยธรรมที่กำหนดส่วนใหญ่ยังมีลักษณะเป็นขนบธรรมเนียมที่เน้นการอบรมปลูกฝังให้นักเรียนอยู่ในกรอบพฤติกรรมของระเบียบวินัย โรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาให้ความสนใจในเรื่องการประเมินผลคุณธรรมจริยธรรม โดยมีการกำหนดให้มีระบบการประเมินทั้งเกณฑ์และบ่งชี้ในการประเมินที่ชัดเจนด้านกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมทุกกิจกรรมของโรงเรียนมีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมคือ ผู้ปกครองและชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดคุณธรรม จริยธรรมของสถานศึกษาตั้งแต่เริ่มต้น^{๘๑}

สำราญ รัตนทิพยาภรณ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสอนพระพุทธศาสนาและความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนพระพุทธศาสนาของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๒ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า

ในส่วนของคุณคิดรวบยอดทางพระพุทธศาสนานั้น ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดรวบยอดทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับที่น่าพอใจ ในด้านต่าง ๆ เช่นการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนา การปฏิบัติตามมารยาทของชาวพุทธในสังคมไทย การปฏิบัติตนในการปกป้องและเผยแพร่พระพุทธศาสนา ตลอดจนความตระหนักในคุณค่าและเห็นความสำคัญของการปฏิบัติธรรม ส่วนระดับที่ยังไม่น่าพอใจ คือ การปฏิบัติตนตามพุทธศาสนาสุภาษิตและประยุกต์มาใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน สำหรับเจตคติต่อพระพุทธศาสนานั้น ผู้บริหารมีเจตคติต่อพระพุทธศาสนาที่ดีมาก ในเรื่องที่ว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไม่เพียงก่อให้เกิดประโยชน์แก่ คนปฏิบัติยังมีผลผดุงสันติให้เกิดขึ้นในสังคมส่วนครูผู้สอนมีเจตคติต่อพระพุทธศาสนาที่ดีมากในเรื่อง การเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ดีพุทธศาสนิกชนต้องทำตัวเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นยึดถือปฏิบัติ แต่ครูผู้สอนมีเจตคติต่อพระพุทธศาสนาในระดับน้อย คือเรื่องคุณธรรมเป็นสิ่งที่สอนได้ยากเพราะขาดตัวอย่างที่ดี นอกจากนี้ในส่วนของความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนพระพุทธศาสนานั้น พบว่า ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนเห็นด้วยทั้งในด้านเนื้อหาพระพุทธศาสนา ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การจัดการเวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนสื่อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล การจัดบรรยากาศและเสริมสร้างศรัทธาบุคลิกภาพของผู้สอนพระพุทธศาสนา และสภาพการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน^{๘๒}

^{๘๐} สากล เกตุทอง, “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเขตการศึกษา เขตการศึกษา ๗”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๕).

^{๘๑} ศักดิ์ชัย นิรัญทวี และคณะ, “รายงานประเมินการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, **รายงานวิจัย**, (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๐), (อัดสำเนา).

^{๘๒} สำราญ รัตนทิพยาภรณ์, “ความคิดรวบยอดและเจตคติต่อพระพุทธศาสนาและความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนพระพุทธศาสนาของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๒ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕).

พระครูปัญญาวุฒนกิจ (ปญญาวุฒโน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต ๔” ผลการวิจัยพบว่า

๑) สภาพการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีสภาพอยู่ในระดับมาก ๓ ด้านโดยด้านที่มีสภาพการจัดการเรียนการสอนมากที่สุดได้แก่ ด้านหลักสูตร รองลงมาได้แก่ ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามลำดับ ยกเว้นด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

๒) ปัญหาการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน และมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ๒ ด้านโดยด้านที่มีปัญหาระดับปานกลางเป็นอันดับแรก คือ ด้านอุปกรณ์และสื่อการสอนรองลงมา คือ ด้านหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๓) ครูผู้สอน ที่มีเพศต่างกัน มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกัน มีประสบการณ์สอนต่างกันและมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาต่างกัน มีสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ทั้งโดยภาพรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕

๔) ครูผู้สอน ที่มีเพศต่างกัน มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกัน มีประสบการณ์สอนต่างกันและมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาต่างกัน มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ทั้งโดยภาพรวม และเป็นรายด้านไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ ครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกันมีปัญหาด้านอุปกรณ์และสื่อการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกัน ที่จบการศึกษาวិชาเอกทางด้านสังคมศึกษา มีปัญหามากกว่าครูผู้สอนที่จบการศึกษาวิชาเอกอื่น^{๘๓}

ฉะนั้น สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อใช้ในหลักการจัดการศึกษา คือ กระบวนการดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยวิธีการต่างๆ อาศัยกระบวนการดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยวิธีต่างๆ และอาศัยในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ทักษะและทัศนคติ โดยอาศัยทรัพยากรในการบริหาร อันได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของเพื่อให้การจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ ประสิทธิภาพที่จะสร้างความเจริญงอกงามให้แก่ผู้บริการ ครูผู้สอนและนักเรียน ทำให้สังคม และประเทศชาติ ได้มีการวางแผนการจัดองค์การ การนำและการควบคุมเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพนั้นผู้บริหารจะต้องอาศัยกระบวนการในการบริหารและจัดการศึกษา องค์ประกอบสำคัญ คือ การจัดการเรียนการสอน องค์ประกอบด้านการบริหาร การจัดการสถานศึกษาเป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการจัดการศึกษาให้ได้ประสิทธิภาพมากขึ้น

^{๘๓} พระครูปัญญาวุฒนกิจ ปญญาวุฒ พิงสูงเนิน, “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ในสถาบันขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต ๔”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๙).

๒.๔.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสอนศีลธรรม

ครูพระสอนศีลธรรม ได้ยึดหลักวิธีการเสริมสร้างศรัทธาแก่ผู้เรียนด้วยการปลูกฝังด้วยโอวาท ๓ คือ ไม่ทำชั่วทำแต่ดี ชำระจิตให้บริสุทธิ์ เน้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ตัวผู้เรียน จึงมีคุณสมบัติที่ตรงกับสาขาวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อให้ความรู้ต่างๆ แก่นักเรียนอย่างครบถ้วน และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในแง่บุคคลแบบอย่างทางสังคม

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรม พบว่า ได้มีนักวิชาการได้นำเสนอไว้ดังนี้

พระครูสุธีปริยัตยาทร (วรพงศ์ วรณฺญ) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของพระสงฆ์ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต ๑” สรุปผลการวิจัยพบว่า

๑. พระสงฆ์ผู้สอน ควรมีการศึกษาค้นคว้าและทำความเข้าใจ เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน ทั้ง ๔ ด้าน ให้ชัดเจนทุกๆ ประเด็นอย่างละเอียด ก่อนที่จะดำเนินการสอนสืบต่อไป

๒. พระสงฆ์ผู้สอน ควรเข้ารับการฝึกอบรมและพัฒนาเชิงปฏิบัติการ ด้านการจัดการเรียนการสอน

๓. พระสงฆ์ผู้สอน ควรพิจารณาข้อบกพร่องของตนเอง ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงแก้ไข ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป^{๔๔}

พระมหาสายันต์ นามเมือง ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า

๑) ความพร้อมของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากสูงสุดมาหาคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความพร้อมด้านความรู้ ความพร้อมด้านประสบการณ์การสอน และความพร้อมด้านเงื่อนไขเวลาการสอนต่อสัปดาห์ โดยที่ความพร้อมของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่แตกต่างกันมีผลต่อบทบาทการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาต่างกันซึ่งเป็นไปตามข้อสมมติฐานที่กำหนดไว้

๒) การยอมรับบทบาทของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากสูงสุดมาหาคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ การยอมรับของนักเรียน การยอมรับของครู การยอมรับของผู้บริหารสถานศึกษาและการยอมรับของพระสังฆาธิการ โดยที่ระดับการยอมรับบทบาทของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนที่แตกต่างกัน มีผลต่อบทบาทการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามข้อสมมติฐานที่กำหนดไว้

^{๔๔}พระครูสุธีปริยัตยาทร (วรพงศ์ วรณฺญ), “การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของพระสงฆ์ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, (บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๑).

๓) บทบาทของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับปานกลางโดยแยกเป็น บทบาทการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตร พบว่า ครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาได้เตรียมการสอนมากที่สุด การวัดผลประเมินผลการเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน และการใช้สื่อและอุปกรณ์การสอน รองลงไปเป็นลำดับ ส่วนบทบาทการจัดการเรียนการสอนนอกหลักสูตร พบว่า ครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นแบบอย่างที่ดีต่อนักเรียนมากที่สุดรองลงมาคือการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร^{๔๕}

จินตนา จรียนนท์ ได้วิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร” จากผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์ สรุปวิเคราะห์ผลใน ๓ ด้าน คือ

๑. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อครูพระสงฆ์ในด้านบุคลิกภาพนั้น นักเรียนพึงพอใจในบุคลิกภาพของครูพระสงฆ์ในระดับมาก

๒. ความพึงพอใจด้านเนื้อหาวิชา นักเรียนมีความพึงพอใจในเนื้อหาวิชาที่ครูพระสงฆ์สอนอยู่ในระดับมาก

๓. ความพึงพอใจในเรื่องเทคนิคเรื่องการเรียนการสอน นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก แต่มีความพึงพอใจน้อยกว่าเรื่องบุคลิกภาพของพระสงฆ์^{๔๖}

ทรงศักดิ์ บุญปก ได้ทำวิจัยเรื่อง “ระบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม” การศึกษาครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของครูตามระบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ๔ ด้าน ได้แก่ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล ผลการวิจัย พบว่า

๑. โดยรวมครูที่มีปฏิบัติตามระบบการสอนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ๒ ด้าน คือ ด้านเนื้อหาสาระและด้านกิจกรรมการเรียนการสอน นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

๒. โดยรวมครูที่มีประสบการณ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนา ๔ ปีขึ้นไป ปฏิบัติตามระบบการสอนมากกว่าครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่า อย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อเทียบเป็นรายด้าน พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การสอน ๔ ปีขึ้นไป ปฏิบัติตามระบบการสอนมากกว่าครูที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าอยู่ ๒ ด้าน คือ ด้านเนื้อหาสาระ ด้านการวัดและการประเมินผล เมื่อเปรียบเทียบครู

^{๔๕} พระมหาสายันต์ นามเมือง, “บทบาทของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม). (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘).

^{๔๖} จินตนา จรียนนท์, “ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

ที่สอนในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน พบว่า ครูที่สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับการปฏิบัติมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๕ นอกนั้นไม่แตกต่างกัน^{๘๗}

ทวี บุญมี ได้ทำวิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างคือ ครูสอน เจ้าอาวาส และนักเรียน จำนวน ๓๒๐ คน เครื่องมือที่ใช้วิจัยคือการวิเคราะห์เอกสาร แจกแบบสอบถามความคิดเห็น สัมภาษณ์และการเข้าไปสังเกตการณ์การเรียนการสอนแบบไม่มีส่วนร่วม ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. ครูและนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมส่วนใหญ่ยังไม่ทราบวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมอย่างชัดเจน นักเรียนส่วนใหญ่ต้องการให้มีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน

๒. การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ครูส่วนใหญ่ไม่ได้แจ้งวัตถุประสงค์การเรียนการสอนให้นักเรียนทราบ ครูมักจะใช้วิธีการบรรยายในการสอนเป็นหลักและมักใช้กระดานดำและชอล์คเป็นอุปกรณ์การสอน เจ้าอาวาสเห็นว่านักเรียนขาดความสามารถในด้านปฏิบัติ

๓. ผลการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ และประกาศนียบัตรยังไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมภายนอก

๔. ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์และทางราชการอย่างพอเพียง

๕. การร่วมมือกันระหว่างวัดและโรงเรียน ในการจัดหาแหล่งความรู้ยังไม่พอ เช่น หนังสือเพื่อศึกษาค้นคว้ามีน้อยมาก^{๘๘}

พัทยา สายหูและคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง “จริยธรรมในประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบจริยธรรมอะไรบ้างที่ได้รับการกำหนดในนโยบายการศึกษาและหลักสูตรการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยม โรงเรียนมัธยมมีวิธีการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับนโยบายของรัฐบาลผลกาวิจัยจริยธรรมที่พึงประสงค์ที่กำหนดในแผนการศึกษาแห่งชาติแบ่งตามหลักจริยธรรมได้ดังนี้

๑.จริยธรรมทางการเมืองการปกครอง ได้แก่

- การเคารพสิทธิหน้าที่ของตนและคนอื่น
- ความกระตือรือร้นที่มีส่วนร่วมในการปกครอง
- ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- การรักชาติ การมีส่วนร่วมการปกครองประเทศ
- การรู้จักแก้ปัญหา โดยการสันติวิธี
- ความรับผิดชอบต่อชาติและท้องถิ่น
- ความซื่อสัตย์

^{๘๗}ทรงศักดิ์ บุญปก, “ระบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานสามัญศึกษา”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑).

^{๘๘}ทวี บุญมี, “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่,” *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (การศึกษานอกกระบบ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๔).

๒.จริยธรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

๓.จริยธรรมเกี่ยวกับศิลปะวิทยาการ

สภาพเป็นจริงของจริยธรรม ครูผู้สอนเห็นว่าจริยะ เป็นเรื่องของศีลธรรม และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ครูผู้สอนเห็นว่าครูจริยศึกษามีคุณภาพเพียงพอทั้งความรู้ และความสามารถ ครูจริยศึกษามีคุณภาพยังไม่เป็นที่น่าพอใจนัก ขาดการพัฒนาอารมณ์ในวิชาจริยะพฤติกรรมที่ประสบความสำเร็จในการปลูกฝัง คือ ความมีระเบียบวินัย การแสดงความเคารพวิชาการที่ครูใช้บ่อยที่สุด คือ การปฏิบัติจริง การอภิปรายปัญหา^{๘๘}

วิวัฒน์ สัมฤทธิ์วัฒนา ได้ทำวิจัยเรื่อง “ปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ในทรรณะของผู้บริหารงานวิชาการและผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสามัญศึกษาในเขตการศึกษา ๗ และ ๘” ผลการวิจัยพบว่า

๑.ปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ตามทรรณะของผู้บริหารงานวิชาการและผู้บริหารโรงเรียน พบว่า

๑.๑ ด้านบุคลากรมีปัญหาโดยส่วนรวมมีระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีปัญหาอันดับแรก คือ การขาดงบประมาณในการส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมหรือประชุมทางวิชาการ อันดับรองลงมา คือ การขาดบุคลากรในการปฏิบัติงานวิชาการ

๑.๒ ด้านจัดการเรียนการสอน มีปัญหาโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีปัญหาอันดับแรก คือ ครูไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร อันดับรองลงมาคือ การนำวิทยากรและแหล่งวิทยากรในท้องถิ่นมาเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน

๑.๓ การจัดการเรียนการสอนมีปัญหาโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีปัญหาระดับแรก คือ การได้รับคู่มือ อุปกรณ์การเรียน การสอนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ทันต่อการใช้ อันดับรองลงมาคือความเพียงพอของหนังสือและคู่มือประกอบการสอนสำหรับบุคลากร

๑.๔ ด้านการวัดผลและประเมินผล ผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหาระดับปานกลางส่วนผู้บริหารงานวิชาการมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีปัญหาอันดับแรก คือ ความสามารถของครูในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดผลด้านจิตพิสัย อันดับรองลงมา คือ ความสามารถของครูในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดผลด้านความรู้ความเข้าใจ

๑.๕ ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน มีปัญหาโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีปัญหาอันดับแรก คือ จัดกิจกรรมอิสระให้นักเรียน อันดับรองลงมา คือ การจัดกลุ่มนักเรียนในคาบกิจกรรมอิสระ

๒.เมื่อเปรียบเทียบกับปัญหาการใช้หลักสูตร ตามทรรณะของผู้บริหารงานวิชาการและผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งอยู่ในขนาดต่างกัน พบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางตรงกันทุกด้าน

^{๘๘} พัทยา สายหูและคณะ, “จริยในประเทศไทย” ใน คู่มือพัฒนาจริยศึกษา กรมศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙).

๓.เปรียบเทียบปัญหาการใช้หลักสูตร ตามทฤษฎีของหัวหน้าหมวดวิชา พบว่า หัวหน้าหมวดวิชาทุกหมวดวิชามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นหัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย คือ การวัดผลและประเมินผลการเรียน และหัวหน้าหมวดวิชาภาษาอังกฤษมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย คือ การจัดกิจกรรมนักเรียนน้อย^{๙๐}

สุปราณี ไกรวัตนุสสรณ์ ได้ทำวิจัยเรื่อง “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดราชบพิตร กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ปีการศึกษา ๒๕๓๒” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ นักเรียนรู้พระพุทธศาสนาจากโรงเรียนมากที่สุดและคิดว่าวิชาพระพุทธศาสนานำไปใช้ในชีวิตจริงได้ นักเรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาบ่อย และนักเรียนไม่เคยอ่านพระพุทไตรปิฎก ครูใช้วิธีบรรยายส่วนใหญ่ นักเรียนต้องการให้ครูนำวิธีการใหม่ๆ มาใช้ในการสอน และต้องการทัศนศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา^{๙๑}

พัฒน์พงศ์ แจ่มวัฒนะชัย ได้ทำวิจัยเรื่อง “ปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ตามทฤษฎีของผู้บริหารงานวิชาการและผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร” ผลการวิจัย พบว่า

๑.ด้านบุคลากร ข้อที่มีปัญหามากที่สุด คือ การขาดงบประมาณในการส่งบุคลากรเข้าอบรมหรือประชุมทางวิชาการ

๒.ด้านการจัดการเรียนการสอน ข้อที่มีปัญหามากที่สุด คือ ขาดงบประมาณที่จัดส่งครูเข้าอบรมการอบรมในการผลิต และใช้สื่อการเรียนสอน

๓. ด้านสื่อการเรียนการสอน ข้อที่มีปัญหามากที่สุด คือ ขาดงบประมาณที่จัดส่งครูเข้าอบรมในการผลิต และการใช้สื่อการเรียนการสอน

๔. ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียน ข้อที่มีปัญหามากที่สุด คือ การสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดพฤติกรรมของนักเรียนนอกเหนือจากความรู้ความจำ^{๙๒}

^{๙๐}วิวัฒน์ สัมฤทธิ์วิชฌาสัย, ปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ในทฤษฎีของผู้บริหารงานวิชาการและผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา ๗ และ ๘, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๔).

^{๙๑}สุปราณี ไกรวัตนุสสรณ์, “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดราชบพิตร,” ใน *คู่มือพัฒนาจริยศึกษา กรมศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙).

^{๙๒}พัฒน์พงศ์ แจ่มวัฒนะชัย, ปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุงพ.ศ. ๒๕๓๓) ตามทฤษฎีของผู้บริหารงานวิชาการและผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๖).

วิจิต วงศ์สายตา ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาสมรรถภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากร จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า

๑. สมรรถภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของพระธรรมวิทยากรจาก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนมากมีสมรรถภาพอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านหลักสูตรและเนื้อหา ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอน

๒. เมื่อเปรียบเทียบสมรรถภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากรจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามสถานภาพของครู (อายุ, จำนวนปีที่บวช, ระดับความรู้ทางบาลี, ระดับชั้นที่กำลังศึกษา, ประสบการณ์การสอน, ประสบการณ์การอบรม, ระดับชั้นที่สอน) พบว่าโดยกลุ่มพระธรรมวิทยากร ที่สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่ และกลุ่มที่สอนในโรงเรียนขนาดกลาง มีระดับสมรรถภาพการสอน มากกว่ากลุ่มที่สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก และกลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย มีสมรรถภาพการสอนสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย

๓. แนวทางการพัฒนาสมรรถภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากร ผู้บริหารมีความเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรเห็นความสำคัญของหน่วย พระธรรมวิทยากร โดยมีการปฏิบัติเป็นรูปธรรมระหว่างมหาวิทยาลัยควรเห็นความสำคัญกับหน่วยงานอื่น ควรมีการจัดอบรม สัมมนาส่งเสริมประสบการณ์เกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนาแก่พระธรรมวิทยากร ควรมีการประเมินผล การดำเนินงานของพระธรรมวิทยากร เพื่อพัฒนาสมรรถภาพ การสอนให้ดียิ่งขึ้น อาจารย์ผู้สอน มีความเห็นว่าควรมีการพัฒนาศักยภาพและปรับปรุง แนวการสอนให้เข้ากับยุคสมัย ต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรหรือคู่มือการสอนให้เป็นเอกเทศ ควรได้รับการสนับสนุนด้านการบริการจากมหาวิทยาลัยและโรงเรียน ควรพัฒนาหน่วยงานของพระธรรมวิทยากรให้มีประสิทธิภาพกว่าที่เป็นอยู่ และควรมีค่าตอบแทนหรือรางวัลเพื่อเป็นแรงจูงใจในการทำงาน^{๙๓}

สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์” โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการด้านการศึกษาและแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ วิธีการวิจัยใช้วิธีศึกษาวิเคราะห์เอกสารร่วมกับวิธีการทางสถิติจากการใช้ออกแบบสอบถาม สุ่มตัวอย่างความต้องการกลุ่มประชากรผู้อยู่ในระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ทุกประเภท ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แผนกธรรม และแผนกบาลี รวมทั้งใช้เทคนิคเดฟฟายในการหาฉันทามติจากผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. สภาพการศึกษาของคณะสงฆ์ สำนักเรียน โรงเรียน ครูและนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลีมีจำนวนมากกว่านักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วุฒิการศึกษาของครูไม่สามารถ วิเคราะห์เปรียบเทียบได้เพราะไม่มีข้อกำหนดคุณสมบัติของผู้สอนตามระเบียบ

^{๙๓}วิจิต วงศ์สายตา, “การศึกษาสมรรถภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากร จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๔๔).

กระทรวงศึกษาธิการ อัตราส่วนของนักเรียนโดยภาพรวมเป็นที่น่าพอใจ ไม่ถือว่าขาดแคลน ครูไม่มีวุฒิทางการสอนและวุฒิไม่ตรงสาขาวิชาที่สอน

๒. สถานภาพของผู้เรียน นักเรียนส่วนมากมีภูมิลำเนาอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือบิดามารดามีอาชีพเป็นเกษตรกร นักเรียนแผนกสามัญศึกษาส่วนใหญ่เรียนหลักสูตรมัธยมศึกษาและบาลีควบกันไปด้วย นักเรียนส่วนใหญ่ขาดปัจจัยสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้ออุปกรณ์การเรียนและไม่สะดวกในการเดินทางมาเรียน

๓. สภาพการจัดการเรียนการสอนและวิธีการเรียนรู้ แผนกสามัญศึกษาห้องสมุดไม่เพียงพอไม่มีหนังสือตำราให้ค้นคว้า ขาดห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทางคอมพิวเตอร์ ส่วนแผนกธรรมและบาลีผู้สอนส่วนใหญ่สอนด้วยวิธีการบรรยายและประเมินความเข้าใจของผู้เรียนด้วยวิธีการถามตอบ เวลาเรียนเวลาสอบและข้อสอบเหมาะสมดี และเกณฑ์การวัดผลเหมาะสม

๔. ความต้องการทางการศึกษาของคณะสงฆ์ หลักสูตรปัจจุบันสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ในระดับหนึ่ง แต่ไม่เป็นที่น่าพอใจ ผู้เรียนแผนกสามัญศึกษา ต้องการให้เพิ่มความรู้อะไรคอมพิวเตอร์ วิชาสามัญและภาษา นักเรียนแผนกธรรมต้องการให้เพิ่มวิชาความรู้ทางโลก ส่วนแผนกบาลีต้องการให้ปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันควรเพิ่มวิทยาการสมัยใหม่ เช่น ภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ พระไตรปิฎก วิชาการพูด ด้านผู้สอนควรเพิ่มหลักสูตรเทคนิคการสอน เพิ่มเงินเดือน ในด้านการประเมินผล นักเรียนแผนกบาลีต้องการให้มีการปรับปรุงข้อสอบให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ข้อสอบควรมีความชัดเจนและสามารถตรวจสอบได้^{๙๔}

โสภา สิทธิธรรม ได้ทำวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูสังฆมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในวิทยาลัยเทคนิคสังกัดกรมอาชีวศึกษา” เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูอาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับปัญหาด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. ปัญหาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรการเรียนการสอน
๒. ปัญหาด้านเนื้อหาวิชา
๓. ปัญหาการใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการ
๔. ปัญหาการวัดผลและการประเมิน

ผลการวิจัยพบว่า

๑.ปัญหาด้านหลักสูตร ครูสังฆมศึกษาความคิดเห็นว่าปัญหาน้อย ที่มีปัญหามากคือเรียนไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

๒.ด้านเนื้อหา ครูสังฆมศึกษาความคิดเห็นว่าเป็นปัญหาน้อย ที่มีปัญหามาก คือ เนื้อหาพุทธศาสนาซ้ำซ้อนกันกับเนื้อหาวิชา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเนื้อหาวิชาเป็นนามธรรมเกินไป

๓.ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูสังฆมศึกษามีความคิดเห็นว่ามีปัญหามาก และได้รับการร่วมมือกับผู้บริหารน้อยในการให้เด็กได้ปฏิบัติจริงทำได้ยาก

๔.ปัญหาด้านการใช้สื่อ ครูสังฆมศึกษามีความคิดเห็นว่ามีปัญหามาก ห้องสมุดมีเอกสารประกอบการสอนไม่เพียงพอขาดสื่อทัศนศึกษาไม่มีแหล่งวิชาการอื่น

^{๙๔}สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์”, งานวิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๓) หน้า ๗๓ - ๘๐.

๕.ปัญหาด้านการวัดผล ครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นว่า มีปัญหามาก ครูไม่สามารถติดตามพฤติกรรมนักเรียนได้อย่างทั่วถึง เน้นความรู้ความจำมากเกินไปกว่าการวัดการปฏิบัติการวัดด้วยการสังเกตทำได้ยากเพราะเวลาจำกัด^{๙๕}

อัสพร ศรีเวียงนนท์ ได้ทำวิจัยเรื่อง “สภาพการจัดวิชาเลือกเสรีตามหลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๓๓ ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรสังกัดกรมสามัญศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า

ด้านการเตรียมจัดวิชาเลือกเสรีโรงเรียนกำหนดนโยบายโดยพิจารณาความพร้อมของโรงเรียน จัดกลุ่มการเรียนรู้โดยให้นักเรียนเลือกเรียนตามรายวิชาที่โรงเรียนเปิด จัดครูเข้าสอนตามความถนัด ความสามารถ จัดหาคู่มือการใช้หลักสูตรแนวการสอน แผนการสอน จัดเตรียมสื่อการสอน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการและโรงงานฝึก จัดให้มีบุคลากรรับผิดชอบจัดเตรียมบริการแนะแนวและจัดเตรียมประเมินผลหลักสูตรโดยให้หมวดวิชาต่างๆจัดทำจุดประสงค์การเรียนรู้และจัดทำข้อสอบปัญหาด้านการจัดวิชาเลือกเสรีที่พบ ได้แก่ ครูผู้สอนมีจำนวนไม่เพียงพอ ครูไม่มีประสบการณ์ ครูมีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอ วัสดุ อุปกรณ์ เอกสาร และอาคารสถานที่ มีจำนวนไม่เพียงพอ

ด้านการดำเนินการจัดวิชาเลือกเสรี โรงเรียนส่งเสริมให้ครูใช้กระบวนการเรียนการสอนหลายอย่าง ให้คำปรึกษาและแนะนำการใช้สื่อ สถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงาน คือ อาคารห้องปฏิบัติการ โรงฝึกงาน หรือที่ดินในบริเวณโรงเรียน ครูใช้การวัดผลทั้งระหว่างการเรียนรู้ และหลังการเรียนรู้ สิ่งที่ครูต้องการวัดและประเมินผล คือ ความรู้ความเข้าใจ ฝ่ายแนะแนวใช้แบบสอบถามนักเรียน มีบุคลากรทำหน้าที่นี้เทศและติดตามผล โดยการจัดประชุมครู

ปัญหาการดำเนินการจัดวิชาเลือกเสรีที่พบ ได้แก่ ครูมีงานรับผิดชอบหลายด้าน ครูขาดทักษะ ครูมีความรู้ไม่เพียงพอ วัสดุ อุปกรณ์ เอกสาร และอาคารสถานที่ไม่เพียงพอและนักเรียนไม่นิยมใช้บริการแนะแนว

ด้านการติดตามประเมินผลการจัดวิชาเลือกเสรี ติดตามประเมินผลโดยการสอบถามครู และสังเกตการปฏิบัติงานของบุคลากรผู้รับผิดชอบ

ปัญหาด้านการติดตามประเมินผลการเตรียมการจัดวิชาเลือกเสรี คือ บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีจำนวนไม่เพียงพอ ส่วนปัญหาด้านการติดตามประเมินผลการดำเนินการจัดวิชาเลือกเสรี พบว่า ไม่มีปัญหา^{๙๖}

จากการศึกษาเอกสารรายงานการวิจัยที่ได้นำมาเสนอแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าการสอนวิชาที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น ยังมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เป็นต้นว่า การพัฒนาตัวเองของผู้ให้การฝึกอบรมที่เรียกว่าครู แต่ในการแก้ปัญหาและอุปสรรคนั้น ผู้บริหารได้ชื่อว่าเป็นผู้มีส่วน

^{๙๕}โสภา สิทธิสรวง, “ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา,” ใน คู่มือพัฒนาจริยศึกษา กรมศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙).

^{๙๖}อัสพร ศรีเวียงนนท์, สภาพการจัดวิชาเลือกเสรีตามหลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๓๓ ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๖๕.

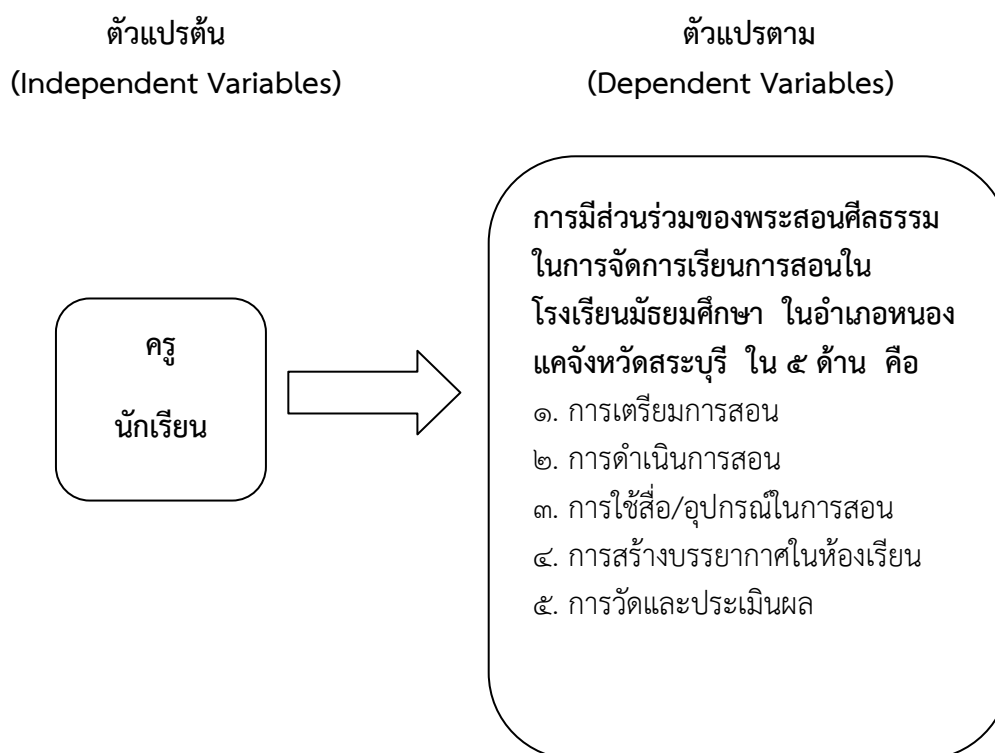
อย่างมากในการผลักดัน แก้ปัญหา และการพัฒนาวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างพฤติกรรมนักเรียน ซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่การพัฒนาจริยธรรม คุณธรรม เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้ได้

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย(Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ครู และนักเรียน ผู้ตอบแบบสอบถาม

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ใน ๕ ด้าน ดังนี้คือ ๑.การเตรียมการสอน ๒.การดำเนินการสอน ๓.การใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ๔.การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ๕.การวัดและประเมินผล



แผนภาพที่ ๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี” ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี” นี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methodolgy Research) ประกอบไปด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) และการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษาเฉพาะกลุ่มเป้าหมายดังนี้

ตารางที่ ๓.๑ แสดงแสดงข้อมูลจำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ที่	ชื่อโรงเรียน	ครู/คน	นักเรียน/คน
๑	โรงเรียนหินกอง(พิบูลย์อนุสรณ์)	๔๓	๖๖๔
๒	โรงเรียนหินกองวิทยาคม	๓๙	๕๖๗
รวม		๘๒	๑,๒๓๑

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี จากข้อมูลข้างต้นผู้ทำวิจัยได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยได้ทำการสุ่มมาจากรายชื่อจำนวน ๑,๓๑๓ คน (จากการเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน ใช้เพียง ๒๙๗ คน) เพื่อเป็นประชากรในกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ ๓.๒ แสดงแสดงข้อมูลจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ที่	ชื่อโรงเรียน	ครู/คน	กลุ่มตัวอย่าง ครู/คน	นักเรียน/คน	กลุ่มตัวอย่าง นักเรียน/คน
๑	โรงเรียนหินกอง(พิบูลย์อนุสรณ์)	๔๓		๔๓	
๒	โรงเรียนหินกองวิทยาคม	๓๙		๓๙	
รวม		๘๒		๘๒	

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ในการวิจัยได้แก่

- | | |
|-------------------------|--|
| ๑) นายธีรพงศ์ ภูเจริญ | ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนหินกองวิทยาคม |
| ๒) นางวัชรารณ เกตุเพ็ชร | อาจารย์หมวดสังคมศึกษาโรงเรียนหินกองวิทยาคม |
| ๓) นางพัชรี สนธิกุล | อาจารย์หมวดสังคมศึกษาโรงเรียนหินกองวิทยาคม |
| ๔) นายสุชีพ อินทรชัย | ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนหินกอง (พิบูลอนุสรณ์) |
| ๕) นางคัสสินี สังข์วงษ์ | ครูกรรมการ/ผู้ประสานงานโรงเรียนหินกอง (พิบูลอนุสรณ์) ^{๑)} |

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพ และลักษณะของเครื่องมือดังนี้

ก. แบบสอบถาม

เป็นแบบสอบถามที่มีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑) ศึกษาหลักการและทฤษฎี ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี และผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้

๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือวิจัย

๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔) สร้างเครื่องมือ

๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

^{๑)}โรงเรียนหินกองวิทยาคม อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี, โทรศัพท์ ๐๓๖ ๓๓๖๑๓๙ โทรสาร ๐๓๖ ๓๘๘๔๔๗ ,สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔ (สระบุรี ปทุมธานี).

๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗) ปรับปรุงแก้ไข

๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธาน และกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๑) ผศ.ดร. โกนิญฐ์ ศรีทอง หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) ดร. พิเชฐ ทังโต หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) ผศ.ดร. ภัทรพล ใจเย็น อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔) ผศ. อนุภูมิ ไชวเกษม อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) ผศ. ชวชัย ไชยสา อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index : IOC)^๒ ได้ค่ามากกว่า ๐.๕ ขึ้นไปทุกข้อ

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดสอบใช้ (Try out) แก่บุคลากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)^๓ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๕๔

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๓ – ๒๔๔.

^๓ Cronbach, Lee J., *Essentials of psychological testing*, 4th ed., (New York : Harper & Row, 1971), p.67.

๔. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

ข.แบบสัมภาษณ์

เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ที่สร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ซึ่งได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ดังนี้

- ๑) นาย สุชีพ อินทวิชัย ผู้อำนวยการโรงเรียนหินกอง (พิบูลย์อนุสรณ์)
- ๒) นาย ณัฐนันท์ ดนุพิทักษ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนประเทียวิทยาทาน
- ๓) นางสาว ชนกานต์ จันทรมงคล รองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองสมัคร (มูลนิธิสุชาติอุปถัมภ์)
- ๔) นาย ธีรพงศ์ ภูเจริญ ผู้อำนวยการโรงเรียนหินกองวิทยาคม

๓.๓.๓ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ซึ่งได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี สระบุรี เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ผลการเรียนรู้ รายได้ต่อเดือน ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ใน ๕ ด้าน ดังนี้คือ

- | | | |
|------------------------------------|----------------|--------|
| ๑. ด้านการเตรียมการสอน | มีคำถามทั้งหมด | ๑๐ ข้อ |
| ๒. ด้านการดำเนินการสอน | มีคำถามทั้งหมด | ๑๐ ข้อ |
| ๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน | มีคำถามทั้งหมด | ๑๐ ข้อ |
| ๔. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน | มีคำถามทั้งหมด | ๑๐ ข้อ |
| ๕. ด้านการวัดและประเมินผล | มีคำถามทั้งหมด | ๑๐ ข้อ |

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- | | | |
|---|---------------------------|--------------|
| ๕ | หมายถึงมีบทบาทอยู่ในระดับ | มากที่สุด |
| ๔ | หมายถึงมีบทบาทอยู่ในระดับ | ค่อนข้างมาก |
| ๓ | หมายถึงมีบทบาทอยู่ในระดับ | ปานกลาง |
| ๒ | หมายถึงมีบทบาทอยู่ในระดับ | ค่อนข้างน้อย |
| ๑ | หมายถึงมีบทบาทอยู่ในระดับ | น้อยที่สุด |

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๔ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐ - ๕.๐๐	หมายความว่าระดับการปฏิบัติการ	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐ - ๔.๔๙	หมายความว่าระดับการปฏิบัติการ	มาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐ - ๓.๔๙	หมายความว่าระดับการปฏิบัติการ	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐ - ๒.๔๙	หมายความว่าระดับการปฏิบัติการ	น้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ - ๑.๔๙	หมายความว่าระดับการปฏิบัติการ	น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Qrestion)

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ก. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองกับครูและนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สำหรับการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการบันทึกเทป ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

๑) ขออนุญาตจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากครูและนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี

๒) นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูล โดยนำแบบสอบถามจำนวน ๒๙๗ ฉบับ โดยแจกกับครูและนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตัวเองแล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน ๒๙๗ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

๓) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

ข. การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ตามขั้นตอนผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการบันทึกเทป ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังนี้

๑) การรวบรวมเอกสาร ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอน

^๔ ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด่วนสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ตามความคิดเห็นของครูและนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ใน ๕ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการเตรียมการสอน (๒) ด้านการดำเนินการสอน (๓) ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน (๔) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน และ (๕) ด้านการวัดผลและประเมินผล

๒) การขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ และขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการหลักสูตร ผศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม ถึง

(๑) นาย สุชีพ อินทวิชัย ผู้อำนวยการโรงเรียนหินกอง (พิบูลย์อนุสรณ์)

(๒) นาย ญัฐนันท์ ดนุพิทักษ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนประเทียวิทยาทาน

(๓) นางสาว ชนกานต์ จันทรมงคล รองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองสมัคร (มูลนิธิสุชาติอุปถัมภ์)

(๔) นาย ชีรพงศ์ ภูเจริญ ผู้อำนวยการโรงเรียนหินกองวิทยาคม

เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ของผู้บริหารแต่ละท่าน

๓) การสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรีแต่ละท่าน จำนวน ๔ ท่าน ช่วงวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๕ ถึง ๒๗ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๕ ระยะเวลา ๔ วัน

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t-test) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ (In – Depth Interview) และจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open – ended Questionnaire) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ผู้ทำวิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ จากกลุ่มตัวอย่าง ๒๔๗ คน โดยแยกออกเป็น ๒ กลุ่มตัวอย่าง คือ ความคิดเห็นของกลุ่มครู/อาจารย์ กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๕๐ คน และความคิดเห็นของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๔๗ คน มาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอแบ่งออกเป็น ๖ ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี

๔.๕ ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

๔.๖ สรุปองค์ความรู้

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลโดยทั่วไปของ ครู จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และรายได้ต่อเดือน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม (ครู)

(n = ๕๐)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๑๒	๒๔.๐๐
หญิง	๓๘	๗๖.๐๐
รวม	๕๐	๑๐๐.๐๐
อายุ		
๒๑-๓๐ ปี	๑๕	๓๐.๐๐
๓๑-๔๐ ปี	๑๕	๓๐.๐๐
๔๑-๕๐ ปี	๔	๘.๐๐
๕๑-๖๐ ปี	๑๖	๓๒.๐๐
รวม	๕๐	๑๐๐.๐๐
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	๔๖	๙๒.๐๐
ปริญญาโท	๔	๘.๐๐
ปริญญาเอก	๐	๐
รวม	๕๐	๑๐๐.๐๐
ประสบการณ์การทำงาน		
ต่ำกว่า ๕ ปี	๑๘	๓๖.๐๐
๕-๑๐ ปี	๙	๑๘.๐๐
๑๑-๑๕ ปี	๔	๘.๐๐
๑๕-๒๐ ปี	๒	๔.๐๐
๒๐ ปีขึ้นไป	๑๗	๓๔.๐๐
รวม	๕๐	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ต่อเดือน		
๘,๐๐๑-๙,๐๐๐ บาท	๓	๖.๐๐
๙,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท	๗	๑๔.๐๐
๑๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๔๐	๘๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๐๐ รองลงมาคือเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๐๐ ตามลำดับ

ในส่วนอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๐๐ รองลงมาคืออายุเท่ากันคือ อายุ ๒๑-๓๐ ปีกับ ๓๑-๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐๐ น้อยที่สุดคือ อายุ ๔๑-๕๐ ปี มีเพียงร้อยละ ๘.๐๐ เท่านั้น

ส่วนระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๙๒ น้อยที่สุดมีการศึกษาระดับการศึกษาปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ ๘ ตามลำดับ

ส่วนประสบการณ์การทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า ๕ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๓๖ รองลงมาคือ มีประสบการณ์การทำงานอยู่ในระหว่าง ๒๐ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๓๔ ถัดมาคือ มีประสบการณ์การทำงานอยู่ในระหว่าง ๕-๑๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๘ ต่อมาคือ มีประสบการณ์การทำงานอยู่ในระหว่าง ๑๑-๑๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๘ น้อยที่สุดคือ มีประสบการณ์การทำงานอยู่ในระหว่าง ๑๕-๒๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔ เท่านั้น

ในส่วนรายได้ต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๘๐ รองลงมาคือ มีรายได้ตั้งแต่ ๙,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๑๔ น้อยที่สุดคือ มีรายได้ตั้งแต่ ๘,๐๐๑ - ๙,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๖ ตามลำดับ

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลโดยทั่วไปของ นักเรียน จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับศึกษา ผลการเรียนรู้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๒ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒ จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักเรียน)

(n = ๒๔๗)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
เพศ			
	ชาย	๑๑๔	๔๖.๒๐
	หญิง	๑๓๓	๕๓.๘๐
	รวม	๒๔๗	๑๐๐.๐๐
อายุ			
	๑๓ ปี	๑๔๔	๕๘.๓๐
	๑๔ ปี	๖๑	๒๔.๗๐
	๑๕ ปี	๔๑	๑๖.๖๐
	๑๖ ปี	๑	.๔๐
	รวม	๒๔๗	๑๐๐.๐๐
ระดับการศึกษา			
	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑	๑๓๔	๕๔.๓๐
	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒	๓๗	๑๕.๐๐
	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓	๗๖	๓๐.๗๐
	รวม	๒๔๗	๑๐๐.๐๐
ผลการเรียน			
	เกรดเฉลี่ยต่ำกว่า ๒.๐๐	๑๒	๔.๙๐
	เกรดเฉลี่ย ๒.๐๑ - ๒.๕๐	๓๘	๑๕.๔๐
	เกรดเฉลี่ย ๒.๕๑ - ๓.๐๐	๖๑	๒๔.๗๐
	เกรดเฉลี่ย ๓.๐๑ - ๓.๕๐	๕๔	๒๑.๙๐
	เกรดเฉลี่ย ๓.๕๑ - ๔.๐๐	๘๒	๓๓.๒๐
	รวม	๒๔๗	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๘๐ รองลงมาคือเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๒๐

ส่วนอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุ ๑๓ ปี คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๓๐ รองลงมาคืออายุ ๑๔ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๗๐ ถัดมาคืออายุ ๑๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๖๐ น้อยที่สุดคืออายุ ๑๖ ปี คิดเป็นร้อยละ ๐.๔๐ ตามลำดับ

ส่วนระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่กำลังศึกษา ม.๑ คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๓๐ รองลงมาคือกำลังศึกษา ม.๓ คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๗๐ น้อยที่สุดกำลังศึกษา ม.๒ มีเพียงร้อยละ ๑๕.๐ เท่านั้น

ส่วนผลการเรียนของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ระดับเกรดเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๑ – ๔.๐๐ คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๒๐ รองลงมาระดับเกรดเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๑ – ๓.๐๐ คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๗๐ ถัดมาคือรองลงมาระดับเกรดเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๐๑ – ๓.๕๐ คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๕๐ ถัดมาคือรองลงมาระดับเกรดเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๐๑ – ๒.๕๐ คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๔๐ น้อยที่สุดคือระดับเกรดเฉลี่ยต่ำกว่า ๒.๐๐ มีเพียงร้อยละ ๔.๙๐ เท่านั้น

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม และจำแนกตามรายด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการเตรียมการสอน (๒) ด้านการดำเนินการสอน (๓) ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน (๔) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน และ(๕) ด้านการวัดและประเมินผล แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๓ – ๔.๘ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม

(n=๒๕๗)

ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียน	ครู (๕๐คน)			นักเรียน (๒๔๗ คน)			รวม (๒๙๗ คน)		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. ด้าน การเตรียมการสอน	๓.๙๕	๐.๖๕๓	มาก	๓.๙๒	๐.๕๑๖	มาก	๓.๙๒	๐.๕๖๒	มาก
๒. ด้าน การดำเนินการสอน	๓.๘๙	๐.๕๓๖	มาก	๓.๙๖	๐.๙๑๒	มาก	๓.๙๑	๐.๗๖๕	มาก
๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน	๓.๘๗	๐.๖๙๖	มาก	๓.๙๐	๐.๗๘๐	มาก	๓.๘๙	๐.๖๕๒	มาก
๔. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๓.๗๗	๐.๗๔๐	มาก	๓.๘๗	๐.๗๗๖	มาก	๓.๘๓	๐.๗๗๕	มาก
๕.ด้านการวัดผลและประเมินผล	๓.๗๘	๐.๖๗๑	มาก	๓.๙๐	๐.๗๖๖	มาก	๓.๘๘	๐.๗๓๔	มาก
ภาพรวม	๓.๘๕	๐.๖๑๐	มาก	๓.๙๑	๐.๔๙๒	มาก	๓.๘๙	๐.๗๑๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรีนั้น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยที่ครูมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ และนักเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้วพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการเตรียมการสอน

(n= ๒๙๗)

ด้านการเตรียมการสอน	ครู (๕๐คน)			นักเรียน (๒๔๗ คน)		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. ครูพระให้การศึกษาอบรม และสนใจนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	๓.๗๒	๐.๗๐๑	มาก	๓.๙๐	๐.๘๒๓	มาก
๒. มีเนื้อหาการสอนที่มีความเข้าใจง่าย	๓.๗๔	๐.๘๒๘	มาก	๓.๘๕	๐.๗๗๖	มาก
๓. เตรียมเนื้อหาได้เหมาะสมกับผู้เรียน	๓.๗๐	๐.๗๘๙	มาก	๓.๘๙	๐.๘๖๐	มาก
๔. การเป็นผู้มีจรรยาบรรณ พุดจาเหมาะสมกับกาลเทศะ	๓.๙๒	๐.๙๔๔	มาก	๓.๘๗	๐.๘๘๙	มาก
๕. ความเป็นผู้มีความสามารถ อดทน มีความเข้าใจนักเรียนและสามารถควบคุมอารมณ์ให้มีความมั่นคงอยู่เสมอ	๔.๐๐	๐.๘๓๓	มาก	๓.๘๗	๐.๘๓๓	มาก
๖. การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรในโรงเรียนและกับบุคคลอื่น	๔.๐๔	๐.๘๐๗	มาก	๓.๙๗	๐.๘๙๒	มาก
๗. การมีความรับผิดชอบต่องาน	๔.๑๐	๐.๘๑๔	มาก	๓.๙๓	๐.๙๓๐	มาก
๘. การนุ่งห่มแต่งกายเหมาะสมกับสมณเพศปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี	๔.๓๒	๐.๗๙๔	มาก	๔.๐๕	๐.๘๖๖	มาก
๙. มีการค้นคว้าล่วงหน้าในการสอนมาเป็นอย่างดี	๓.๙๖	๐.๘๐๗	มาก	๓.๙๐	๐.๙๒๘	มาก
๑๐. ใฝ่ใจศึกษาหาความรู้ต่างๆ มาส่งเสริมในด้านเนื้อหาวิชา	๓.๙๖	๐.๘๐๗	มาก	๓.๙๐	๐.๙๑๖	มาก
ภาพรวม	๓.๙๕	๐.๖๕๓	มาก	๓.๙๒	๐.๕๑๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของ พระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัด สระบุรี ด้านการเตรียมการสอนนั้น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยที่ครูโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๕ และนักเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมี ส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ใน อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการดำเนินการสอน

(n=๒๙๗)

ด้านการดำเนินการสอน	ครู (๕๐คน)			นักเรียน (๒๔๗ คน)		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. การนำเข้าสู่บทเรียน โดยการใช้วาจาหรืออุปกรณ์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์	๓.๘๐	๐.๗๕๖	มาก	๓.๗๙	๐.๙๐๓	มาก
๒. มีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง	๓.๘๘	๐.๗๙๙	มาก	๓.๘๐	๐.๙๓๕	มาก
๓. การใช้ภาษาชัดเจน ไม่วกวน	๓.๙๒	๐.๘๗๗	มาก	๓.๗๘	๐.๘๕๑	มาก
๔. เลือกใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ได้เหมาะสม	๓.๙๐	๐.๗๘๙	มาก	๓.๘๖	๐.๙๑๑	มาก
๕. ใช้เทคนิคในการตั้งคำถามได้เหมาะสมกับสถานการณ์	๓.๘๘	๐.๗๙๙	มาก	๓.๘๙	๐.๘๖๒	มาก
๖. ใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในชั้นเรียนได้	๓.๘๐	๐.๙๐๔	มาก	๓.๘๙	๐.๘๔๖	มาก
๗. ใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในชั้นเรียนได้	๓.๘๒	๐.๙๑๙	มาก	๓.๘๒	๐.๙๐๓	มาก
๘. สอดแทรกจริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน	๓.๙๘	๐.๙๑๕	มาก	๔.๘๓	๐.๙๓๗	มาก
๙. มีการเอาความรู้แปลกใหม่มาประยุกต์ สอดแทรกในการสอน	๔.๐๐	๐.๙๔๘	มาก	๓.๘๘	๐.๙๑๐	มาก
๑๐. การสรุปบทเรียน กะทัดรัดชัดเจนทำให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย	๓.๘๘	๐.๘๒๔	มาก	๓.๗๙	๐.๙๓๑	มาก
ภาพรวม	๓.๘๗	๐.๕๓๖	มาก	๓.๙๖	๐.๙๑๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการดำเนินการสอนนั้น โดยรวม โดยที่ครูมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๗ และนักเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอน

(n = ๒๔๗)

ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอน	ครู (๕๐คน)			นักเรียน (๒๔๗ คน)		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	๓.๘๘	๐.๘๗๒	มาก	๓.๘๗	๐.๙๒๒	มาก
๒. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เตรียมไว้พร้อมใช้งานได้ทันที	๔.๐๐	๐.๘๘๑	มาก	๓.๘๖	๐.๘๗๙	มาก
๓. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่ชักนำเข้าสู่บทเรียนได้ดีและเหมาะสม	๓.๙๔	๐.๘๔๓	มาก	๓.๘๘	๐.๙๑๐	มาก
๔. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนในการสรุปบทเรียนได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย	๓.๙๐	๐.๘๘๖	มาก	๓.๘๑	๐.๘๘๘	มาก
๕. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนโดยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้อุปกรณ์	๓.๗๘	๐.๙๓๒	มาก	๓.๘๒	๐.๙๐๘	มาก
๖. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนประกอบในการอธิบายเนื้อหาบทเรียนได้ดี	๓.๙๔	๐.๘๖๗	มาก	๓.๗๕	๐.๙๔๒	มาก
๗. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนได้ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน	๓.๘๔	๐.๘๑๗	มาก	๓.๘๙	๐.๙๒๗	มาก
๘. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนสร้างความสนใจกับนักเรียนให้หันมาสนใจการเรียน	๓.๙๒	๐.๘๕๓	มาก	๔.๗๐	๐.๙๐๒	มาก
๙. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนได้คล่องแคล่วและชำนาญโดยไม่ติดขัด	๓.๗๖	๐.๙๑๖	มาก	๓.๗๔	๐.๙๓๑	มาก
๑๐. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน	๓.๗๒	๐.๙๙๑	มาก	๓.๘๔	๐.๙๓๐	มาก
ภาพรวม	๓.๘๗	๐.๖๙๗	มาก	๓.๘๙	๐.๗๘๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนนั้น โดยรวม โดยที่ครูมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๗ และนักเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

(n = ๒๙๗)

ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	ครู (๕๐คน)			นักเรียน (๒๔๗ คน)		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความสนุกสนานมีชีวิตชีวา	๓.๘๐	๐.๙๖๙	มาก	๓.๘๓	๐.๘๙๐	มาก
๒. สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน	๓.๗๖	๑.๐๐๑	มาก	๓.๘๔	๐.๘๘๒	มาก
๓. เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น	๓.๘๐	๐.๙๒๖	มาก	๓.๘๑	๐.๙๔๓	มาก
๔. สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในเนื้อหาหรือสิ่งใหม่ๆ	๓.๘๐	๐.๙๐๔	มาก	๓.๘๕	๐.๙๒๙	มาก
๕. ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน	๓.๙๐	๐.๘๑๔	มาก	๓.๘๓	๐.๘๗๓	มาก
๖. มีการจัดกิจกรรมนันทนาการ เพื่อสร้างบรรยากาศให้น่าเรียน	๓.๗๖	๑.๐๐๑	มาก	๓.๘๐	๐.๙๒๘	มาก
๗. มีการให้นักเรียนจัดตกแต่งภายในห้องเรียน เช่น ต้นไม้รูปภาพ ภาพวาด เป็นต้น	๓.๖๘	๑.๐๓๙	มาก	๓.๗๘	๐.๙๑๖	มาก
๘. มีมุมหนังสือหลากหลายประเภทไว้ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ	๓.๖๐	๐.๙๐๔	มาก	๓.๘๐	๐.๙๕๔	มาก
๙. ให้นักเรียนจัดบอร์ดวันสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา ไว้ในห้องเรียนตามมุมต่างๆ เพื่อสร้างบรรยากาศในการเฝ้าหาความรู้	๓.๗๖	๐.๘๔๗	มาก	๓.๗๐	๐.๘๕๑	มาก
๑๐. ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเมื่อนักเรียนไม่เข้าใจตามจุดประสงค์	๓.๘๖	๐.๙๒๖	มาก	๓.๘๓	๐.๘๘๘	มาก
ภาพรวม	๓.๗๗	๐.๗๔๐	มาก	๓.๘๖	๐.๗๗๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนนั้น โดยรวม โดยที่ครูมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗ และนักเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการวัดผลและประเมินผล

(n = ๒๙๗)

ด้านการวัดผลและประเมินผล	ครู (๕๐คน)			นักเรียน (๒๔๗ คน)		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. จัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็นระยะ	๓.๗๒	๐.๘๕๘	มาก	๓.๙๑	๐.๘๒๖	มาก
๒. นำหลักเกณฑ์ในการสร้างข้อสอบและวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน	๓.๗๖	๐.๘๒๒	มาก	๓.๗๗	๐.๘๘๙	มาก
๓. นำผลการสอบที่ได้จากการวัดและประเมินผลใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขให้การเรียนการสอนดียิ่งขึ้น	๓.๗๒	๐.๘๕๘	มาก	๓.๗๕	๐.๘๓๗	มาก
๔. รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านทฤษฎีมีความเหมาะสม	๓.๖๘	๐.๘๑๕	มาก	๓.๗๘	๐.๘๗๖	มาก
๕. รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านการปฏิบัติมีความเหมาะสม	๓.๗๘	๐.๘๑๕	มาก	๓.๘๑	๐.๘๕๗	มาก
๖. การวัดและการประเมินผลนั้นเหมาะสมกับเนื้อหาของรายวิชา	๓.๘๔	๐.๙๙๕	มาก	๓.๗๘	๐.๘๗๑	มาก
๗. ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจอย่างมีเหตุผล	๓.๗๖	๐.๘๔๗	มาก	๓.๗๖	๐.๘๗๒	มาก
๘. มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน	๓.๘๘	๐.๘๗๒	มาก	๓.๘๙	๐.๘๓๖	มาก
๙. การวัดและการประเมินผลนั้นสามารถให้นักเรียนนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน	๓.๘๔	๐.๘๘๙	มาก	๓.๘๑	๐.๘๔๐	มาก
๑๐. มีการชี้แจงผลการวัดและประเมินผลให้ทราบ	๓.๘๐	๐.๘๘๑	มาก	๓.๘๒	๐.๘๒๑	มาก
ภาพรวม	๓.๗๘	๐.๖๗๒	มาก	๓.๙๐	๐.๗๖๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ด้านการวัดและประเมินผลนั้น โดยรวม โดยที่ครูมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๘ และนักเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี

ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ทดสอบสมมติฐานโดยวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ (๑) ด้านการเตรียมการสอน (๒) ด้านการดำเนินการสอน (๓) ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน (๔) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน และ(๕)ด้านการวัดและประเมินผล โดยแสดงการวิเคราะห์ด้วยค่าที (t-test) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๙ -

ตารางที่ ๔.๙ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม

(n = ๒๙๗)

การมีส่วนร่วมของพระสอน ศีลธรรมในการจัดการเรียน การสอนในโรงเรียน มัธยมศึกษา	ระดับความคิดเห็น				t	Sig.
	ครู (๕๐คน)		นักเรียน (๒๔๗ คน)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการเตรียมการสอน	๔.๕๔	.๕๓๒	๔.๓๙	.๔๐๓	๓.๖๑๑*	.๐๒๑
๒. ด้านการดำเนินการสอน	๔.๒๗	.๖๔๐	๔.๑๕	.๔๙๕	๒.๓๕๙*	.๐๑๙
๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ใน การสอน	๔.๓๘	.๖๙๑	๔.๑๙	.๕๙๕	๓.๑๘๖*	.๐๒๐
๔. ด้านการสร้างบรรยากาศใน ห้องเรียน	๔.๓๔	.๖๖๔	๔.๒๒	.๕๕๑	๒.๓๕๐*	.๐๑๙
๕. ด้านการวัดผลและ ประเมินผล	๔.๒๓	.๖๖๓	๔.๐๙	.๕๕๔	๓.๐๔๓*	.๐๒๔
โดยรวม	๔.๓๕	๐.๖๔	๔.๒๑	๐.๕๒	๒.๙๑๐*	.๐๒๑

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ในการเตรียมการสอน, ด้านการดำเนินการสอน, ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน และด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด (Open-Ended) ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงประกอบตาราง ดังนี้

๔.๔.๑ ด้านการเตรียมการสอน

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ในด้านการเตรียมการสอน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ตารางที่ ๔.๑๐

ตารางที่ ๔.๑๐ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการเตรียมการสอน

ปัญหา อุปสรรค	ร้อยละ
๑. ครูพระเตรียมเนื้อหาเข้าใจยาก ไม่สอดคล้องกับเนื้อหาของรายวิชาที่นักเรียนเรียน หรือไม่ ตรงตามแนวการสอนที่ทางโรงเรียนมอบให้	๕.๗๑
๒. ครูพระไม่มีระบบในการจัดเตรียมการสอนหรือไม่มีการเตรียมตัวในการสอนแต่ละครั้ง	๔.๐๒
๓. เนื้อหาสาระรายวิชาพระพุทธศาสนานั้น เป็นเรื่องที่มีความเข้าใจยากสำหรับนักเรียน	๓.๔๔

ข้อเสนอแนะ จัดหาเนื้อหาที่เข้าใจง่าย และให้สอดคล้องเนื้อหาของรายวิชาที่นักเรียนเรียนหรือทางโรงเรียนได้จัดเตรียมไว้ให้ อธิบายเนื้อหาให้ละเอียดเข้าใจง่ายไม่วกไปวนมา ครูพระควรจัดการเตรียมการสอนอย่างมีระบบเป็นระเบียบ ด้วยการจัดตารางของตัวเองให้มีเวลาในการเตรียมการสอนแต่ละครั้ง สอดแทรกเนื้อหาสาระใหม่ๆ ใช้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยจัดกิจกรรมต่างๆ ในการเรียนการสอน การเผยแพร่ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัยของนักเรียน ทำ vcd การ์ตูนในการประกอบการเรียนการสอน

๔.๔.๒ ด้านการดำเนินการสอน

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ในด้านการดำเนินการสอน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ตารางที่ ๔.๑๑

ตารางที่ ๔.๑๑ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการดำเนินการสอน

ปัญหา อุปสรรค	ร้อยละ
๑.ครูพระติดภารกิจทางวัดไม่สามารถทำการสอนได้โดยตลอด	๕.๔๗
๒.ครูพระมีเวลาน้อย มาสอนสัปดาห์ละครั้ง	๔.๗๑
๓.ครูพระใช้เสียงที่เบาในขณะที่พูดหรือทำการสอนนักเรียน อาจเป็นเพราะสำรวมระวังกิริยาในขณะที่พูด ไม่ตะโกนกระซอกโฮกฮาซึ่งเป็นผลดีต่อการปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา แต่ก่อให้เกิดปัญหาต่อการปฏิบัติการสอน ในห้องที่มีนักเรียนจำนวนมาก เด็กจะไม่สนใจ ตั้งใจ เล่นกัน	๔.๒๕
๔.ครูพระไม่กล้าดุเด็ก ในขณะที่เด็กนั้นไม่สนใจเรียน ทำให้พวกที่เกเร ยิ่งฮึกเหิมและไม่สนใจที่จะเข้าเรียนวิชาที่ครูพระสอน	๒.๗๖

ข้อเสนอแนะ ครูพระควรจัดตารางสอนให้ไม่ตรงกับเวลาฉันภัตตาหารเพล หรือควรจัดตารางสอน เวลาหลังจากนักเรียนพักทานอาหารกลางวันแล้วและพึงสละกิจนิมนต์ที่มาทับซ้อนกับเวลาที่ต้องใช้ในการเรียน การสอนพระพุทธานุสาสนาในโรงเรียน ครูพระควรประสานงานกับทางโรงเรียนเพื่อได้มีเวลา สอนเด็กได้เต็มที่ว่าจะสอนสัปดาห์ละกี่วัน วันละกี่ชั่วโมง เพราะตอนบ่ายพระท่านส่วนใหญ่จะว่างไม่ได้มีกิจธุระใดๆ ถ้าเสียสละเวลาส่วนตัว เพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้ก็จะเป็นการดีอย่างยิ่ง ครูพระควรรหาเครื่องขยายเสียงที่พกพาสะดวกได้เพื่อช่วยให้นักเรียนที่มีจำนวนมาก และอยู่ในพื้นที่ที่กว้าง หรือเป็นห้องใหญ่ๆ ได้ยิน ได้ฟัง อย่างชัดเจนจะทำให้เด็กไม่คุยกัน เล่นกัน และหันมาสนใจในการเรียน ครูพระควรใช้วิธีทำโทษด้วยการหักคะแนนบ้างส่งข้อให้ฝ่ายปกครองบ้าง ให้นั่งสมาธิบ้าง หรือส่งเข้าอบรมในการบวชบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เพื่อเป็นการขัดเกลาจิตใจเด็กให้รู้จักเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ถือเป็นกลอุบายชนิดหนึ่งก็ได้

๔.๔.๓ ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ในด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่

ตารางที่ ๔.๑๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน

ปัญหา อุปสรรค	ร้อยละ
๑. ครูพระไม่มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยเพื่อสร้างความสนใจให้นักเรียน	๕.๓๑
๒. ทางโรงเรียนไม่มีห้องที่จะใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการเรียนการสอนสำหรับพร้อมใช้งานได้ทุกครั้งที่ครูพระพร้อมจะใช้สื่อ/อุปกรณ์การเรียน	๔.๗๖
๓. สื่อ/อุปกรณ์ที่ครูพระจัดทำขึ้น นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำ ทำให้ นักเรียนไม่มีความสนใจ หรือกระตือรือร้นที่จะเรียน	๓.๓๒

ข้อเสนอแนะ ครูพระควรหาสื่อการสอนที่ทันสมัย เช่นจอภาพโปรเจคเตอร์คอมพิวเตอร์ ช่วยสอน มัลติมีเดีย หรือเว็บไซต์ในอินเทอร์เน็ตต่างๆ ที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนหรือประสานงานกับทางโรงเรียน ในกรณีที่ครูพระไม่มีสื่อ/อุปกรณ์ในการสอนที่ทันสมัย ทางโรงเรียนไม่มีห้องที่จะให้ครูพระพร้อมใช้งานด้านสื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ครูพระควรใช้ห้องเรียนที่ท่านสอนแทน ครูพระควรจัดทำสื่อ/อุปกรณ์ในการเรียน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำสื่อต่างๆ เพื่อให้ นักเรียนได้มีความกระตือรือร้นสนใจในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น

๔.๔.๔ ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ในด้านการสร้างบรรยากาศในการสอน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่

ตารางที่ ๔.๑๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอน

ปัญหา อุปสรรค	ร้อยละ
๑. ทางโรงเรียนไม่ได้จัดห้องประจำไว้ให้ครูพระสำหรับใช้ในการเรียนการสอน จึงทำให้เป็นปัญหาสำหรับครูพระที่จะจัดหาอุปกรณ์ต่างๆที่นำมาช่วยเสริมในการสร้างบรรยากาศ	๔.๗๓
๒. ครูพระไม่ค่อยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ ครูพระได้แต่บรรยาย จนหมดชั่วโมง ทำให้นักเรียนไม่มีความตั้งใจเรียน เกิดอาการเบื่อ	๔.๐๘
๓. ด้วยความที่ท่านเป็นพระสงฆ์ ดังนั้นจึงทำให้นักเรียนบางกลุ่มได้แต่นั่งฟัง และบางกลุ่มก็ไม่สนใจที่จะเรียน จนทำให้บรรยากาศเป็นไปด้วยความยากลำบากในการเรียนการสอน	๓.๑๒

ข้อเสนอแนะ แม้ว่าจะไม่มีห้องสอนประจำที่ทางโรงเรียนจัดให้ครูพระก็สามารถสร้างบรรยากาศด้วยวิธีการต่างๆแทน เช่น การเล่นเกม การเล่าเรื่องผี การเล่าเรื่องตลก เป็นต้น ครูพระควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และพร้อมที่จะรับฟังปัญหาทุกเรื่อง และให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ ที่นักเรียนได้เรียนและอยากรู้ ในวิชาที่ครูพระสอน ครูพระควรวางตัวให้เป็นกลาง ไม่เป็นกันเองมากเกินไป และไม่แข็งกระด้างเกินไป จนทำให้เด็กเกิดความเหินห่าง และรู้สึกกระอักกระอ่วนในเวลาที่ครูพระเข้าไปทำการสอน

๔.๔.๕ ด้านการวัดและประเมินผล

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ในด้านการวัดผลและประเมินผล รายละเอียดดังแสดงในตารางที่

ตารางที่ ๔.๑๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการวัดผลและประเมินผล

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. ในวิชาที่ครูพระสอน กับการวัดผลและประเมินผล ไม่ตรงกัน จึงทำให้นักเรียนสอบไม่ได้	๔.๒๑
๒. ครูพระไม่แจ้งล่วงหน้าให้นักเรียนได้ทราบว่าจะมีการวัดผลและประเมินผล จึงทำให้นักเรียน สอบตกเป็นจำนวนมาก	๓.๕๔

ข้อเสนอแนะ ครูพระควรวัดและประเมินผลให้ตรงกับวิชาที่สอน วิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาที่ละเอียดอ่อนและยากที่จะเข้าใจง่าย ๆ ดังนั้น ครูพระควรที่จะแจ้งให้นักเรียนได้รู้ล่วงหน้า อาจจะสัก ๑-๒ วัน หรืออาทิตย์ต่อไป จะมีการวัดและประเมินผล

๔.๕ สรุปผลสัมภาษณ์ การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

- | | |
|-----------------------------|---|
| ๑. นายณัฐนันท์ ดนุพิทักษ์ | ผู้อำนวยการโรงเรียนประเทียวิทยาคม |
| ๒. นายธีรพงศ์ ภูเจริญ | ผู้อำนวยการโรงเรียนหินกองวิทยาคม |
| ๓. นายสุชีพ อินทรวิชัย | ผู้อำนวยการโรงเรียนหินกอง (พิบูลย์อนุสรณ์) |
| ๔. นายเอนก วีระพงษ์ | ผู้อำนวยการโรงเรียนปากข้าวสาร |
| ๕. นางสาวชนากานต์ จันทรมงคล | รองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองสมคร (มูลนิธิสุชาติอุปถัมภ์) |

ผลการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) สามารถสรุปผลโดยจำแนกตามรายด้านของการวิจัยดังนี้

๔.๕.๑ ด้านการเตรียมการสอน

พระท่านมีการเตรียมตัวก่อนมาสอนเป็นอย่างดี โดยมีการวางแผนทางด้านการสอนสำหรับเนื้อหาตรงตามหลักสูตรของทางโรงเรียน ท่านมีความรับผิดชอบสูงมาก มีการเอาใจใส่ในสิ่งที่ท่านทำ และประสานงานกับทางโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ท่านได้ทุ่มเทให้กับนักเรียนด้วยความจริงใจนำเนื้อหาสาระใหม่ๆ มานำเสนออยู่ตลอดเวลา^๑ พระท่านมีความรู้ความสามารถ เนื่องจากพระสงฆ์มีความรู้ความสามารถที่ศึกษามาเฉพาะทาง และยังสามารถปฏิบัติกิจของสงฆ์ได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเรื่องของพิธีกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาที่ครู/อาจารย์ไม่สามารถอธิบายให้ละเอียด หรือปฏิบัติจริงได้อย่างถูกต้อง^๒ ครูต้องเป็นหลักที่จะต้องเข้าถึงและจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายกว่า พร้อมทั้งคอยประสานงานกับพระสงฆ์ในเรื่องบางอย่างที่ครูไม่สามารถให้ความรู้แก่นักเรียนเท่าที่ควรได้อย่างเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะในเรื่องของการสอนเสริมและจัดกิจกรรมบางชนิด ต้องพึ่งพาพระสงฆ์คอยให้ความร่วมมือและแนะนำ จึงจะทำให้ได้รับความรู้โดยตรง^๓ พระสงฆ์ท่านมีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี พร้อมทั้งให้สาระเนื้อหาตรงตามหลักสูตรทางโรงเรียนสอน เป็นการประสานงานที่ดีระหว่างวัดกับโรงเรียน ทำให้เด็กนักเรียนได้สัมผัสกับพระสงฆ์ และพร้อมที่เรียนรู้ในสิ่งที่ท่านนำเสนอ^๔ ในสมัยก่อนนั้น เรามีวิชาหน้าที่พลเมือง และศีลธรรม ซึ่งเป็นวิชาที่มีประโยชน์ต่อผู้เรียนใน

^๑ สัมภาษณ์, นายณัฐนันท์ ดนุพิทักษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนประเทียวิทยาคม, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๕.

^๒ สัมภาษณ์, นายสุชีพ อินทรวิชัย, ผู้อำนวยการโรงเรียนหินกอง (พิบูลย์อนุสรณ์), ๒๓ กันยายน ๒๕๕๕.

^๓ สัมภาษณ์, นายธีรพงศ์ ภูเจริญ, ผู้อำนวยการโรงเรียนหินกองวิทยาคม, ๒๔ กันยายน ๒๕๕๕.

^๔ สัมภาษณ์, นายเอนก วีระพงษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนปากข้าวสาร, ๒๔ กันยายน ๒๕๕๕.

^๕ สัมภาษณ์, นางสาวชนากานต์ จันทรมงคล, รองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองสมคร (มูลนิธิสุชาติอุปถัมภ์), ๒๕ กันยายน ๒๕๕๕.

เรื่องคุณธรรม จริยธรรม การที่ได้พระมาสอนศีลธรรมโดยตรงและตรงกับขอบข่ายของเนื้อหาเป็นอย่างมาก เพราะพระเป็นผู้ศึกษาเรียนรู้ทั้งด้านลึกและด้านกว้าง^๕

๔.๕.๒ ด้านการดำเนินการสอน

พระท่านมีส่วนส่งเสริมให้ทั้งความรู้และคุณธรรมแก่นักเรียน รวมถึงกระตุ้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา มีบรรยากาศที่ดีงามในโรงเรียน และยังทำให้นักเรียนมีความตระหนักถึงเรื่องคุณธรรม จริยธรรมมีความสำคัญมาก เพราะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนได้รู้คุณค่าแห่งความดีงาม ได้รู้จักการทำความดี ทำตัวให้มีประโยชน์ต่อสังคมและครอบครัว^๖ บุคคล หรือเยาวชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา เมื่อพระมีบทบาทได้มาสอนจึงเป็นสิ่งที่ทำให้เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก ซึ่งถือเป็นสิ่งที่ดีที่มีแนวคิดนำพระมาสอนศีลธรรมในโรงเรียน ดีกว่าให้พระท่านอยู่เฉยๆ^๗ พระถือว่าเป็นผู้รู้ในหลักพระพุทธศาสนา ย่อมมีภูมิความรู้อย่างมากในการที่จะสอนศีลธรรม นอกจากนี้ ยังเป็นผู้ที่มีความประพฤติปฏิบัติอยู่ในวินัยสงฆ์ ย่อมน่าเป็นที่น่าเชื่อถือศรัทธาของผู้เรียน ดังนั้นพระสอนศีลธรรม จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากที่จะช่วยเสริมบทบาทของครูผู้สอนศีลธรรมโดยตรง^๘ พระท่านบางรูปศึกษาในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก หรือบางรูปท่านเป็นถึงมหาเปรียญประโยค ๑-๙ ย่อมมีความรู้ความสามารถทั้งทางธรรมและทางโลก การบริหารการศึกษาที่จะได้ผลไปสู่ผู้เรียนนั้น บ้าน วัด โรงเรียน จะต้องเอื้ออาทรต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และเสริมกัน จึงจะทำให้การศึกษาไปสู่เป้าหมายได้^๙ การเรียนการสอนในปัจจุบันต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนความรู้ อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นของทุกสาขาอาชีพ รวมทั้งผู้มีทักษะประสบการณ์ ในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนหรือการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น^{๑๐}

๔.๕.๓ ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน

พระท่านสามารถใช้สื่อต่างๆ ให้ความรู้แก่นักเรียนในเรื่อง ศาสนพิธี การกราบแบบต่างๆ การจัดโต๊ะหมู่บูชาที่ถูกต้อง ความสำคัญของพระพุทธศาสนา การกำเนิดของศาสนาพุทธ ตลอดจนถึงความแตกต่างของศาสนาพุทธและศาสนาอื่นได้^{๑๑} ครูพระจะต้องเตรียมสื่อการเรียนการสอนให้พร้อมและหลากหลาย เป็นการแบ่งเบาภาระของครูวิชาสังคมได้ และนักเรียนได้ทราบหลักธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา นักเรียนสามารถเป็นผู้นำสวดมนต์ได้อย่างถูกต้อง นักเรียนได้เรียนรู้หลักธรรมจากครูพระโดยตรง ตลอดถึงเป็นการอนุรักษ์พระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับคนไทย ไม่ให้ศาสนาอื่นมา

^๖ สัมภาษณ์, นายณัฐนันท์ ดนุพิทักษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนประเทียวิทยาคม, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๕.

^๗ สัมภาษณ์, นายสุชีพ อินทรวิชัย, ผู้อำนวยการโรงเรียนหินกอง (พิบูลฉัตรราษฎร์), ๒๓ กันยายน ๒๕๕๕.

^๘ สัมภาษณ์, นายธีรพงศ์ ภูเจริญ, ผู้อำนวยการโรงเรียนหินกองวิทยาคม, ๒๔ กันยายน ๒๕๕๕.

^๙ สัมภาษณ์, นายเอนก วีระพงษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนปากข้าวสาร, ๒๔ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๐} สัมภาษณ์, นางสาวชนากานต์ จันทร์มงคล, รองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองสมคร (มูลนิธิสุชาติอุปถัมภ์), ๒๕ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๑} สัมภาษณ์, นายณัฐนันท์ ดนุพิทักษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนประเทียวิทยาคม, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๕.

แทรกแทรกมากเกินไป^{๑๒} ท่านจะต้องเตรียมการสอน สื่อการสอน อุปกรณ์การสอน และเทคนิคต่างๆ ให้หลากหลาย พระจะต้องใช้จิตวิทยาสอนกับวัยรุ่น เพราะครูพระมีเวลาสอนเพียงสัปดาห์ละครั้งหรือสองครั้งเท่านั้น แต่เป็นการดี ที่จะมีครูพระมาสอนในโรงเรียน เพราะให้เด็กได้มีความผูกพันกับพระพุทธศาสนา และเกิดความเลื่อมใสศรัทธาให้ความเคารพในตัวพระมากขึ้น^{๑๓} พระท่านจะต้องใช้สื่ออุปกรณ์ในการสอนที่หลากหลาย และทันสมัย เพื่อให้เด็กนักเรียนมีความสนใจและมีความกระตือรือร้นในการเรียนการสอน ท่านจำเป็นจะต้องให้เด็กนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน^{๑๔} สื่อและอุปกรณ์ในการสอนนั้น ถือเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมการสอนให้มีประสิทธิภาพมาก เพราะช่วยในเรื่องการอธิบายในเนื้อหาที่ยากและละเอียด ดังนั้นครูพระควรจะต้องสร้างสื่อที่ทันสมัยในการเรียนการสอนให้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาที่มีเนื้อหารายละเอียดที่ลึกซึ้ง จึงทำให้เด็กเข้าใจยาก^{๑๕}

๔.๕.๔ ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

ครูพระได้มีการสอดแทรกนั้นหนทางการต่างๆ ด้วยการจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนในห้องเรียน ทำให้นักเรียนไม่เบื่อ และเกิดความสนใจในวิชาที่จะเรียน มีการเล่นเกมส์ เพื่อเพิ่มพูนทักษะให้กับการใช้ปัญญา ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ในการคิดการแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดี^{๑๖} ก่อนที่จะท่านจะออกสอนนักเรียนได้นั้น พระรูปนั้นจะต้องได้รับการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี เพราะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นวัยที่กำลังเข้าสู่วัยรุ่น ที่มีความคึกคอง และก้าวร้าวในบางครั้ง ครูพระจึงจำเป็นต้องใช้ความสามารถเป็นอย่างมากที่จะกำราบเด็กนักเรียนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย^{๑๗} พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนควรมีประสบการณ์ด้านการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มาก่อน จะช่วยให้การสอนศีลธรรมในโรงเรียนประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น เพราะการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนจะต้องทำให้นักเรียนเกิดความสนใจที่ใคร่เรียน และพร้อมที่จะรับบทเรียนต่างๆ ที่ครูพระจะดำเนินการสอน^{๑๘} ในการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนนั้น ครูพระควรที่จะมีการพาเด็กนักเรียนออกนอกสถานที่เรียนบ้างในบางครั้ง เพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียน เช่นที่วัด หรือบริเวณโรงเรียน สวนย่อม เป็นต้น จะทำให้เด็กนักเรียนไม่รู้สึกเบื่อในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา^{๑๙} ครูพระ

^{๑๒} สัมภาษณ์, นายสุชีพ อินทรวิชัย, ผู้อำนวยการโรงเรียนหินกอง (พิบูลย์อนุสรณ์), ๒๓ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๓} สัมภาษณ์, นายธีรพงศ์ ภูเจริญ, ผู้อำนวยการโรงเรียนหินกองวิทยาคม, ๒๔ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๔} สัมภาษณ์, นายเอนก วีระพงษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนปากข้าวสาร, ๒๔ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๕} สัมภาษณ์, นางสาวชนากานต์ จันทร์มงคล, รองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองสมคร (มูลนิธิสุชาติอุปถัมภ์), ๒๕ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๖} สัมภาษณ์, นายณัฐนันท์ ดนุพิทักษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนประเทียวิทยาคม, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๗} สัมภาษณ์, นายสุชีพ อินทรวิชัย, ผู้อำนวยการโรงเรียนหินกอง (พิบูลย์อนุสรณ์), ๒๓ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๘} สัมภาษณ์, นายธีรพงศ์ ภูเจริญ, ผู้อำนวยการโรงเรียนหินกองวิทยาคม, ๒๔ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๑๙} สัมภาษณ์, นายเอนก วีระพงษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนปากข้าวสาร, ๒๔ กันยายน ๒๕๕๕.

มีการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนด้วยการให้นักเรียนไปนั่งสมาธิที่วัดบ้าง ใต้ถุนอาคารเรียนบ้าง มีการเดินจงกรมวิปัสสนากัมมัฏฐานบ้าง ทำให้เด็กมีการเรียนรู้และพัฒนาทางด้านอารมณ์และจิตใจเป็นอย่างดี จึงทำให้วิชาพระพุทธศาสนามีคุณค่าทางด้านจิตใจแก่นักเรียนเป็นอย่างมาก^{๒๐}

๔.๕.๕ ด้านการวัดผลและประเมินผล

การสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยใช้พระสงฆ์เป็นผู้สอนนั้นมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง เพราะพระสงฆ์เป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนา เป็นครูที่ให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องศีลธรรมโดยตรง สามารถชักจูงและขัดเกลาจิตใจนักเรียนได้ดีกว่าครูประจำ^{๒๑} พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนควรมีประสบการณ์ด้านการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มาก่อน จะช่วยให้การสอนศีลธรรมในโรงเรียนประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น^{๒๒} ครูพระควรปฏิบัติการสอนโดยมีแบบการสอนในวิชากิจกรรมให้ชัดเจน มีการกำหนดการสอบ การสอน การวางแผนการสอน ร่วมกับนักเรียน เพื่อให้เกิดการบูรณาการที่สมบูรณ์ ในวิชาพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับหลักสูตร พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษามีความสำคัญ เพราะเป็นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้พระสงฆ์ที่เป็นครูอยู่ในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีองค์ความรู้ในด้านศีลธรรมที่ชัดเจนมากกว่าครูที่สอนอยู่ในระบบ (ครูประจำ)^{๒๓} ครูพระควรจัดระบบการวัดผลและประเมินผลให้มีความชัดเจนแน่นอน มีการวางแผนอย่างเป็นระเบียบ เพราะวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาที่มีความละเอียดและลึกซึ้งมาก เป็นการยากที่จะให้เด็กนักเรียนเรียนรู้และเข้าใจได้ง่าย^{๒๔} การวัดผลและการประเมินผลนั้น ในวิชาพระพุทธศาสนาควรมีการบอกล่วงหน้าให้เด็กนักเรียนได้รับรู้ เพื่อเตรียมตัวได้ทัน มีการประสานงานกับทางโรงเรียนเพื่อให้หลักสูตรในการวัดผลและประเมินผลมีความตรงกัน และมีประสิทธิภาพในการประเมิน^{๒๕}

^{๒๐} สัมภาษณ์, นางสาวชนากานต์ จันทรมงคล, รองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองสมคร (มูลนิธิสุชาติอุปถัมภ์), ๒๕ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๑} สัมภาษณ์, นายณัฐนันท์ ดนุพิทักษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนประเทียบวิทยาคม, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๒} สัมภาษณ์, นายสุชีพ อินทรวิชัย, ผู้อำนวยการโรงเรียนหินกอง (พิบูลย์อนุสรณ์), ๒๓ กันยายน ๒๕๕๕.

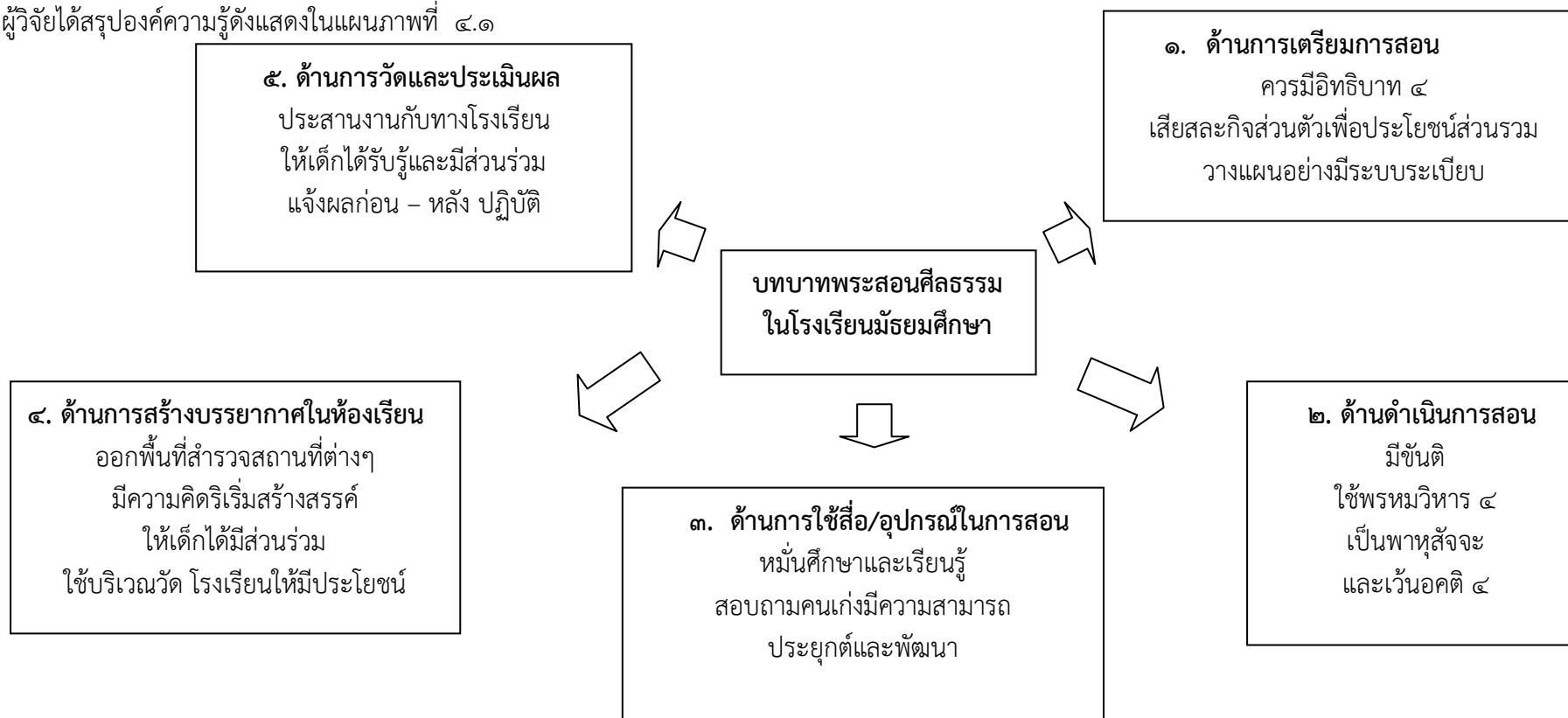
^{๒๓} สัมภาษณ์, นายธีรพงศ์ ภูเจริญ, ผู้อำนวยการโรงเรียนหินกองวิทยาคม, ๒๔ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๔} สัมภาษณ์, นายเอนก วีระพงษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนปากข้าวสาร, ๒๔ กันยายน ๒๕๕๕.

^{๒๕} สัมภาษณ์, นางสาวชนากานต์ จันทรมงคล, รองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองสมคร (มูลนิธิสุชาติอุปถัมภ์), ๒๕ กันยายน ๒๕๕๕.

๔.๖ สรุปองค์ความรู้การวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ดังแสดงในแผนภาพที่ ๔.๑



แผนภาพที่ ๔.๑ แสดงแผนผังโครงสร้างบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี
ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ทั้ง ๕ ด้าน คือ

๑. ด้านการเตรียมการสอน พระสอนศีลธรรมควรใช้หลักธรรมพระพุทธศาสนาในหมวดอิทธิบาท ๔ เพื่อให้พระสอนศีลธรรมมีการเตรียมการสอนที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พระสอนศีลธรรมควรมีการวางแผนเตรียมการไว้ล่วงหน้าเป็นอย่างดี ก่อนจะถึงวัน หรือเวลาการเรียนการสอน และพึงสละกิจนิมนต์ที่มาทับซ้อนในวัน หรือเวลาที่มีการเรียนการสอน เพื่อทำให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในหมู่คณะสงฆ์ภายในวัด และครูนักเรียน

๒. ด้านการดำเนินการสอน พระสอนศีลธรรมควรใช้หลักธรรม คือ พรหมวิหาร ๔ , ขันติ และพึงเว้นอคติ ๔ เพื่อเป็นการรักษาศรัทธาความเลื่อมใสในตัวพระสอนศีลธรรมที่มีต่อครูและนักเรียน และพระสอนศีลธรรมก็ควรจะหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ “พาหุสัจจะ” เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรม และให้ทันตามยุคตามสมัย

๓. ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน พระสอนศีลธรรมควรจะหมั่นศึกษาโปรแกรมด้านต่างๆ เพื่อที่จะนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ และมีประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนการสอน สรรหาสื่อที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหัน

๔. ด้านการสร้างบรรยากาศ พระสอนศีลธรรมควรพานักเรียนออกสอนนอกพื้นที่โรงเรียน หรือห้องเรียนบ้างเป็นครั้งคราว เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศในการสอน ให้นักเรียนมีความแปลกใหม่และกระตือรือร้นในการเรียน ควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนด้วยการตกแต่งสถานที่ให้ดูแปลกตา โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมด้วย

๕. ด้านการวัดผลและประเมินผล พระสอนศีลธรรมควรมีการแจ้งล่วงหน้าให้นักเรียนได้ทราบก่อน ที่จะมีการวัดผลและประเมินผลในแต่ละครั้ง เพื่อจะได้เตรียมตัวในการทบทวนหรืออ่านหนังสือในส่วนนั้นๆได้

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี และเพื่อนำเสนอปัญหา อุปสรรคการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และครู จำนวน ๒๙๗ คน โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) ใช้แบบสอบถามที่จัดทำขึ้นเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิด และปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Dstandard Deviation: S.D.) การทดสอบค่า (t – test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ผลการวิจัยสามารถนำมาสรุป อภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๙๗ คน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น ๒ กลุ่ม สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มครู ผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๐๐ มีอายุระหว่าง ๕๑ – ๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๐๐ ในส่วนสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นครู / อาจารย์ คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๐๐ การศึกษาส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๐๐ ในส่วนประสบการณ์การสอนของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ต่ำกว่า ๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๐๐ ส่วนรายได้ต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๐๐

๕.๑.๒ ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยที่ครูมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ และนักเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้วพบว่า

๑) ระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการเตรียมการ

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของครูและนักเรียนที่มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี พบว่า

๑) ด้านการเตรียมการสอน

ปัญหาและอุปสรรค คือ ๑) พระสอนศีลธรรมเตรียมเนื้อหาเข้าใจยาก ไม่สอดคล้องกับเนื้อหาของรายวิชาที่นักเรียนเรียน หรือไม่ตรงตามแนวการสอนที่ทางโรงเรียนมอบให้ ๒) พระสอนศีลธรรมไม่มีระบบในการจัดเตรียมการสอน หรือไม่มีการเตรียมตัวในการสอนแต่ละครั้ง ๓) เนื้อหาสาระรายวิชาพระพุทธศาสนานั้น เป็นเรื่องที่มีความเข้าใจยากสำหรับนักเรียน

ข้อเสนอแนะ ๑) จัดหาเนื้อหาที่เข้าใจง่าย และให้สอดคล้องเนื้อหาของรายวิชาที่นักเรียนเรียนหรือทางโรงเรียนได้จัดเตรียมไว้ให้ อธิบายเนื้อหาให้ละเอียดเข้าใจง่าย ไม่วกไปวนมา ๒) ครูพระควรจัดการเตรียมการสอนอย่างมีระบบเป็นระเบียบ ด้วยการจัดตารางของตนเองให้มีเวลาในการเตรียมการสอนแต่ละครั้ง สอดแทรกเนื้อหาสาระใหม่ๆ ๓) ใช้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยจัดกิจกรรมต่างๆในการเรียนการสอน การเผยแผ่ ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัยของนักเรียน ทำ vcd การ์ตูนในการประกอบการเรียนการสอน

๒) ด้านการดำเนินการสอน

ปัญหาและอุปสรรค คือ ๑) พระสอนศีลธรรมติดภารกิจทางวัดไม่สามารถทำการสอนได้โดยตลอด ๒) พระสอนศีลธรรมมีเวลาน้อย มาสอนสัปดาห์ละครั้ง ๓) พระสอนศีลธรรมใช้เสียงที่เบา ในขณะที่พูดหรือทำการสอนนักเรียน อาจเป็นเพราะสำรวมระวังกิริยาในขณะที่พูด ไม่ตะโกนกระซอกฮึกฮาซึ่งเป็นผลดีต่อการปฏิบัติตน เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา แต่ก่อนให้เป็นปัญหาต่อการปฏิบัติการสอน ในห้องเรียนที่มีนักเรียนจำนวนมาก เด็กจะไม่สนใจตั้งใจ และเล่นกัน ๔) พระสอนศีลธรรมไม่กล้าดุเด็ก ในขณะที่เด็กนั้นไม่สนใจเรียน ทำให้พวกที่เกเร ยิ่งฮึกเหิมและไม่สนใจที่จะเข้าเรียนวิชาที่พระสอนศีลธรรมสอน

ข้อเสนอแนะ คือ ๑) พระสอนศีลธรรมควรจัดตารางสอนให้ไม่ตรงกับเวลาฉันภัตตาหารเพล หรือควรจัดตารางสอน เวลาหลังจากนักเรียนพักทานอาหารกลางวันแล้วและพึงสละกิจนิมนต์ที่มาทับซ้อนกับเวลาที่ต้องใช้ ในการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ๒) พระสอนศีลธรรมควรประสานงานกับทางโรงเรียนเพื่อได้มีเวลาสอนเด็กได้เต็มที่ว่าจะสอนสัปดาห์ละกี่วัน วันละกี่ชม. เพราะตอนบ่ายพระท่านส่วนใหญ่จะว่างไม่ได้ไปไหนหรือทำอะไร ถ้าเสียสละเวลาส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้ก็จะเป็นการดียิ่ง ๓) พระสอนศีลธรรมควรรหาเครื่องขยายเสียงที่พกพาสะดวกได้เพื่อช่วยให้นักเรียนที่มีจำนวนมากและอยู่ในพื้นที่ที่กว้าง หรือเป็นห้องใหญ่ๆ ได้ยิน ได้ฟังอย่างชัดเจน จะทำให้เด็กไม่คุยกัน เล่นกัน และหันมาสนใจในการเรียน ๔) พระสอนศีลธรรมควรใช้วิธีทำโทษด้วยการหักคะแนนบ้าง บ้างส่งชื่อให้ฝ่ายปกครองบ้าง ให้นั่งสมาธิ หรือส่งเข้าอบรมในการบวชบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เพื่อเป็นขัณฑสีมาจิตใจเด็กให้รู้จักเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ถือเป็นกลอุบายชนิดหนึ่งก็ได้

๓) ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน

ปัญหาและอุปสรรค คือ ๑) พระสอนศีลธรรมไม่มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยเพื่อสร้างความสนใจให้นักเรียน ๒) ทางโรงเรียนไม่มีห้องที่จะใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการเรียนการสอนสำหรับพร้อม

ใช้งานได้ทุกครั้งที่ครูพระพร้อมจะใช้สื่อ/อุปกรณ์การเรียน ๓) สื่อ/อุปกรณ์ที่พระสอนศีลธรรมจัดทำขึ้น นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำ ทำให้นักเรียนไม่มีความสนใจ หรือกระตือรือร้นที่จะเรียน

ข้อเสนอแนะ คือ ๑) หาสื่อการสอนที่ทันสมัย เช่นจอภาพโปรเจกเตอร์คอมพิวเตอร์ช่วยสอน มัลติมีเดีย หรือเว็บไซต์ในอินเทอร์เน็ตต่างๆ ที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนหรือประสานงานกับทางโรงเรียน ในกรณีที่ครูพระไม่มีสื่อ/อุปกรณ์ในการสอนที่ทันสมัย ๒) ทางโรงเรียนไม่มีห้องที่จะให้พระสอนศีลธรรมพร้อมใช้งานด้านสื่อ/อุปกรณ์ในการสอน พระสอนศีลธรรมควรใช้ห้องเรียนที่ท่านสอนแทน ๓) พระสอนศีลธรรมควรจัดทำสื่อ/อุปกรณ์ในการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำสื่อต่างๆ เพื่อให้นักเรียนได้มีความกระตือรือร้นสนใจในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น

๔) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

ปัญหาและอุปสรรค คือ ๑) ทางโรงเรียนไม่ได้จัดห้องประจำไว้ให้ครูพระสำหรับใช้ในการเรียนการสอน จึงทำให้เป็นปัญหาสำหรับพระสอนศีลธรรมที่จะจัดหาอุปกรณ์ต่างๆ ที่นำมาช่วยเสริมในการสร้างบรรยากาศ ๒) พระสอนศีลธรรมไม่ค่อยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ ครูพระได้แต่บรรยาย จนหมดชั่วโมง ทำให้นักเรียนไม่มีความตั้งใจเรียน เกิดอาการเบื่อ ๓) ด้วยความที่ท่านเป็นพระสงฆ์ ดังนั้นจึงทำให้นักเรียนบางกลุ่มได้แต่นั่งฟัง และบางกลุ่มก็ไม่สนใจที่จะเรียน จำทำให้บรรยากาศเป็นไปด้วยความยากลำบากในการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะ คือ ๑) แม้ว่าจะไม่มีห้องสอนประจำที่ทางโรงเรียนจัดให้ พระสอนศีลธรรมก็สามารถสร้างบรรยากาศด้วยวิธีการต่างๆ แทน เช่น การเล่านิทาน การเล่าเรื่องผี การเล่าเรื่องตลก เป็นต้น ๒) พระสอนศีลธรรมควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และพร้อมที่จะรับฟังปัญหาทุกเรื่อง กับให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ ที่นักเรียนได้เรียนและอยากรู้ ในวิชาที่ครูพระสอน ๓) พระสอนศีลธรรมควรวางตัวให้เป็นกลาง ไม่เป็นกันเองมากเกินไป และไม่แข็งกระด้างเกินไป จนทำให้เกิดความเหินห่าง และรู้สึกกระอักกระอ่วนในเวลาที่คุณพระเข้าไปทำการสอน

๕) ด้านการวัดผลและประเมินผล

ปัญหาและอุปสรรค คือ ๑) ในวิชาที่พระสอนศีลธรรมกับการวัดและประเมินผลไม่ตรงกัน จึงทำให้นักเรียนสอบไม่ได้ ๒) พระสอนศีลธรรมไม่แจ้งล่วงหน้าให้นักเรียนได้ทราบว่าจะมีการวัดและประเมินผล จึงทำให้นักเรียนสอบตกเป็นจำนวนมาก

ข้อเสนอแนะ คือ ๑) พระสอนศีลธรรมควรวัดและประเมินผลให้ตรงกับวิชาที่สอน ๒) วิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาที่ละเอียดอ่อน และยากที่จะเข้าใจง่ายๆ ดังนั้น พระสอนศีลธรรมควรที่จะแจ้งให้นักเรียนได้รู้ล่วงหน้า อาจจะสัก ๑-๒ วัน หรืออาทิตย์ต่อไป จะมีการวัดและประเมินผล

๕.๒ อภิปรายผล

จากการศึกษาเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” ข้างต้นพบว่า มีประเด็นสำคัญหลายประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรีทุกด้านในระดับมาก โดยเห็นว่าการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรีด้านการเตรียมการสอนมากที่สุด รองลงมาคือด้านการดำเนินการสอน ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)^๑ กล่าวว่า พระสงฆ์ในปัจจุบันควรมีวิธีการสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้ ลักษณะการสอนของพระพุทธเจ้า กลวิธีประกอบการสอน การยกอุทาหรณ์ การเล่านิทานประกอบการสอน และการยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย ช่วยให้เข้าใจได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้จำแนกแยะและเห็นจริง และเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การสอนมีรสยิ่งขึ้น ครูพระเป็นผู้มีสติปัญญาสามารถอย่างดียิ่ง ที่ได้มีการนำเอาเทคนิคต่างๆ ในโลกของเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ก้าวหน้าในยุคโลกาภิวัตน์นี้ พร้อมทั้งสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ครูพระสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการทำให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ ประยุกต์สร้างสรรค์ (โยนิโสมนสิการ) พร้อมทั้งมีความสนใจกระตือรือร้นที่จะค้นคว้าหาสิ่งใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลาด้วย (ปรโตโฆสะ) สอดคล้องกับที่ พระพุทธพจน์ตอนหนึ่งว่า “ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงหยิบใบประดู่ลาย ๒-๓ ใบ ขึ้นมาแล้วรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะเข้าใจความหมายนั้นว่าอย่างไร ใบประดู่ลาย ๒-๓ ใบที่เราหยิบมากับใบไม้ที่มีอยู่บนต้น อย่างไหนมากกว่ากัน

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ใบไม้ที่มีอยู่บนต้นไม้นั้นแหละมากกว่าใบประดู่ลาย ๒-๓ ใบที่พระองค์ทรงหยิบขึ้นมาเพียงเล็กน้อยพระพุทธเจ้าข้า

พระองค์ทรงตรัสตอบว่า ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่เราารู้แล้วแต่ไม่ได้บอกเธอทั้งหลายก็มีมากเหมือนกัน เพราะเหตุไร เราจึงมิได้บอก เพราะสิ่งนี้ไม่มีประโยชน์ ไม่ใช่จุดเริ่มต้นแห่งพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อความคลายกำหนัด ไม่เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบระงับ ไม่เป็นไปเพื่อตรัสรู้ ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน”^๒

นอกเหนือจากนี้ การสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในเนื้อหาหรือสิ่งใหม่ๆ สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความสนุกสนานมีชีวิตชีวา ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเมื่อนักเรียนไม่เข้าใจตามจุดประสงค์ ครูพระสอนศีลธรรมมีบทบาทการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ครูพระที่เข้ามาสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนนั้น มีความเข้าใจ และรู้ถึงปัญหาของนักเรียนในหมู่วัยรุ่นเป็นอย่างดี จึงได้มีการสอดแทรกสิ่งใหม่ๆ ตลอดจนการให้คำปรึกษา หรือแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั้ง

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), *พุทธวิธีในการสอน*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมาธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐.

^๒ ส.ม.(ไทย) ๑๙/๑๑๐๑/๖๑๓.

ทางธรรมและทางโลกแก่นักเรียนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับที่ ไพรัตน์ เดชะรินทร์^๓ กล่าวว่าไว้ในสมัยก่อนวัดนอกจากทำหน้าที่ทางศาสนาแล้วยังทำหน้าที่เป็นโรงเรียนของชุมชน พระท่านเป็นครูสอนอย่างดี เอาใจใส่เป็นพิเศษยิ่งกว่าครูอาชีพในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะท่านเป็นคนในหมู่บ้านเกิดและโตขึ้นมาในสิ่งแวดล้อมเดียวกับนักเรียน เข้าใจปัญหาของชุมชน มีความผูกพันกับชุมชนอย่างลึกซึ้งจนแยกไม่ออก ในบางแห่งจะเห็นว่าพระสงฆ์ท่านยังทำหน้าที่เป็นนายแพทย์หรือจิตแพทย์อย่างที่ดีที่สามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บของชาวบ้านให้หายได้ เชื่อว่าโรคนั้นจะหายหากหลวงพ่อดีใช้เวทมนต์หรือพรมน้ำมนต์ ซึ่งเป็นวิธีการรักษาด้านจิตใจ

ขณะเดียวกัน ครูพระได้จัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็นระยะ มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน การวัดและการประเมินผลนั้นสามารถให้นักเรียนนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านการปฏิบัตินั้นมีความเหมาะสม ครูพระสอนศีลธรรมมีบทบาทการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ครูพระได้มีการนำเอากระบวนการประมวลผลตามหลักสูตรไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา มาใช้ประเมินนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะตั้งใจที่จะเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ทั้งกาย วาจา และใจ สอดคล้องกับที่ กรมวิชาการ^๔ กล่าวว่า วิธีการวัดผลและประเมินผลจุดประสงค์การเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาจะต้องวัดผลด้วยระบบศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อให้ครอบคลุมความประพฤติ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(๑) จากผลการวิจัยด้านการเตรียมการสอน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมได้ทำหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบเป็นแบบอย่างที่ดี และมีการวางแผนการสอน ค้นคว้าศึกษาเนื้อหาสาระในการสอนเป็นอย่างดี เอาใจใส่ต่อนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งยังมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรทุกคนภายในโรงเรียน ที่สำคัญคือ การนุ่งห่มทรงจีวรเป็นระเบียบเรียบร้อย สมเป็นสมณสาธูป น่าเลื่อมใสศรัทธา

(๒) จากผลการวิจัยด้านการดำเนินการสอน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมได้ทำหน้าที่เป็นอย่างดี เหมาะสมกับเป็นนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง โดยมีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ควบคู่ไปกับการเรียนการสอน อีกทั้งเนื้อหาสาระที่ครูพระศึกษาค้นคว้ามา นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้คำปรึกษาและพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

^๓ ไพรัตน์ เดชะรินทร์ อ่างใน อำนาจ บัวศิริ, พระกับการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘), หน้า ๑๖๓.

^๔ กระทรวงศึกษาธิการ, การมวิชาการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐๙.

(๓) จากผลการวิจัยด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมได้มีความรู้ความสามารถอย่างเหลือล้น ที่นำเอาเทคนิคต่างๆ ในโลกแห่งเทคโนโลยีที่ทันสมัย มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์คุณค่า และมีประสิทธิภาพอย่างมหาศาล ทำให้เด็กนักเรียนเกิดอยากรู้อยากเห็นในสิ่งใหม่ๆ ที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนของครูประจำวิชา อีกทั้งยังทำให้เด็กมีความกระตือรือร้นในวิชาพระพุทธศาสนาอีกด้วย

(๔) จากผลการวิจัยด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมมีสติปัญญาความสามารถทางด้านชักจูง และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของนักเรียน ให้มีความเคารพและศรัทธาในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี โดยครูพระมีการสร้างบรรยากาศต่างๆ ในห้องเรียนให้เกิดความอยากรู้อยากสนใจในวิชาพระพุทธศาสนา อาทิเช่น จัดบอร์ดวันสำคัญทางประเพณี ประดับตกแต่งต้นไม้ รูปภาพภายในห้องเรียน ทำให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่างๆ เป็นการเรียนแบบใช้นักเรียนเป็นศูนย์กลางได้เป็นอย่างดี

(๕) จากผลการวิจัยด้านการวัดและการประเมินผล พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมได้ปฏิบัติหน้าที่สมกับเป็นผู้มีสติปัญญาความสามารถทั้งทางโลกและทางธรรมได้เป็นอย่างดี ด้วยการจัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็นระยะ เป็นการทดสอบความรู้พื้นฐานทางด้านวิชาพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังปรับปรุงแก้ไขให้เป็นผลดีแก่นักเรียน ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขในคราวต่อไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

(๑) จากผลการวิจัยด้านการเตรียมการสอน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรม จำเป็นต้องมีการประสานงานกับทางโรงเรียน เพื่อจัดหาเนื้อหาที่เข้าใจง่าย และให้สอดคล้องกับเนื้อหาของรายวิชาที่นักเรียนเรียนหรือทางโรงเรียนได้จัดเตรียมไว้ให้ อธิบายเนื้อหาให้ละเอียดเข้าใจง่าย และใช้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยจัดกิจกรรมต่างๆ ให้บ่อยขึ้น

(๒) จากผลการวิจัยด้านการดำเนินการสอน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรม ควรจะจัดตารางสอนให้ไม่ตรงกับเวลาฉันภัตตาหารเพล หรือควรจัดตารางสอนอยู่ในช่วงเวลาหลังจากนักเรียนพักทานอาหารกลางวันแล้วก็ได้ และพึงสละกิจนิมนต์ที่มาทับซ้อนกับเวลาที่ต้องใช้ในการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนจะเป็นสิ่งที่ดีมาก

(๓) จากผลการวิจัยด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมควรจัดทำสื่อ/อุปกรณ์ในการเรียนการสอนที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา เพื่อไม่ให้เกิดความจำเจและเบื่อหน่ายได้ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำสื่อต่างๆ เพื่อสร้างความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนด้วย อีกทั้งยังทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในสิ่งที่ตัวเองทำ เพื่อจะนำมาแข่งขันกันในห้องเรียนด้วย

(๔) จากผลการวิจัยด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมไม่มีห้องสอนประจำที่ทางโรงเรียนจะจัดให้ ครูพระก็สามารถสร้างบรรยากาศด้วยวิธีการต่างๆ แทน เช่น นำพานักเรียนไปสอนภายในวัด หรือบริเวณโรงเรียนที่เป็นสวนร่มรื่น ใต้ต้นไม้บ้าง ใกล้สระน้ำบ้าง เพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศที่จำเจอยู่แต่ในห้องเรียนได้เป็นอย่างดี

(๕) จากผลการวิจัยด้านการวัดและการประเมินผล พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมจะต้องทำแบบวัดผลและประเมินผลในเนื้อหาที่เด็กนักเรียนเข้าใจง่ายไม่ยากจนเกินไป และแจ้งให้เด็กนักเรียน

ได้รู้ล่วงหน้าก่อนที่จะทำการวัดผลและประเมินผล เพื่อให้เด็กนักเรียนได้มีการเตรียมตัวหรือทบทวนกับสิ่งที่ได้เรียนผ่านมาแล้วนั้น

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนจากบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นปัญหา อุปสรรค ของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาอย่างแท้จริงว่าครูพระมีความสะดวกสบายหรือลำบาก ในการเข้าไปสอนในโรงเรียน

(๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือวิทยาลัยเขตแทน เพื่อจะได้ข้อมูลที่เป็นไปอย่างแน่นอน เพราะมัธยมศึกษาตอนปลายมีความคิดความอ่านเข้าสู่วัยที่จะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต และจะได้นำผลการวิจัยไปพัฒนาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ครูพระมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(๓) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษากลุ่มครูอาจารย์ในโรงเรียนโดยเฉพาะ เกี่ยวกับกรอบแนวคิดของครูที่มีต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมและอุดมศึกษา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา, รายงานการศาสนาประจำปี ๒๕๔๔, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,
๒๕๔๔.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช
๒๕๔๔, กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔.

กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช
๒๕๔๔.

_____ การวางแผนการพัฒนาศึกษาแห่งชาติ, วารสารการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๓๔.

กองพุทธศาสนาสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, วัดพัฒนา ๔๙, กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๑.

กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, กรุงเทพมหานคร : อักษรนิพนธ์,
๒๕๓๒.

โกวิทย์ พวงงาม, คู่มือ มิติใหม่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ผู้บริหารท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง
โดยตรงของประชาชน, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๗.

จินตนา สุขมาก, หลักการสอน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน, คณะวิชา ครุศาสตร์วิทยาลัยครูสวน
สุนันทา สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์, ๒๕๓๕

เจริญ ภักดีวานิช, การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้
วิกฤตสังคม, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๖.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์, เทคโนโลยีการสอน : การออกแบบและพัฒนา, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์,
๒๕๓๓.

ทัศนีย์ ศุภเมธี, หลักสูตรและแบบเรียนประถมศึกษา, กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาหลักสูตรและการ
สอน วิทยาลัยครูธนบุรี, ๒๕๓๑.

เนาวนิตย์ ใจมั่น, พระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาผู้เรียน, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

บำรุง กลัดเจริญ, **วิธีสอนทั่วไป**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, ๒๕๒๓

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์สื่อเสริม, ๒๕๔๒

พนัส หันนาคินทร์, **การมัธยมศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : พิมพ์, ๒๕๒๔.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรม ฉบับประมวลธรรมพุทธศาสนา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๓๒.

_____ **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมาธรรม, ๒๕๔๔.

_____ **พุทธวิธีในการสอน**, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม ๒๕๔๔.

_____ **พุทธวิธีสอนของพระพุทธเจ้า**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๖.

พระราชรัตนโมลี (เส่ง ติสฺสโร), **ชีวิตลิขิตของกรรม**, กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗-๒๘.

ไพรัตน์ เดชะรินทร์, **การบริหารการพัฒนาชุมชน**, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๗.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, **การจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : ชวนพิมพ์, ๒๕๒๖.

รุ่งทิวา จักรกร, **การเรียนรู้มัธยมศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖.

วิชาการ, กรม, **คู่มือหลักสูตรพระพุทธรักษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๓๕.

สงบ ลักษณะ, **จากหลักสูตร...สู่แผนการสอน**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕.

สนิท อินทรโกศล และคณะ, **การศึกษาทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อุปเสณมหาเถระ), **คำกล่าวสัมโมทนียกถา, ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕**, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙)**, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

สำนักงานแม่กองสนามหลวง, **คู่มือธรรมศึกษาชั้นโท**, นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๔๓

สุนน อมรวิวัฒน์, **การประยุกต์พุทธวิธีสอน**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

สุนน อมรวิวัฒน์, **การประยุกต์พุทธวิธีสอน**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

สุมิตร คุณานุกร, **หลักสูตรและการสอน**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์, ๒๕๓๘.

สุรพันธ์ ต้นศรีวงษ์, **วิธีการสอน**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสยามสปอร์ต, ๒๕๓๘.

เสถียร โกเศศ, **ศาสนาเปรียบเทียบ**, กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินต์ติ้ง, ๒๕๓๕.

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, หน่วยที่ ๗ ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา, ใน **ประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา**, นนทบุรี : สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗.

เสาวนิตย์ ชัยมุสิก, **การบริหารโรงเรียนเป็นฐานเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บุคพอยท์, ๒๕๔๒.

แสง จันทร์งาม, **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

_____ **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, **คู่มือการพัฒนาการเรียนการสอนตามหลักสูตร ๒๕๓๓**, กรุงเทพมหานคร : มิตรภาพการพิมพ์และสตูดิโอ, ๒๕๓๕.

_____ **แนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓.

อาภรณ์ ใจเที่ยง, **หลักการสอน**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเอสพริ้นต์ติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๗.

พัทธา สายหูและคณะ, **“จริยในประเทศไทย”** ใน **คู่มือพัฒนาจริยศึกษา กรมศาสนา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.

โสภา สิทธิสรวง, “ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา,” ใน **คู่มือพัฒนาจริยศึกษาดูกรมศาสนา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.

สุปราณี ไกรวัฒน์สุสรณ์, “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดราชบพิตร,” ใน **คู่มือพัฒนาจริยศึกษาดูกรมศาสนา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

กรณิกา อังคทาภิณธ์, “การมีส่วนร่วมของพนักงานต่อการดำเนินกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด มหาชน”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.

จินตนา จรรย์านนท์, “ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

จิรัชกาล พงศ์ภคเธียร, “การพัฒนารูปแบบโรงเรียนที่เน้นความเป็นมนุษย์สมบูรณ์ของนักเรียน”,
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย,
 ๒๕๔๕.

ถวิล อรัญเวศ, “การนำพุทธวิธีในการสอนมาใช้สอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา”, **วิทยานิพนธ์
 ปริญญามหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๔.

ทรงศักดิ์ บุญปก, “ระบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด
 สำนักงานสามัญศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, มหาสารคาม :
 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.

ทวี บุญมี, “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”,
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, การศึกษานอกกระบบ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
 ๒๕๓๔.

นราตรี ธัญญา, “การศึกษาการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่
 สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่๖โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัด
 ชัยภูมิ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยา : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓.

นายชูชาติ ชัยศรี และคณะ, “โครงการวิจัยการศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนตามแนววิถีพุทธเพื่อ
 พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน”, **งานวิจัย**, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุน
 สนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๘.

เนตินา โพธิ์ประสระ, “การมีส่วนร่วมของพนักงาน”, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขา
 จิตวิทยาอุตสาหกรรม : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.

บุญเลิศ ปันสันเทียะ, “สภาพการจัดการเรียนการสอนที่กระบวนการของครูมัธยมศึกษาสังกัดกรม
 สามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา”, **ปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิต
 วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, ๒๕๓๗.

พระครูปัญญาวัฒน์กิจ ปญญาวุฒ พิงสูงเนิน, “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนของ
 ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ในสถาบันชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
 การศึกษานครราชสีมา เขต ๔”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย :
 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๙.

พระครูสุธีปริยัตยาทร (วรพงศ์ วรณญ), “การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการ
 จัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
 วัฒนธรรมของพระสงฆ์ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์
 ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน**, บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราช
 ภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๑.

พระมหาสายนต์ นามเมือง, “บทบาทของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะ
 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 (พัฒนาสังคม)**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.

พัชรี นิวัฒน์เจริญชัยกุล, "การมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของพนักงานบริษัท เทเลคอมเอเชีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด มหาชน และบริษัทในเครือ", **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ**, บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

พัฒน์พงศ์ แจ่มวัฒนชัย, ปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุงพ.ศ. ๒๕๓๓) ตามทฤษฎีของผู้บริหารงานวิชาการและผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๖.

มนตรี เลิศสกุลเจริญ, "แนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดนนทบุรี", **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

วิจิต วงศ์สายตา, "การศึกษาสมรรถภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากร จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๔.

วิริสตา ศิริวงศ์ ณ อยุธยา, "ความรับผิดชอบต่อสังคมในองค์การธุรกิจไทยกรณีศึกษา : บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด", **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ : คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐.

วิวัฒน์ สัมฤทธิ์รัชมาสัย, ปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ในทฤษฎีของผู้บริหารงานวิชาการและผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา ๗ และ ๘, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๔.

ศักดิ์ชัย นิธิภูทิว และคณะ, "รายงานประเมินการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน", **รายงานวิจัย**, สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๐.

สมาน สาครจิต, "สัมฤทธิ์ผลในการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ", **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

สากล เกตุทอง, "การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเขตการศึกษา เขตการศึกษา ๗", **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๕.

สำราญ รัตนทิพย์ภรณ์, "ความคิดรวบยอดและเจตคติต่อพระพุทธศาสนาและความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนพระพุทธศาสนาของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๒ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่", **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง, "การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์", **งานวิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๒**, กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๓.

อัปสร ศรีเวียงนนท์, สภาพการจัดวิชาเลือกเสรีตามหลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๓๓ ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

ชาติชาย ร่ำพิง . สำนักข่าวแห่งชาติ กรมประชาสัมพันธ์ : <http://thainews.prd.go.th>, ๘ สิงหาคม ๒๕๕๑.

พระราชนิธโรธรังสี คัมภีร์ปัญญาวิศิษฐ์ (เทสก์ เทสรังสี), เจโตปริยาญาณ กำหนดรู้ใจผู้อื่น, [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://board.palungjit.com> [๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๔].

ปิ่น มาลากุล มล, คำกล่าวไหว้ครู, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.oknation.net/blog/butsabong/2008/05/23/entry-4>, [วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๔].

(๔) เอกสาร

ชัยยงค์ พรหมวงศ์, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๒๗.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๔๗

วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง

ด้วย พระอนุศาสตร์ ฉายา อาภากรโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๔๐๔๓๗๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(ผศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง)

หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๔๗

วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.อนุภูมิ ไชวเกษม

ด้วย พระอนุศาสตร์ ฉายา อาภากรโรรหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๔๐๔๓๗๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐-๒๕๓๔-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๔๗

วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

ด้วย พระอนุศาสตร ญาอา อาภากร โรหัสประจำตัวนิติ ๕๔๐๑๔๐๔๓๒
นิติปริญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(ผศ. ดร. สุรพล สุธะพรหม) (รับ)



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๔๗

วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ชัชชัย ไชยสา

ด้วย พระอนุศาสตร ญาอา อาภากร โรหิตสประจำตวันนิสิต ๕๔๐๑๔๐๔๓๗๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๒๑๐๕/๒๐๑๕๐๑๑๐๑
Smt An



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๔๗

วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต

ด้วย พระอนุศาสตร ฌายา อาภากร โรหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๔๐๔๓๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๑๕ ส.ค. ๒๕๕๕

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์

๑๕ ส.ค. ๕๕

ภาคผนวก ข
ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง
การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา
ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	๑. ด้านการเตรียมการสอน								
๑	ครูพระให้การศึกษาอบรม และสนใจนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	มีเนื้อหาการสอนที่มีความเข้าใจง่าย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	เตรียมเนื้อได้เหมาะสมกับผู้เรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	การเป็นผู้มีจรรยาบรรณ พุดจาเหมาะสมกับกาลเทศะ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	ความเป็นผู้มีความสามารถ อดทน มีความเข้าใจนักเรียน และสามารถควบคุมอารมณ์ให้มีความมั่นคงอยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรในโรงเรียน และกับบุคคลอื่น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	การมีความรับผิดชอบต่องาน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	การนุ่งห่มแต่งกายเหมาะสมกับสมณเพศปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	มีการค้นคว้าล่วงหน้าในการสอนมาเป็นอย่างดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	ใฝ่ใจศึกษาหาความรู้ต่างๆ มาส่งเสริมในด้านเนื้อหาวิชา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๒.ด้านการดำเนินการสอน								
๑	การนำเข้าสู่บทเรียน โดยการใช้วาจาหรืออุปกรณ์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	มีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	การใช้ภาษาชัดเจน ไม่วกวน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	เลือกใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ได้เหมาะสม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	ใช้เทคนิคในการตั้งคำถามได้เหมาะสมกับสถานการณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	มีวิธีเสริมสร้างกำลังใจให้นักเรียนเกิดกำลังใจเกิดความมั่นใจในการเรียนรู้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	ใช้ปฏิทินไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในชั้นเรียนได้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	สอดแทรกจริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	มีการเอาความรู้แปลกใหม่มาประยุกต์สอดแทรกในการสอน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	การสรุปบทเรียน กระตุ้นรัดชัดเจนทำให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๓.ด้านการใช้สื่อ / อุปกรณ์ในการสอน								
๑	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เตรียมไว้พร้อมใช้งานได้ทันที	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่ชักนำเข้าสู่บทเรียนได้ดีและเหมาะสม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนในการสรุปบทเรียนได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้อุปกรณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนประกอบในการอธิบายเนื้อหาบทเรียนได้ดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนได้ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนสร้างความสนใจกับนักเรียนให้หันมาสนใจการเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนได้คล่องแคล่วและชำนาญ โดยไม่ติดขัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๔.ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน								
๑	สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความสนุกสนานมีชีวิตชีวา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในเนื้อหาหรือสิ่งใหม่ๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	มีการจัดกิจกรรมนันทนาการ เพื่อสร้างบรรยากาศให้น่าเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	มีการให้นักเรียนจัดตกแต่งภายในห้องเรียนเช่น ต้นไม้ รูปภาพ ภาพวาด เป็นต้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	มีมุมหนังสือหลากหลายประเภทไว้ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	ให้นักเรียนจัดบอร์ดวันสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาไว้ในห้องเรียนตามมุมต่างๆ เพื่อสร้างบรรยากาศในการเฝ้าหาความรู้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเมื่อนักเรียนไม่เข้าใจตามจุดประสงค์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๕.ด้านการวัดผลและประเมินผล								
๑	จัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็นระยะ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	นำหลักเกณฑ์ในการสร้างข้อสอบและวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	นำผลการสอบที่ได้จากการวัดผลและประเมินผลใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนดียิ่งขึ้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านทฤษฎีนั้นมีความเหมาะสม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	รูปแบบการประเมินความรู้ทางการปฏิบัตินั้นมีความเหมาะสม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	การวัดผลและประเมินผลนั้นเหมาะสมกับเนื้อหาของรายวิชา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจอย่างมีเหตุมีผล	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	การวัดผลและประเมินผลนั้นสามารถให้นักเรียนนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	มีการชี้แจงผลการวัดผลและประเมินผลให้ทราบ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ค
ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha coefficient)

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.957	50

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
๑. ครูพระให้การศึกษาอบรม และสนใจนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	163.03	277.757	.310	.958
๒. มีเนื้อหาการสอนที่มีความเข้าใจง่าย	163.67	268.713	.514	.957
๓. เตรียมเนื้อหาได้เหมาะสมกับผู้เรียน	163.50	272.397	.565	.956
๔. การเป็นผู้มีจรรยาบรรณ พุดจาเหมาะสมกับกาลเทศะ	163.40	273.628	.484	.957
๕. ความเป็นผู้มีความสามารถ อดทน มีความเข้าใจนักเรียนและสามารถควบคุมอารมณ์ให้มีความมั่นคงอยู่เสมอ	163.80	266.510	.717	.955
๖. การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรในโรงเรียนและกับบุคคลอื่น	163.37	274.723	.511	.956
๗. การมีความรับผิดชอบต่อการงาน	163.57	270.461	.633	.956
๘. การนุ่งห่มแต่งกายเหมาะสมกับสมณเพศปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี	163.33	270.437	.659	.956
๙. มีการค้นคว้าล่วงหน้าในการสอนมาเป็นอย่างดี	163.10	279.472	.354	.957
๑๐. ใฝ่ใจศึกษาหาความรู้ต่างๆ มาส่งเสริมในด้านเนื้อหาวิชา	163.37	274.240	.535	.956

๑. การนำเข้าสู่บทเรียน โดยการใช้วาจาหรืออุปกรณ์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์	163.53	270.602	.662	.956
๒. มีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง	163.70	271.528	.614	.956
๓. การใช้ภาษาชัดเจน ไม่วกวน	163.73	269.444	.683	.956
๔. เลือกใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ได้เหมาะสม	163.53	271.016	.703	.956
๕. ใช้เทคนิคในการตั้งคำถามได้เหมาะสมกับสถานการณ์	163.57	269.013	.757	.955
๖. ใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในชั้นเรียนได้	163.63	266.102	.761	.955
๗. ใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในชั้นเรียนได้	163.40	274.800	.514	.956
๘. สอดแทรกจริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน	163.63	265.895	.823	.955
๙. มีการเอาความรู้แปลกใหม่มาประยุกต์สอดแทรกในการสอน	163.37	274.999	.497	.957
๑๐. การสรุปบทเรียน กระชับรัดชัดเจนทำให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย	163.83	269.109	.538	.957
๑. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	163.70	265.390	.784	.955
๒. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เตรียมไว้พร้อมใช้งานได้ทันที	163.80	271.200	.660	.956
๓. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่ชักนำเข้าสู่บทเรียนได้ดีและเหมาะสม	163.53	273.085	.546	.956
๔. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนในการสรุปบทเรียนได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย	163.87	271.568	.557	.956
๕. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนโดยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้อุปกรณ์	163.60	269.697	.686	.956
๖. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนประกอบในการอธิบายเนื้อหาบทเรียนได้ดี	163.50	274.672	.558	.956
๗. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนได้ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน	163.60	268.938	.670	.956
๘. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนสร้างความสนใจกับนักเรียนให้หันมาสนใจการเรียน	163.60	275.076	.481	.957

๙. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนได้คล่องแคล่วและชำนาญโดยไม่ติดขัด	163.50	270.810	.637	.956
๑๐. ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน	163.50	268.741	.798	.955
๑. สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความสนุกสนานมีชีวิตชีวา	163.33	271.747	.653	.956
๒. สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน	163.50	275.086	.483	.957
๓. เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น	163.53	275.016	.456	.957
๔. สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความรู้สึกออริจินัลในเนื้อหาหรือสิ่งใหม่ๆ	163.60	276.317	.530	.956
๕. ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน	163.60	270.248	.661	.956
๖. มีการจัดกิจกรรมนันทนาการ เพื่อสร้างบรรยากาศให้น่าเรียน	163.50	274.397	.573	.956
๗. มีการให้นักเรียนจัดตกแต่งภายในห้องเรียน เช่น ต้นไม้รูปภาพ ภาพวาด เป็นต้น	163.83	269.316	.466	.957
๘. มีมุมหนังสือหลากหลายประเภทไว้ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ	163.47	273.154	.520	.956
๙. ให้นักเรียนจัดบอร์ดวันสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา ไว้ในห้องเรียนตามมุมต่างๆ เพื่อสร้างบรรยากาศในการเฝ้าหาความรู้	163.60	271.352	.500	.957
๑๐. ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเมื่อนักเรียนไม่เข้าใจตามจุดประสงค์	163.37	271.895	.597	.956
๑. จัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็นระยะ	163.33	271.747	.653	.956
๒. นำหลักเกณฑ์ในการสร้างข้อสอบและวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน	163.50	275.086	.483	.957
๓. นำผลการสอบที่ได้จากการวัดและประเมินผลใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขให้การเรียนการสอนดียิ่งขึ้น	163.53	275.016	.456	.957
๔. รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านทฤษฎีมีความเหมาะสม	163.60	276.317	.530	.956
๕. รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านการปฏิบัติมีความเหมาะสม	163.60	270.248	.661	.956

๖. การวัดและการประเมินผลนั้นเหมาะสมกับเนื้อหาของรายวิชา	163.50	274.397	.573	.956
๗. ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจอย่างมีเหตุมีผล	163.83	269.316	.466	.957
๘. มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน	163.47	273.154	.520	.956
๙. การวัดและการประเมินผลนั้นสามารถให้นักเรียนนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน	163.60	271.352	.500	.957
๑๐. มีการชี้แจงผลการวัดและประเมินผลให้ทราบ	163.37	271.895	.597	.956

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

สถานศึกษา



ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๔๗

โรงเรียนหินกอง (พิบูลอนุสรณ์)
ภาควิชาวิทยาศาสตร์ เลขที่รับคนศาสตร์ ๙๙๒
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒.๐ ก.ย. ๒๕๕๖
อาคารเรียนวัดศรีสุราษฎร์ แขวงบางมด กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๕-๒๑๑๑

๑๒ กันยายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนหินกอง (พิบูลอนุสรณ์)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

☒ ก. ☐ ป. ☐ หล.
☐ พ.
☐ ผ. ☐ บ.
☐ ก. ☐ อ. ☐ ช.
☐ บ. ☐ ป.
☐ ก. ☐ พ.
☐ อ. ☐ บ.

ด้วย พระอนุศาสตร ณาชา อาภากร โรหัสประจำตัวนิติ ๕๔๐๑๔๐๔๓๒ นิติ
ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ธรรมใน
โรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากนักเรียนในโรงเรียนของท่าน
จึงขออนุญาตเคราะห้จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิติดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
ในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน ผอ.ร.ร. หินกอง

ขอแสดงความนับถือ

ผ. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการ
วิจัย พระอนุศาสตร ณาชา อาภากร โร

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

รหัส ๕๔๐๑๔๐๔๓๒

ผ. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐๒ ๕๓๕๒ ๑๒๓ ต่อ ๒๑๓๐

เรียน ผอ.ร.ร. หินกอง

๑๓ ก.ย. ๒๕๕๕

- ทง

- ชอ / อ.หินกอง

แบบฉบับ

โรงเรียนหินกอง (พิบูลสงคราม)

เลขที่รับ ๑๑๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๔๗



ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ๒๐ ก.ย. ๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาคารเรียนวัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๔-๒๑๒๑

๑๒ กันยายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนหินกอง (พิบูลสงคราม)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

☒ รก. ☐ ปก. ☐ หล.
☐ ทว.
☐ ผง. ☐ บค.
☐ กน. ☐ อน. ☐ ขน.
☐ บก. ☐ ปค.
☐ กง. ☐ พส.
☐ รก. ☐ อค. ☐ ปขส.

ด้วย พระอนุศาสตร์ ฉายา อาภากรโ รหฺสประจําตัวนิสิต ๕๔๐๑๐๕๒๒ นิสิต
ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ให้ณ ขอ.ร.ร. จันทบุรี

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ขอความอนุเคราะห์ให้ พระอนุศาสตร์
อาภากรโ รหฺสประจําตัวนิสิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
ตามแบบสัมภาษณ์ที่แนบมาพร้อมนี้

ขอแสดงความนับถือ

[Signature]

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

- ขอความอนุเคราะห์ทางวิชาการ

ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๔-๒๑๒๑ ภายใน ๒๑๓๐

ขอเรียนขอโปรดทราบ

[Signature]

๑๓ ก.ย. ๒๕๕๕

- นาย

- ขอ/โปรดทราบ.

[Signature]
๑๓ ก.ย. ๕๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๗๐



เลขที่ ๑๔๒๙
วันที่ ๔ ก.ย. ๒๕๕๕
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๕-๒๑๒๓

๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตขอทราบข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนประเทียวิทยาทาน
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระอนุศาสตร ญาอา อาภากร รหัสนี้ประจำตัวนิติ ๕๕๐๑๔๐๔๗๒ นิสิต
ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากนักเรียนในโรงเรียนของท่าน จึงขออนุญาตจากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน เสนอ ผู้อำนวยการ

ม.ล.วิชาญทิพย์

ขอความอนุเคราะห์

เก็บข้อมูล

เพื่อโปรดพิจารณา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๔ ก.ย. ๒๕๕๕

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

- ทงทว

- ศ.ดร.พรหมลิขิต

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

มาร์เอดส์ ดินฉินฉี ๑ ก.ย. ๕๕ ส.ค.๕๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๔๗



ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๕-๒๑๒๓

เลขที่ ๑๕๔๘
วันที่ 20 ก.ย. 2555

๑๒ กันยายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนประเทียวิทยาทาน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระอนุศาสตร ฌายา อาภากร โรหิตสประจำตวันนิต ๕๔๐๑๔๐๔๓๗๒ นิสิต
ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

เรียน เลขา ผู้อำนวยการ

๑๐.๙๕๕๕๕๕
รศ.ดร.สุพจน์
เกษมทรัพย์
เพื่อโปรดพิจารณา
ผู้อำนวยการ
โรงเรียน

20 ก.ย. 2555

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๔

ได้รับวันรับทูล ที่ 24 ก.ย. ๕๕

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๒๐ ก.ย. ๕๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๔๗



ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๕-๒๑๒๓

๑๒ กันยายน ๒๕๕๕

๗๖๓

๒๙ ก.ย. ๕๕

๑๐.๐๒

11/11

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองสมคร (สุชาติอุปถัมภ์)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระอนุศาสตร ฎาया อาภากรโ รหสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๔๐๔๓๗๒ นิสิต
ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๗๖๓

รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร

✓	รับทราบ
✓	แจ้ง
□	อื่น
□	ไม่ทราบ
□	ไม่สนใจ
□	ไม่สะดวก
□	ไม่ทราบ
□	ไม่ทราบ
□	ไม่ทราบ

๐๘๙๓๗
๒๙ ก.ย. ๕๕

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร/โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐ ๒๔ ก.ย. ๕๕

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย



แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง การมีส่วนร่วมขอพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนมัธยมศึกษา ใน
อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

.....

คำชี้แจง : แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คำตอบทุกคำตอบ ข้อมูลทุกอย่าง ในแบบสอบถามฉบับนี้ ผู้วิจัยถือเป็นความลับ ขอความกรุณาให้ตอบคำถามทุกข้อด้วยความเป็นจริง แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไป แบ่งเป็น ๒ ชุด คือ

ตอนที่ ๑.๑ เป็นแบบสอบถามสถานภาพทั่วไปของ ครู

ตอนที่ ๑.๒ เป็นแบบสอบถามสถานภาพทั่วไปของ นักเรียน

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมขอพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านการเตรียมการสอน ด้านการดำเนินการสอน ด้านการใช้สื่อ / อุปกรณ์ในการสอน ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน และด้านการวัดผลและประเมินผล

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการมีส่วนร่วมขอพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

ข้อมูลที่ได้ จะแปลผลวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับและใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อนานหรือหน่วยงานของท่านแต่อย่างใด เพื่อนำไปพิจารณาวางแผนและปรับปรุงการดำเนินการของบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรีต่อไป

ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความสะดวกในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาพิจารณาตอบแบบสอบถาม

พระอนุศาสน์ อากาศโร

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑.๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ครู)

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในหน้าข้อความช่องว่างให้ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

๑. เพศ

☐ ชาย ☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ๒๑-๓๐ ปี ☐ ๓๑-๔๐ ปี ☐ ๔๑-๕๐ ปี ☐ ๕๑-๖๐ ปี

๓. ระดับการศึกษา

☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก

๔. ประสบการณ์การทำงาน

☐ ต่ำกว่า ๕ ปี ☐ ๕-๑๐ ปี ☐ ๑๑-๑๕ ปี
☐ ๑๕-๒๐ ปี ☐ ๒๐ ปีขึ้นไป

๕. รายได้ต่อเดือน

☐ ๘,๐๐๑-๙,๐๐๐ บาท ☐ ๙,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท ☐ ๑๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป

ตอนที่ ๑.๒ สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักเรียน)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ลงในช่องว่างที่กำหนดไว้ให้ตามความเป็นจริง

๑. เพศ

☐ ชาย ☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ๑๓ ปี ☐ ๑๔ ปี ☐ ๑๕ ปี ☐ ๑๖ ปี

๓. ระดับการศึกษา

☐ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ☐ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ☐ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

๔. ผลการเรียน

☐ เกรดเฉลี่ยต่ำกว่า ๒.๐๐ ☐ เกรดเฉลี่ย ๒.๐๑ - ๒.๕๐
☐ เกรดเฉลี่ย ๒.๕๑ - ๓.๐๐ ☐ เกรดเฉลี่ย ๓.๐๑ - ๓.๕๐
☐ เกรดเฉลี่ย ๓.๕๑ - ๔.๐๐

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ทั้ง ๕ ด้าน

คำชี้แจง : ขอให้ท่านพิจารณาอ่านข้อความแต่ละข้อ ใส่เครื่องหมาย ✓ เพื่อประเมินคุณลักษณะ
ของพระที่สอนศีลธรรมในโรงเรียน หลังจากได้ทำการสอนแล้ว จัดอยู่ในระดับใด

ข้อ	การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๑. ด้านการเตรียมการสอน					
๑	ครูพระให้การศึกษ้อบรม และสนใจนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ					
๒	มีเนื้อหาการสอนที่มีความเข้าใจง่าย					
๓	เตรียมเนื้อได้เหมาะสมกับผู้เรียน					
๔	การเป็นผู้มีจรรยาบรรณ พุดจาเหมาะสมกับกาลเทศะ					
๕	ความเป็นผู้มีความสามารถ อดทน มีความเข้าใจนักเรียน และสามารถควบคุมอารมณ์ให้มีความมั่นคงอยู่เสมอ					
๖	การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรในโรงเรียนและกับบุคคลอื่น					
๗	การมีความรับผิดชอบต่องาน					
๘	การนุ่งห่มแต่งกายเหมาะสมกับสมณเพศ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี					
๙	มีการค้นคว้าล่วงหน้าในการสอนมาเป็นอย่างดี					
๑๐	ใฝ่ใจศึกษาหาความรู้ต่างๆ มาส่งเสริมในด้านเนื้อหาวิชา					

ข้อ	การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มัธยมศึกษา	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย สุด
	๒.ด้านการดำเนินการสอน					
๑	การนำเข้าสู่บทเรียน โดยการใช้วาจา หรืออุปกรณ์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์					
๒	มีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง					
๓	การใช้ภาษาชัดเจน ไม่วกวน					
๔	เลือกใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ได้เหมาะสม					
๕	ใช้เทคนิคในการตั้งคำถามได้เหมาะสมกับ สถานการณ์					
๖	มีวิธีเสริมสร้างกำลังใจให้นักเรียนเกิด กำลังใจเกิดความมั่นใจในการเรียนรู้					
๗	ใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะ หน้าในชั้นเรียนได้					
๘	สอดแทรกจริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรม ควบคู่ไปกับการเรียนการสอน					
๙	มีการเอาความรู้แปลกใหม่มาประยุกต์สอด แทรกในการสอน					
๑๐	การสรุปบทเรียน กระชับรัดชัดเจนทำ ให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย					

ข้อ	การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย สุด
	๓.ด้านการใช้สื่อ / อุปกรณ์ในการสอน					
๑	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน					
๒	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่เตรียมไว้พร้อมใช้งานได้ทันที					
๓	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่ชักนำเข้าสู่บทเรียนได้ดีและเหมาะสม					
๔	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนในการสรุปบทเรียนได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย					
๕	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้อุปกรณ์					
๖	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนประกอบในการอธิบายเนื้อหาบทเรียนได้ดี					
๗	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนได้ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน					
๘	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนสร้างความสนใจกับนักเรียนให้หันมาสนใจการเรียน					
๙	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนได้คล่องแคล่วและชำนาญโดยไม่ติดขัด					
๑๐	ใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน					

ข้อ	การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย สุด
	๔.ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน					
๑	สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความสุขสนุกสนาน มีชีวิตชีวา					
๒	สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการ เรียน					
๓	เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น					
๔	สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้น ในเนื้อหาหรือสิ่งใหม่ๆ					
๕	ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน					
๖	มีการจัดกิจกรรมนันทนาการ เพื่อสร้างบรรยากาศ ให้น่าเรียน					
๗	มีการให้นักเรียนจัดตกแต่งภายในห้องเรียนเช่น ต้นไม้ รูปภาพ ภาพวาด เป็นต้น					
๘	มีมุมหนังสือหลากหลายประเภทไว้ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ					
๙	ให้นักเรียนจัดบอร์ดวันสำคัญต่างๆ ทาง พระพุทธศาสนาไว้ในห้องเรียนตามมุมต่างๆ เพื่อ สร้างบรรยากาศในการเฝ้าหาความรู้					
๑๐	ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเมื่อนักเรียนไม่เข้าใจตาม จุดประสงค์					

ข้อ	การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย สุด
	๕.ด้านการวัดผลและประเมินผล					
๑	จัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและ ทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถ และความสนใจของนักเรียนเป็นระยะ					
๒	นำหลักเกณฑ์ในการสร้างข้อสอบและวิเคราะห์ ข้อสอบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดผลและ ประเมินผลการเรียนการสอน					
๓	นำผลการสอบที่ได้จากการวัดผลและประเมินผล ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขให้การเรียน การสอนดียิ่งขึ้น					
๔	รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านทฤษฎีนั้น มีความเหมาะสม					
๕	รูปแบบการประเมินความรู้ทางการปฏิบัติ นั้นมีความเหมาะสม					
๖	การวัดผลและประเมินผลนั้นเหมาะสมกับเนื้อหา ของรายวิชา					
๗	ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจอย่างมีเหตุมีผล					
๘	มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้ พื้นฐานของผู้เรียน					
๙	การวัดผลและประเมินผลนั้นสามารถให้นักเรียน นำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน					
๑๐	มีการชี้แจงผลการวัดและประเมินผลให้ทราบ					

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

คำชี้แจง : โปรดแสดงความคิดเห็นของท่าน ต่อการแสดงบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่ท่านต้องการจะให้ เป็น เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

ปัญหา อุปสรรคด้านการเตรียมการสอน

.....

.....

ข้อเสนอแนะด้านการเตรียมการสอน

.....

.....

ปัญหา อุปสรรคด้านการดำเนินการสอน

.....

.....

ข้อเสนอแนะด้านการดำเนินการสอน

.....

.....

ปัญหา ด้านการใช้สื่อ / อุปกรณ์ในการสอน

.....

.....

ข้อเสนอแนะด้านการใช้สื่อ / อุปกรณ์ในการสอน

.....

.....

ปัญหา อุปสรรคด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

.....

.....

ข้อเสนอแนะด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

.....

.....

ปัญหา อุปสรรคด้านการวัดผลและประเมินผล

.....

.....

ข้อเสนอแนะด้านการวัดผลและประเมินผล

.....

.....

ขออนุโมทนาที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ฉ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี” ประกอบด้วย ๒ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ ฉายา/นามสกุล
 ตำแหน่ง
 วัน เดือน ปี ที่ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ ๒ คำถามที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี” ดังนี้

๑. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการเตรียมการสอน ?

๒. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการดำเนินการสอน ?

๓. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ?

๔. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน?

๕. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการวัดผลและประเมินผล ?

๖. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั้ง ๕ ด้านนี้ ?

พระอนุศาสน์ อาภากร
 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 (ผู้สัมภาษณ์)



ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	:	พระชัยวัฒน์ อติชาโต (สุภาวธรรมพงศ์)
เกิด	:	๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๖
สถานที่เกิด	:	๒๔๖/๔-๕ หมู่ ๘ ตำบลดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
การศึกษา	:	ประถมศึกษา โรงเรียนตรุณยานุเคราะห์ ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. ๒๕๓๐
	:	มัธยมศึกษา (มัธยมต้น) โรงเรียนตรุณยานุเคราะห์ ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. ๒๕๓๓
	:	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาการตลาด โรงเรียนตรุณยาราชบุรีพาณิชย์การ พ.ศ. ๒๕๓๖
	:	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาการตลาด โรงเรียนตรุณยาราชบุรีพาณิชย์การ พ.ศ. ๒๕๓๘
	:	ปริญญาตรี สาขาการจัดการทั่วไป สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๔๕
	:	พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่นที่ ๕๗ พ.ศ. ๒๕๕๕
อุปสมบท	:	วัดเขาตะเงาะ ตำบลหนองบัวระเหว อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ เมื่ออายุ ๓๓ ปี วันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๙
	:	พระครูสุปัญญาภิวัฒน์ วัดป่าถ้ำสงแคน ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ เป็นพระอุปัชฌาย์
	:	พระครูไพศาลพุทธคุณ วัดป่ายางนาดี ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ เป็นพระกรรมวาจาจารย์

	:	พระธรรมธรมิณ ภัททวิระโย วัดป่าสามัคคีธรรม ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ เป็นพระอนุสาวนาจารย์
ปัจจุบัน	:	อายุ ๓๙ ปี พรรษา ๘ สังกัดวัดตรีญาติ ตำบลพงสวาย อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี
หน้าที่	:	เป็นเลขาคณะตำบลอ่างหิน (ธ)
	:	เป็นเลขาคณะเจ้าอาวาส วัดตรีญาติ
ที่อยู่ปัจจุบัน	:	วัดตรีญาติ ๔๖ หมู่ ๖ ตำบลพงสวาย อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี
โทรศัพท์	:	๐๓๒-๗๓๘๐๒๕, ๐๘๖-๘๘๙๕๒๗๗ ๐๘๔-๔๑๓๖๘๗๓